

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gözde YUVA

Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak

ANTALYA'DA KADIN DERNEKLERİ
VE
ÜYE YAPILARININ SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

Danışman
Prof. Dr. Meral Sağır

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2005

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	xii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMA HAKKINDA ÖZET BİLGİLER	
1. Araştırmanın Konusu ve Sınırları	2
2. Araştırmanın Amacı ve Gerekçesi	2
3. Araştırmanın Yöntemi	3
BÖLÜM 1	
1.1. KADININ TOPLUMSAL KONUMUNA FARKLI YAKLAŞIMLAR	4
1.1.1. Liberal Feminizm	4
1.1.2. Radikal Feminizm	6
1.1.3. Sosyalist Feminizm	7
1.1.4. Transformasyonel Feminizm	8
1.1.5. Feminizmin Türkiye’deki Etkileri	9
1.1.6. Siyasal Kadın Kimlikleri	11
1.1.6.1. Kemalist-Feminist Kadın Kimliği	12
1.1.6.2. İslamcı Kadın Kimliği	14
1.1.6.3. Milliyetçi Kadın Kimliği	17
1.2. TARİHİ PERSPEKTİF İÇİNDE TÜRKİYE’DE KADININ TOPLUMDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	20
1.2.1. İslamiyetten Önce Ve Eski Türklerde Kadın	21
1.2.2. İslamiyet’e Girişten Tanzimat Dönemine Kadar Türk Kadını	23
1.2.3. Tanzimat Dönemi’nden Cumhuriyet (Atatürk) Dönemi’ne Kadar Türk Kadını	25
1.2.4. Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Kadını	27

1.2.5. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Kadar Türk Kadını	31
1.3. SİYASAL KATILIM VE KADINLAR	32
1.3.1. Siyasal Katılım Türleri	34
1.3.1.1. Bireysel Siyasal Katılım	34
1.3.1.2. Toplumsal Siyasal Katılım	34
1.3.1.2.1 Siyasal Partiler	35
1.3.1.2.1.1. Siyasal Partilerin İşlevleri	35
1.3.1.2.1.1.1. Toplumla İlgili İşlevler	35
1.3.1.2.1.1.2. Siyasal Sistemin İşleyişine İlişkin İşlevler	36
1.3.1.2.1.1.3. Partilerin Kendilerine İlişkin Faaliyetleri	36
1.3.1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları	38
1.3.1.2.2.1. Anomik Gruplar	40
1.3.1.2.2.2. Dernekleşmemiş(Örgütlenmemiş) Gruplar	41
1.3.1.2.2.3. Kurumsal Gruplar	41
1.3.1.2.2.4. Dernekleşmiş(Örgütlenmiş) Gruplar	41
1.3.2. Siyasal Katılımı Etkileyen Etkenler	43
1.3.2.1. Toplumsal Etkenler	43
1.3.2.1.1. Toplumun Tipi	43
1.3.2.1.2. Aile, Toplumsal Sınıf	44
1.3.2.1.3. Meslek ve Statü	44
1.3.2.2. Kişisel Etkenler	45
1.3.2.2.1. Cinsiyet Etkeni	45
1.3.2.2.2. Yaş Etkeni	46
1.3.3. Dünyada ve Türkiye’de Kadınların Siyasal Yaşama Katılım Durumu	46

BÖLÜM 2

2.1. ANTALYA’NIN SOSYO-EKONOMİK YAPISI	51
2.1.1. Sosyal Yapı	51
2.1.1.1. Sağlık	51
2.1.1.2. Eğitim	53

2.1.1.3. Nüfus	55
2.1.1.4. İşgücü	56
2.1.1.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Engelliler	58
2.1.1.6. Emekliler	59
2.1.2. Ekonomik Yapı	59
2.1.2.1. Gelir ve Büyüme	59
2.1.2.2. Kişi Başına Gelir	59
2.1.3. Coğrafi Yapı	60
2.1.4. Sivil Toplum Kuruluşları	60
BÖLÜM 3	
3.1.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, VERİ VE BULGULAR	66
3.1.1. Kullanılan Veri Türleri	66
3.1.2. Veri Kaynakları	66
3.1.3. Veri Toplama	66
3.1.4. Araştırma Evreni	66
3.1.5. Araştırma Örnekleme	66
3.1.6. Ön Uygulama	67
3.1.7. Soru Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri	67
3.1.8. Soru Formunun Uygulanması	67
3.1.9. Verilerin Değerlendirilmesi	68
3.1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	68
3.1.11. Bulgular ve Değerlendirmeler	68
Sonuç	91
Kaynakça	94
Ek-1	98
Ek-2	99
Ek-3	111
Ek-4	113
Özgeçmiş	114

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Seçim Yıllarına Göre Mecliste Kadın Milletvekili Oranları	49
Tablo 2.1. Sağlık Personelinin Dağılımı	52
Tablo 2.2. Çeşitli Göstergeler	52
Tablo 2.3. Sağlık Kurumları	53
Tablo 2.4. Okullaşma Oranı	54
Tablo 2.5. Antalya İlinde İlköğretim Okullarının Genel Durumu	54
Tablo 2.6. Antalya İlinde Ortaöğretim Okullarının Genel Durumu	55
Tablo 2.7. Akdeniz Üniversitesinin Genel Durumu	55
Tablo 2.8. Demografik Göstergeler	56
Tablo 2.9. İstihdam Göstergeleri	57
Tablo 3.1. Dernek Üyelerinin Yaş Dağılımı	68
Tablo 3.2. Dernek Üyelerinin Meslek Dağılımı	69
Tablo 3.3. Dernek Üyelerinin Medeni Hal Dağılımı	70
Tablo 3.4. Dernek Üyelerinin Kentsel Kökeni	70
Tablo 3.5. Dernek Üyelerinin Yerleşik Olarak En Uzun Yaşadıkları Yer Dağılımı	71
Tablo 3.6. Dernek Üyelerinin Eğitim Durumu Dağılımı	72
Tablo 3.7. Dernek Üyelerine Göre Türkiye'nin En Önemli Sorunu	73
Tablo 3.8. Dernek Üyelerine Göre Türkiye'de Kadınların En Önemli Sorunu	74
Tablo 3.9. Dernek Üyelerinin Politikaya İlgi Duyma Dağılımı	76
Tablo 3.10. Dernek Üyelerinin Bir SP'ye Oy Vermede Etkili Olan Faktör Dağılımı	77
Tablo 3.11. Dernek Üyelerinin Gelir Düzeyi Dağılımı	78
Tablo 3.12. Üyesi Bulunulan Derneklerin Amacı	78

Tablo 3.13. Dernek Üyelerinin Yaşları ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik	80
Tablo 3.14. Dernek Üyelerinin Meslekleri ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik	82
Tablo 3.15. Dernek Üyelerinin Kentsel Kökeni ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik	84
Tablo 3.16. Dernek Üyelerinin Eğitim Durumu ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik	86
Tablo 3.17. Dernek Üyelerinin Gelir Düzeyi ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik	88
Tablo 3.18. Dernek Üyelerinin Politikaya İlgisi İle Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik	89

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği
AKP: Ak Parti
ANAP: ANAP
Asist.: Asistan
Bak.: Bakanlık
Çal.: Çalışan
DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü
DYP: Doğruyol Partisi
Ecz.: Eczacı
Hast.: Hastane
Hemş.: Hemşire
Hk.: Hekim
Prt.: Pratisyen
Sağ.: Sağlık
SHP.: Sosyal Halkçı Demokrat Parti
SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK: Sivil Toplum Kuruluğu
Uzm.: Uzman
Üniver.: Üniversite

ÖZET

Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak

ANTALYA'DA KADIN DERNEKLERİ VE ÜYE YAPILARININ SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

Günümüzde kadının aile içinde erkekle paylaştığı sorumluluklar ve toplum yaşamında giderek artan işlevinin incelenmesi önemli bir konudur. Kadın, aile ve toplum arasında bir köprü görevi görmektedir. Kadınlar, toplumlarda yerine getirdiği görevleri ile, toplumsal sistemin işleyişine büyük katkıda bulunurlar. Bu açıdan kadının toplumdaki konumu incelenirken, önce onun birey olarak kişiliğini kazanması düşünülmelidir. Bu bağlamda, bireyle toplum ve bu ikisi ile devlet arasında iletişim kuran sivil toplum kuruluşlarında kadınların yer alması önemlidir.

Tarihimizin en eski dönemlerinde, Türklerde kadın aile yaşamında eşit olarak sosyal, ekonomik ve hatta askerlik alanlarında her zaman erkeğin yanında yer almıştır. Türk tarihinin derinliklerine inildiğinde, Orta Asya'da bilinen eski Türk Devletlerinin egemenliğinin sürdüğü dönemlerde, devleti başkan (hakan) ile karısı (hatun) birlikte temsil etmişlerdir. Türk devletlerinde birçok hakka sahip olan kadın, İslamiyet'in benimsenmesinden sonra geri planda kalmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadının kurtuluşu hareketinin kalkış noktası Tanzimat Dönemi'nde yer almaktadır. Türklerin Batı uygarlığına gerçek yöneliş ve alıştırmaları da bu dönemde başlamıştır. Bu dönemde, kadın dernekleri amaçlarını benimsetmek, kitlelere yaymak için, yayın ve konferans gibi araçlara başvurmuşlardır. Kadın dernekleri; yardım; eğitim amaçlı, kültür amaçlı; ülke sorunlarına çözüm arayan; feminist; ülke savunmasına yönelik; siyasal amaçlı ve siyasal partilerin kadın dernekleri, olarak gruplanabilir. Bu derneklerden ülke sorunlarına çözüm bulmayı amaçlayan derneklerden bahsetmek gerekirse; yerli üretimi yaymak, yerli malı kullanımını teşvik için 1913'te Melek Hanım tarafından kurulan "Mamulat-ı Dahiliye İstihlakı Kadınlar Cemiyet-i Hayriyyesi" bu grubun önemli örneklerindedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen devrimlerde önemli rol oynayan Türk Ocakları, kadın haklarının tanıtılması ve halka benimsetilmesi faaliyetlerinde bulunan önemli cemiyetler arasında yer almıştır. Türk Ocakları, kadın hakları konusunda aktif bir tutum sergilemiş ve düzenlediği konferanslar ve

yaptığı yayınlarla kamuoyunu etkilemiştir. Türk Ocakları, kadınlara siyasal hakların verilmesi sırasında yapılan çalışmalarda yer alırken ülke çapında bir propaganda da başlatmıştır.

1924'te Eğitim ve Öğretim Birliği Kanunu; 1926'da Medeni Kanun ve 1928'de Harf devriminin kabulü, 1934 yılında milletvekili seçimlerinde, seçme ve seçilme hakkının verilmesi ile Cumhuriyet'in ilanını izleyen ilk on yıl içinde Atatürk'ün önderliğinde kadınların ailede, eğitimde, toplumsal yaşamda ve siyasette "eşit haklara sahip birey" olmalarını sağlayan yasal ve yapısal devrimler hızla yaşama geçirilmeye çalışılmıştır.

Ülkemizde kadınlar, birçok Avrupa ülkesinden daha önce seçme ve seçilme hakkını elde etmelerine rağmen, günümüzde kadınlar açısından cinsiyet ayrımının en yoğun olarak yaşandığı alan siyasal etkinlikler alanıdır. Siyaset erkek alanı olarak algılanıp, kadınların yalnız oy vermeye yetinmeleri istenmektedir.

Burada kadınlar açısından iki önemli nokta ortaya çıkmaktadır. Birincisi kadınların toplumu kendilerinden yana dönüştürebilmek için en başta siyasal alan olmak üzere toplumun her düzeyindeki karar organlarına katılmalarının gerekliliğidir. İkincisi de bunun kendi başına gerçekleşemeyecek ölçüde ciddi ve karmaşık engellere dayanmasıdır. Bu karmaşık engelleri, kadının bireysel çabalarıyla aşması pek söz konusu değildir. Bu anlamda, kadınların siyasal karar verme organlarına katılımı ne kadar önemliyse, bu katılımı özendirecek veya kolaylaştıracak, en azından kadının bir birey olarak topluma faydalı olmasını sağlayacak sivil toplum kuruluşları da bir o kadar önemlidir.

Sivil toplum kuruluşları, bireyle toplum ve bu ikisi ile devlet ve bütün siyasal karar mekanizmaları arasında iletişim kuran, talepleri oluşturan kuruluşlardır. Dünyanın bir çok ülkesinde barış, çevrenin korunması, kadın hakları, insan hakları açısından yapılan faaliyetler içinde yer alan sivil toplum kuruluşları, günümüzde dünyanın politik-ekonomik-çevresel bütünleşmesinin sonucunda ve iletişim imkanlarından da yararlanarak uluslararası arenada da etkindirler.

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının en yaygın biçimi derneklerdir. Dernek kurma hak ve özgürlüğü ile ilgili Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde yapılan değişikliklerle önemli yol katedilmiştir. Derneklerin faaliyetlerini kısıtlayan birçok hüküm ya tamamen kaldırılmış ya da değiştirilmiştir.

Günümüzde gerek ulusal gerek uluslararası alanda hükümetler ve kuruluşlar, kadın sorununa daha fazla yer vermekte ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi konusunda hemfikirdirler.

Kadın statüsünün iyileştirilmesi mücadelesinde kadın sivil toplum kuruluşları önemli bir güç oluşturmaktadır.

Antalya'daki kadın dernekleri, faaliyet alanları açısından geniş bir yelpazede çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca bir derneğin birden çok alanda faaliyet gösterdiği de görülmektedir. Ayrıca bazı derneklerin gerçek amaçlarını yansıtmamak için tüzüklerinde amaçlarını farklı gösterdikleri de görülmektedir.

Tüm bu güçlükler rağmen Antalya'daki kadın dernekleri,

1. Eğitim amaçlı dernekler
2. Siyasal amaçlı dernekler
3. Yardım amaçlı dernekler
4. Ekonomik (İstihdam) amaçlı dernekler

olmak üzere 4 sınıfa ayrılmıştır.

Sempozyum, panel, seminer vb.yollarla kadınları eğitmek amacıyla kurulmuş dernekler arasında, Kadın Adayları Destekleme Derneği, Antalya Soroptimist Kulübü Derneği, Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği, Antalya İş Kadınları Derneği, Akdeniz Hanımlar Kültür ve Yardımlaşma Derneği ve Sütçüler Kadınları Dayanışma Derneği sayılmaktadır. Bu tür dernekler, üyelerine okuma-yazma kursları, aile ve kişisel gelişim seminerleri, hukuksal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri vermektedir.

Siyasal amaçlı kadın dernekleri arasına Kadın Adayları Destekleme Derneği ve Cumhuriyet Kadınları Derneği girmektedir. Kadın Adayları Destekleme Derneğinin amacı, kadınların seçimle ve atamayla gelinen tüm karar verme mekanizmalarında ve politikada biran önce etkili ve giderek eşit temsiliyi sağlamaktır. Bunun için de, kadın sorunları ve politikaları konusunda iş ve güç birliğinin gelişmesi için mücadele edilmekte, aday kadınlara çeşitli

konularda eğitim verilmekte ve siyasi partilerde kadınlar için lobi çalışması yapılmakta ve kamuoyunun kadın temsilinin önemi konusunda bilinçlenmesi için çalışmaktadır. Görüldüğü üzere, Kadın Adayları Destekleme Derneği aynı anda iki işlevi birden yerine getiren bir dernektir. Siyasal amaçlı hizmetlerinin yanında, kadınların eğitimi konusunda da çalışmalar yapmaktadırlar. Cumhuriyet Kadınları Derneği, Cumhuriyet Devrimleri ile kazanılmış olan ekonomik ve siyasal bağımsızlığın, özgürlük, demokrasi ve aydınlanmanın korunması, savunulması, ülke ve halk yararına geliştirilmesi için çalışmaktadır.

Yardım amaçlı derneklerin arasına, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, Türk Anneler Derneği, Akdeniz Hanımları Kültür ve Yardımlaşma Derneği girmektedir. Bu tür derneklerde, yardıma muhtaç ailelere yiyecek ve giyecek yardımı yapılmakta, üniversite öğrencilerine burs sağlanmaktadır. Akdeniz Hanımlar Kültür ve Yardımlaşma derneği, yardım amaçlı bir dernek olmakla birlikte, yukarıda belirtildiği gibi aynı zamanda eğitim amaçlı kurulmuş olan bir dernektir.

Kadınlara istihdam sağlamak amacıyla kurulmuş dernekler arasına, Akdeniz Kadın İstihdamı Derneği, Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği, Antalyalı Kadınlar Danışma ve Dayanışma Derneği ve Sütçüler Kadınları Dayanışma Derneği girmektedir. Bu tür derneklerde, kadınların el emeklerini değerlendirerek kadınlara istihdam sağlamaktır. Bu yolla ev ekonomilerine katkıda bulunmalarını sağlamaktır. Sütçüler Kadınları Dayanışma Derneği ekonomik amacının yanında, aynı zamanda çeşitli paneller ve konferanslar yoluyla kadınlara ulaşan eğitim amaçlı bir dernektir.

Ele aldığımız Antalya'daki kadın derneklerinde 151 katılımcı üyenin 46 kişisi yardım amaçlı derneklere, 40 kişisi istihdam amaçlı derneklere, 39 kişisi eğitim amaçlı derneklere, son olarak da 26 kişisi siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur.

SUMMARY

WOMEN ASSOCIATIONS IN ANTALYA AND SOCIO-ECONOMIC STRUCTURES OF THEIR MEMBERS

The social and economic factors are the primary factors that determine the political attitudes. In this context, the study aims to verify the relationship between the socio-economic factors and the political participation of women in Antalya.

Political participation includes voting, protesting, lobbying, trying to persuade others to vote. Related with this study, political participation includes many activities that bring together with relation with people, group behaviour and social activity. Nongovernmental organizations are included in this type of political participation.

Nongovernmental organizations, which are a significant indicator of democratization, have shown a very rapid development in Turkey, especially in recent years. The number of nongovernmental organizations, such as foundations, associations and citizens' initiatives, which undertake the responsibilities of the community voluntarily, are increasing every day. Furthermore, a significant majority of these organizations have relations with the similar international or foreign organizations. These organizations, act as the voice of civil society and are the heart of democratic discourse. Today, the number of associations engaged in activities in many fields such as sports, culture, health, social assistance, women and artisans associations

The study, focuses on women associations in Antalya. Women associations have an important power on the improvement of the status of women. While in the Ottoman era women's status was improved over the time when Islamic social hierarchy was accepted, they were still almost totally deprived of political rights. Reform edicts made it possible for them to hold some public offices. There were associations headed by women but most of these functioned as charity organizations. In 1924, the Kemalist reforms opened the way for the women to join the civil service. In 1930, women gained the right to participate in municipal and, in 1934, national elections. It was only in the 1980s that Turkish women began to see herself as a political actor rather than as a housewife at home with a life based on her family.

Coming on the scene and the becoming widespread of a nongovernmental organization is also linked with the level of the social and economic development of that region. Therefore, in the study, the social and economic structure of Antalya is mentioned generally. In Antalya there are

16 woman associations and 12 of them is included in this survey. Total number of association members is 1325, and 151 of them chosen for sample.

The woman associations in Antalya, in general aim to integrate women in social, economic and political life. They struggle for equality in education, health, labor, politics, law, the arts and the science.

- The Association for Supporting and Educating Women Candidates(KADER): Promotes equal representation of women in all levels of the decision-making process in Turkey.
- Association of University Women: A national organization that promotes education and equity for all women and girls.
- Turkish Mothers' Association: Provides help to students and poor families. The education committee awards scholarships to students in Antalya.
- Association of Solidarity of Women in Antalya: promote solidarity and communication among women homeworkers in Antalya.

As a conclusion, this study brings light to the relation between the socio-economic status of woman and the aim of the association she is included.

- Unlike older respondents, younger respondents do not interest in participating in any association. Because of the reasons such as education, looking for a job, they often move from one place to another place. In this context, these conditions make participating in the meeting of associations difficult.
- Education level of a respondent is also have a big impact on participating in associations. Respondent who has higher level of education interests in participating in associations more than the respondent who has lower level of education.
- Level of income is another factor that affects the participation in an association. Respondent who has high level of income interests in political participation more than the respondent who has low level of income.

GİRİŞ

Türkiye’de kadın sorunu genellikle kadın hakları ve kadın hareketleri paralelinde ele alınmakta ve incelenmektedir. Bu anlamda “Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımının Bir Göstergesi Olarak Antalya’da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi” başlıklı tezde ilk olarak kadın ve siyaset konusunda kuramsal çerçeveye yer verilmiştir.

Birinci bölümü oluşturan kuramsal çerçevede Liberal, Radika, Sosyalist ve Transformasyonel feminizm olmak üzere dört feminist yaklaşım ele alınmıştır. 1980’li yılların Türkiye’inde en fazla konuşulan ve tartışılan konuların başında gelen kadın konusundan hareketle feminizmin Türkiye’deki etkileri incelenmiştir. Kadın konusu medyada, televizyonda, kitaplarda, sanatta, sinemada, edebiyatta bir dizi tartışmaya sahne olmuş ve kadınla ilgili geleneksel normların çoğu sorgulanmış, yeni yeni değerler, normlar gündeme gelmiştir. Siyasal kimliklerin oluşumu, kadın sorunu boyutunda ele alınmaya çalışılmış ve Türkiye’deki siyasal kadın kimlikleri ortaya konmuştur. Ardından, Türk kadınının tarihi ele alınarak geçirdiği değişim incelenirken, arka planda da Türk toplumunun belli açıdan değişiminin genel olarak çizgisi belirtmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde son olarak, siyasal katılım ve kadınlar konusu ele alınmıştır. Vatandaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemlerine denilen siyasal katılmadan bahsederken, konumuzla ilgisi bakımından toplumsal siyasal katılım türü üzerinde durulmuştur. Toplumsal siyasal katılım türlerinden biri olan sivil toplum kuruluşlarının özellikleri tartışılmıştır. Son olarak, dünyada ve Türkiye’de kadının siyasal yaşama katılım durumu incelenmiştir.

İkinci bölümde, Antalya’nın sosyo-ekonomik durumu ele alınmıştır. Araştırma konusu olan kadın derneklerine üye olan kadınların profilleri incelenirken, yaşadıkları kentin sosyo-ekonomik yapısının da bu konuya ışık tutacağı düşünülmüştür. Derneklerin faaliyet alanlarına giren korunmaya ve yardıma muhtaç çocuklar ve eğitim konularında ilin koşulları değerlendirilmiş, bunun yanında dernek üyelerinin de büyük bir kısmını oluşturan emekliler hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak, Antalya’daki sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, nüfus ve Antalya’nın ekonomik yapısı hakkında çeşitli toplumsal göstergelere yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde, yapılan araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Anket çalışmasının verileri ve sonuçları değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMA HAKKINDA ÖZET BİLGİLER

1. Araştırmanın Konusu ve Sınırları

Yapılan araştırmanın konusu, “Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak Antalya’da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi”dir. Araştırmada sınırlı olarak, kadının toplumsal konumuna farklı yaklaşımları ortaya koyan feminist kuramlar, tarihi perspektif içinde Türkiye’de kadının toplumdaki yeri, siyasal katılım ve Antalya’nın sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir. Ayrıntılı olarak ise, Antalya’daki kadın dernekleri, dernek üyelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri ile bunların derneklerin amaçları ile ilişkisi incelenmiştir.

Genel bilgiler kapsamında feminizm ve türleri incelenmiş, Türk kadının tarihi ele alınarak geçirdiği değişim incelenirken, arka planda da Türk toplumunun belli açıdan değişiminin genel olarak çizgisi belirtilmeye çalışılmıştır. Siyasal katılımın ve türlerinin tanımı yapılmış ve uygulamalı bölüme geçmeden önce, araştırmanın yapıldığı ilin sosyo-ekonomik yapısına genel olarak değinilmiştir. Toplumsal hareketleri anlamak için onların oluştuğu, örgütlendiği mekanı anlamak gerekmektedir. Bu tür hareketler varoluşlarında etrafındaki iklimden oldukça etkilenmekte hatta bazen kendisini etkileyen ortamın etkisini azaltmak ve o ortamı etkilemek için kurulmakta ve faaliyet göstermektedir.

Uygulamalı bölümde ise, ayrıntılı olarak Antalya’daki kadın derneklerinin üyelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri tablolarla ifade edilmiş ve durum değerlendirmesi yapılmıştır. Buna göre, kadınların siyasal katılımlarını etkileyen toplumsal ve kişisel etkenlerin, Antalya’daki kadın derneklerine üye olan kadınları da etkilediği saptanmıştır. Bununla birlikte, toplumsal ve kişisel etkenlerin, kadınların üye oldukları derneklerin amaçları ile de yakından ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Daha önce Antalya’da kadın dernekleriyle ilgili bu tür bir araştırma yapılmamış olması, geçmiş zamanla bugün arasında karşılaştırma yapma olanağını ortadan kaldırmıştır.

2. Araştırmanın Amacı ve Gerekçesi

Sivil toplum kuruluşları demokrasinin en önemli taşıyıcıları arasındadır ve bu özelliğe sahip kadın dernekleri Antalya’da 1990’lı yıllardan sonra hız kazanmıştır. Kadının konumunun yükselmesiyle ülkenin konumunun yükselmesi arasında kopmaz bir bağın olması, kadının toplumdaki konumunu sorgulayan derneklerin önemini arttırmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkarak yaygınlaşması, belirli bir sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Bu nedenle de ikinci bölümde Antalya’nın sosyo-ekonomik yapısına genel hatlarıyla değinilecektir.

Kadınların aynı zamanda siyasal ve toplumsal katılımının bir göstergesi olan kadın derneklerinin üye yapıları incelenmiştir. Siyasal katılmayı etkileyen toplumsal ve kişisel etkenler kapsamına giren, aile yapısı, meslek, statü, cinsiyet, yaş, eğitim vb. özellikler üye yapılarının incelenmesinde öncelik oluşturmuştur. Yapılan araştırma sonucunda, derneklerin üye yapılarıyla derneklerin amaçları arasındaki ilişki ortaya konmuştur.

3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, kuramsal çerçeveyi oluşturmak amacıyla kaynak taraması, elde edilen verilerin incelenip değerlendirilmesi ve son olarak da uygulamalı çalışma için anket sorularının hazırlanması biçiminde olacaktır. Uygulamalı bölümün yöntemi üçüncü ve son bölümde ayrıntılı olarak verilecektir.

BÖLÜM 1

1.1.KADININ TOPLUMSAL KONUMUNA FARKLI YAKLAŞIMLAR

Genel olarak “kadın bakış açısından kadın sorunlarına yaklaşım”ları çağrıştıran “feminizm” sözcüğü Fransızca’ya 1837’den sonra girmiştir. Robert sözlüğü, bu sözcüğü, “kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin” olarak tanımlamaktadır (Michel, 1997, s.6).

“Kadın hakları” 60’lı yıllardan sonra sıkça duyulmaya başlanan bir kavram olmuştur. Bu kavramın içeriğinin doldurulmasında ise feminist hareket etkili olmuştur. Feminist hareket çerçevesinde kadın sorununu yalnızca kadın-erkek eşitsizliği açısından ele almak tek boyutlu bir çözümleme olacaktır. Çünkü, kadın sorunu ekonomik, politik, ideolojik, psikolojik yönlerin iç içe geçtiği karmaşık bir olgudur (İmançer, 2002, s.151).

19. yüzyıldaki ve 20. yüzyılın başındaki kadın hareketi kadınlar tarafından (tüm kadınların katılımıyla olmasa ve bazı erkekleri de kapsasa da) kadınlar için yürütülen bir hareketti. Kadın hareketi, kadınların ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel koşullarının hem şimdiye kadarki durumlarına oranla, hem de erkeklerinkine göre düzeltilerek cinsiyetler ilişkisinin kökünden değişmesini amaçlıyordu (Bock, 2004, s.135).

Kadınlar koşullarını değiştirme gerekliliğinin farkına vardığında ve bu amaçla harekete geçtiklerinde, özgürleşme hareketleri içinde ayrılıklar ortaya çıkmıştır. Böylece, 19. yüzyılda iki tür strateji karşı karşıya gelmiştir: Medeni hakların ele geçirilmesini ön plana çıkaran strateji ve Hubertine Auclert’in- yasalarla ilgili olarak oy hakkını herşeyin anahtarı gören- mücadelesini yaptığı yurttaşlık haklarını öne çıkaran strateji. Bütün siyasal müzadelelerde görüldüğü gibi feminist hareketler de kaçınılmaz olarak bölünmüştür, çünkü amaçların belirlenmesi ve stratejilerin tercih edilmesi gerekmektedir (Agacinski, 1998, s.127).

Düşünce tarihinde kadın ve onun siyasal-toplumsal konumunu açıklamaya ve değiştirmeye yönelik bir çok feminist kuram geliştirilmiştir. Kuramlar üç ideolojik gelenekten doğmuştur. Bunlar; Liberal, Radikal ve Sosyalist feminizm ve transformasyonel feminizm olarak sınıflandırılabilir.

1.1.1. Liberal Feminizm

Kadın hakları konusunda mücadelenin mihenk taşı olan liberal anlayış, kadının özel alan ile sınırlı kalmasına karşı çıkarak, birey olarak kendini geliştirecek potansiyele sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Kadın doğumda cinsiyetini belirleyemediğine göre, yaşamı boyunca bulunacağı konumu belirleyebilmelidir (İmançer, 2002, s.152-153).

Liberal feministlerin temel iki söylemi “erkek eşitlik” ve “kadın özgürlüğü” kavramları

etrafında şekillenmektedir. Talep ettikleri eşitliği üç noktada toplamak mümkündür: çalışma yaşamında eşitlik, aile yaşamında eşitlik ve toplumsal yaşamda eşitlik. Liberal feministler için kamusal alanda çalışmak kadının özgürlüğünün teminatını oluşturur. Çalışma, kadın için başarıyla aynı anlamı taşımaktadır. Başarı ise, kadının kendine güven ve mutluluğunu getirir (Çaha, 1996, s.149).

Liberal feminist kuramının klasik savunucusu olarak Mary Wollstonecraf kabul edilmektedir. Wollstonecraf, feminist gündemdeki en önemli maddenin, gerçek anlamda bir eğitim ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesi olduğuna inanmaktadır. Ona göre, kadınların akla ulaşması, gerçeği gizleyen araçlarla-erkekler- sürekli uğraşması gerektiğinden engellenmektedir.

Kadınlar ve erkekler aynı ahlaki ve düşünsel öze sahiplerse, o zaman aynı zihinsel ve tinsel eğitimi almalıdırlar. Wollstonecraf, Rousseau'nun erkeklerin ve kadınların farklı düşündüklerine ilişkin fikrine karşı çıkmaktadır. Bu noktada temel liberal feminist duruşunu ortaya koymaktadır: akıl her insanda aynıdır. Kadın farklı ya da yanlış akıl yürütürse, bu onun eğitimindeki eksiklikle ilgilidir. Wollstonecraf, kadınların bazen ağaçları görüp, ormanı görmediklerini itiraf etmektedir. Derli toplu düşünmede başarılı olamazlar. “Fikirleri genelleştirme gücünü” geliştirememişlerdir; yalnızca gözlemlemek ise yeterli değildir. Eğitim eksikliği, kadınları olguların ardındaki genel ilkeleri algılamadan alıkoyar (Donovan, 2001, s.29-31). Bu da kadınların kendi durumlarını eleştirel bir şekilde analiz edememelerine neden olur.

Liberal feministler, daha yetenekli olanların daha yüksek pozisyonda olduğu bir toplum düzeninde, kadınlara fırsat eşitliği tanınmasını savunmuşlardır. Siyaset ve kadın konusundaki görüşleri, radikallerden farklıdır. Liberaller, mevcut siyasal partilerin erkek egemen yapısını sorgulamadan kadınların partilere katılımını önermiş, siyasal partilere katılıp, bu yapıları içerde çalışarak düzeltmeyi amaçlamışlardır (Say, 1998, s.148).

Kadının kamusal alana girip burada özgürce çalışması, kamusal alanın hukukça buna uygun hale getirilmesine bağlıdır. Onun için “eşit işe eşit ücret” prensibine ek olarak devletin, kadınların çalıştığı kamu ya da özel bütün çalışma alanlarına kreş açma zorunluluğu getirmesi gerekiyor. Ancak kreşlerin yaygınlaşmasıyla birlikte kadınlar geniş ölçüde evde çocuk bakımından kurtulup iş yaşamına atılabilirler. Bunun yanısıra, tarımda çalışan kadınlarla ev işi yapan kadınlara devlet tarafında sosyal güvencelerin verilmesini şart koşmaktadırlar. Aile içindeki geleneksel iş bölümü liberal feministler tarafından kadının çalışmasına en büyük engel olarak görülmektedir. Onun için kamusal alanda iş olanakları, kadını aile yaşamından çekecek kadar artmalıdır (Çaha, 1996, s. 149-150).

1.1.2.Radikal Feminizm

Radikal feminist kuram, 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında, bir grup eski "eylemci kadın" tarafından, esas olarak New York ve Boston'da geliştirilmiştir. "Eylemci kadınlar", 1960'larda medeni haklar ve savaş karşıtı kampanyalar için politik etkinliklere katılan kadınlardır (Donovan, 2001, s.267).

Radikal feministler kadını erkek değerleriyle eşit kılmaya çalışan liberal feministlerin tersine kadınları erkek merkezli değerlerden ayırma politikası geliştirmeye çalışmaktadırlar. Erkeklik değerleri bu feministler için çalışma, rekabet, savaş, baskı ve üstünlük gibi öğeler üzerinde odaklaşırken, kadın değerleri, barış, sevgi, uzlaşma, hoşgörü, yumuşaklık, nezaket gibi değerler üzerine odaklaşır. Kadının kurtuluşu ancak kadınları erkek merkezli değerlerden kurtarıp kadınsı değerlere doğru bir dönüşüm sağlamakla mümkündür (Çaha, 1996, s.158). Patriyarşi, radikal feministlerin anahtar kavramı olup bütün analizler de bu kavram etrafında odaklaşmaktadır.

Radikal feminizm kadınların sömürülmesi ve baskı altında tutulmasının temel nedenini, kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik farklılıkta gören bir kuramdır. Radikal feministler kadının baskı altında olması ve kadın erkek arasındaki çelişkinin temelde aile kurumundan türediğini savunmaktadırlar. Savunucularından Kate Millet'e göre; "aile gençleri ataerkil ideolojinin rol, mizaç ve statü kategorilerince öngörülen tutumlar içinde" toplumsallaştırmaktadır. Aile, ataerkil düzen içinde kadınların erkeklere hizmet etmeye ve bu hizmet etme rolünü kabul etmeye şartlandıran erkek egemen ideolojisinin, yeniden üretilmesini sağlayan kurum olarak görülmektedir. Bu nedenle aile kurumunu radikal feministler reddetmektedirler (İmançer, 2002, s.158).

Radikal feministlere göre ataerkil düzen kadının ezilmişliğini içeren beş farklı varoluş biçimi çıkarıyor kadınların karşısına: Ev işlerinde ortaya çıkan "öğütücü" varoluş biçimi; erkeklere ait kamusal alanlarda ve sokaklarda ortaya çıkan "korkutucu" varoluş biçimi; cinsellikte ortaya çıkan "aşağılanmış" varoluş biçimi; meslek hayatında ortaya çıkan "ikinci sınıf" varoluş biçimi; ve son olarak da siyasal, ekonomik, askeri karar organları, bilim, teknoloji, felsefe ve sanat gibi alanlarda ortaya çıkan "dışlayıcı" varoluş biçimi (Çaha, 1996, s.160). Kadının kurtuluşu bu çerçevede düşünülünce eşitliğin, yasal düzenlemelerin ve spesifik haklar boyutunun çok ötesine gittiğini görmekteyiz.

Radikal feminizmin diğer bir savunucusu olan Shulamith Firestone, kadınların baskı altına alınışının temelini biyolojide olduğunu ileri sürmektedir. Firestone'a göre, maddi biyolojik temelle kadınlara hükmetme ideolojisi arasında nedensel bir ilişki vardır (Donovan, 2001, s.279). Kadınlar doğum ve annelik rolleri ile sınırlanmaktadırlar. Firestone buna çözüm olarak

teknolojiyi, kadınların biyolojik kaderlerinden kurtulmak için kullanmak gerektiğini düşünmektedir (İmançer, 2002, s. 158).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, radikal kadın hareketleri, tipik bir bağımsızlık ve özgürlük hareketi niteliğindedir. Bu hareket daha çok kadınların toplum ve erkek baskısından kurtulması adına yapılan bir mücadeledir.

Siyasette kadın konusunda radikal feministlerin geliştirdikleri kuramlar, ayrımcı bir özellik taşımaktadır. Radikaller, partilere ve seçimlere girmek yerine, halkı bilgilendirme ve bilinçlendirme yoluna gitmişlerdir. Özellikle kadınların, politika konusunda da erkeklerden farklı olduğunu savunmuşlardır. Bu ayrım, kadın özelliklerinin, cinsiyetlerinin, fiziksel ve toplumsal üretimlerinin farklılığına dayandırılmaktadır (Kristeva, 1994, s.20).

Liberal feministlere şiddetli eleştiriler yönelten radikal feministler kadının kamusal kurumlarla bütünleşmesini, kadının kurtuluşu projesine bir darbe olarak değerlendirmektedirler. Onlara göre başta bürokrasi, ordu ve polis teşkilatı olmak üzere tüm kamusal kurumlar erkeksi değerlerin temel alanlarını oluştururlar. Bu nedenle bu kurumların hiçbiri kadının kurtuluşunu sağlayamaz. Bunun yanısıra radikal feministler, demokratik ve eşitçi değerleri de şiddetle reddetmektedirler. Kadınların birçok ülkede eşit haklar elde ettiklerini, ancak hiçbir kadının kurtuluşa ermediğini ileri süren radikal feministler eşitlik ve özgürlük kavramları yerine “kurtuluş” kavramını yerleştirmeye çalışmaktadırlar (Çaha, 1996, s.160).

1.1.3. Sosyalist Feminizm

Sosyalist feministlerin temel tartışma konuları üretim ve yeniden-üretim süreçlerine endekslilik olarak ortaya çıkan özel/kamusal alan ayrımları etrafında gelişmektedir. Kadının erkeğe göre ikincil duruma düştüğünün ve ezilişinin temelini bu iki alan ayrımında aramaktadırlar. Kadının mevcut statüsünü ataerki düzenin ideolojik boyutuna bağlayan radikal feministlerin tersine, kadının ezilmişliğinin ekonomik faktörlerden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Kadının bugünkü ikincilliğinin arkasında yatan tek etken ekonomik modelin tarihsel boyutu, yani kapitalizmdir. Bunun için de radikal feministlerin kullandıkları ataerki kavramı yerine, sosyalist feministler “kapitalizmi” kullanmaktadırlar. Bu feministlere göre, kapitalizm erkeği tarihsel olarak kamusal alana, kadını ise özel alana yerleştirmiştir. Çocuk doğurma ve bakma, çocukların toplumsallaşması, ev işleri, nesillerin devamı, erkeğin cinsel ihtiyaçlarını tatmin ve psikolojik gerilimlerini giderme görevleri kapitalist sistem içinde kadına yüklenmiştir. Kapitalizm kendinin emek gücünü oluşturan nesilleri çekirdek aile içinde sürdürür. Diğer taraftan çalışma alanını, iş dünyasını evden ayırarak erkeğe tahsis etmiştir (Çaha, 1996, s.165-166).

Marksist-Sosyalist feministler, demokratik yolla, ekonomik ve politik sistemin, köklü bir

değişiklik ile yeniden yapılanması gerektiğini savunmuşlardır. Biyolojik üreme de dahil yaşamın her alanındaki sorumlulukların kollektif olarak üstlenilmesinde ısrar etmişlerdir. Kadının kurtuluşu, aslında ancak yapılacak bir sosyalist devrim ile sağlanabilir.

Siyaset konusunda ise geliştirdikleri kuramda, kadınların mevcut siyasal sisteme entegre olup, içeriden mücadele etmeleri gerektiği düşüncesindedirler. Çok sayıda kadının katıldığı 1848 Şubat Devrimi'nden sonra feminist eylemler birçok kanaldan gelişmeye başlamıştır. Eugenie Niyobet'nin kurduğu ve 1849'da Jeanne Deroin'in yönettiği Kadınların Görüşü (Opinion de Femmes) adını alacak olan Kadınların Sesi (La Voix des Femmes) gibi dergiler çıkarılmıştır. Bu dergilerde kadınların oy ve temsil hakkı savunulmuştur. Kadınlar aynı zamanda ekonomik haklarını da talep etmişlerdir. İşsiz kadınlara iş bulmak üzere oluşturulan, ama hiyerarşik ve adaletsiz bir yapısı bulunan ulusal atölyelerin örgütlenme tarzında değişiklik önermişlerdir. Ama bu önerilere kulaklar genellikle tıkalı olduğu gibi, kadınların eylemlerinden bıkan Ulusal Meclis, onlara siyasal hakların tanınmasını reddetmiştir. Ayrıca kadınların kulüpler kurmalarını ya da bunlara üye olmalarını, kulüp toplantılarına katılımlarını yasaklamıştır (Michel, 1997, s.53-60).

Radikal feministlerde olduğu gibi sosyalist feministler de eşitlikle yetinmemektedirler. Binlerce yıldır ikincil kaldıklarını iddia ettikleri kadının farklı boyutta haklarla donanması gereğine inanmaktadırlar. Sosyalist feministler aynı zamanda radikal feministlerin kadın değerlerini yüceltmesini eleştirmektedirler. Bu konuyu tartışan sosyalist feminist Hacer Ansal, toplumda yerleşik olan kadın imajının onların ezilmişliğini de beraberinde getirdiğini ileri sürmektedir. Kadınların iyi huylu, yumuşak, şefkatli ve verici olmaları anlayışı onların aynı zamanda ev kadınlığı ve annelik rollerini de beraberinde getirir. Bu, kadının ezilmişliğini pekiştirmekten başka bir işe yaramaz. Ansal, anne sevgisi ve şefkati hiçbir zaman maddi olarak değerlendirilmediği gibi, toplumda kadınlar için bir prestij ve güç kaynağı da oluşturamaz demektedir. Bu nedenle kadın dünyasının yüceltilmesinin bir feminist politika olamayacağını savunmaktadır (Çaha, 1996, s.171-172).

1.1.4. Transformasyonel Feminizm

Her üç yaklaşım da, siyaset ve kadın konusunda, tek başına yeterli olmayan ayrımcı ve bütünlendirici tartışmalar yapmışlardır. Bu durumda pek çok araştırmacı, bu sorunları aşmak amacı ile yeni kuramlar geliştirmişlerdir. Son zamanlarda evrensel bir görüş yaratma çabaları öne çıkmıştır. Bu kuram siyaset ve kadın konusunda, hem bağımsız çalışmanın hem de erkekler tarafından belirlenen ve kontrol edilen politik alanlara katılarak çalışmanın, önemini kabul etmektedir. Bu iki durumu kapsayan bu kuram, çeşitli ideolojilerdeki kadınları, bir eylem içinde birleştirmeyi amaçlamaktadır.

Politikaya katılan kadınların, kadın derneklerinde, kadın haklarını savunabilecek şekilde eğitilmesi, partiler içinde eşit haklar için yürütülen mücadele de yararlı görülmüştür. Bu anlayış radikallerle, diğer feministler arasındaki gerginliği azaltacak niteliktedir. Çünkü kadınlar, bir yanda kendi organizasyonlarında yer alarak, hem kendilerini sınavacak hem de çok şey öğreneceklerdir.

“Transformasyonel feminist kuram, sadece tüm kadınları ortak noktalarda birleştirmekle kalmaz, aynı zamanda kadınların politik eylemleri için kılavuz olabilir. Örneğin mevcut partilerdeki, hiyerarşi, formalite, rutin işler, katılık, politikayı kendi çıkarlarına ve ticarete alet etmek, kadınların politik yaklaşımlarına da, günlük yaşamına da uymaz. Partilerde yapısal bir değişiklik istendiğinde, kadın kuruluşlarında görülen, grassroot (tabandan katılım) tipi örnek alınabilir. Böylece daha demokratik, daha paratik bir modele geçilebilir” (Say, 1998, s.148-149).

1.1.5. Feminizmin Türkiye’deki Etkileri

Feminizm, 12 Eylül Harekatiyle başlayan siyasal platformda askeri yönetimin tüm Türkiye’yi kuşattığı bir ortamda ortaya ilk çıkan bir siyasal harekettir. “12 Eylül 1980 darbesinden sonra Türkiye’de kadınların siyasete katılmalarında önemli değişiklikler olmuştur. Siyasal partilerin kadın kolları kapatılmıştır. Bununla birlikte kadın hareketinin niteliği feminist çerçevede tartışılmaya başlanmış ve kadın sorunu ön plana çıkmıştır” (Coşkun, 2001, s.66). Sadece ortaya çıkarak yeni bir oluşumu simgelemekle kalmamış, aynı zamanda askerlerin en üst düzeyde dahil oldukları erkeklik ideolojisini ve dolayısıyla askeri normları şiddetli bir eleştiri bombardımanına tutmuşlardır. Ordunun kadınlara karşı geleneksel hoşgörüsünden de yararlanarak gelişen feminizm askerleri de hedef alan bir karşıt hareket olarak gelişmiştir.

Kadın konusu Türkiye’de özellikle 1980’li yıllarda çok fazla tartışılmıştır. Bu dönemde, feminist çıkışın yankıları en fazla Türkiye’deki ağırlıklı sosyal gruplar arasında gözlenmiştir. 1980’li yılların başlarında sol kesimde yayınlanan hemen hemen tüm dergiler kadın konusunu kapak yaptılar ve özel sayılar hazırlayarak feminizmi ve kadın konusunu tartıştılar. Kadın konusu belli kesimler tarafından tartışılmakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda konuya eğilen dernekler ve yayınlarla kadın konusunun sadece feministler tarafından gündeme getirilmesi önlenmek istenmiştir. Bu tür derneklerden önemli olan üç tanesi, “Demokratik Kadın Derneği”, “Demokratik Mücadelede Kadın Derneği”ve “Kadınların Kurtuluşu Grubu” gibi derneklerdir (Çaha, 1996, s.186).

“Demokratik Kadın Derneği” çatısı altında bir araya gelen kadınlar ne yalnızca feminizm, ne de yalnızca sosyalizm değil, ikisini birleştirerek verecekleri mücadele içinde kadınların

kurtuluşunu sağlayabilecekleri temasını işlediler. Kadın kurtuluşunun kapitalizmde gerçekleşemeyeceğini ileri süren bu kadınlar kadın için mücadele ederken sosyalizm yolundaki ideallerinden de vazgeçemeyeceklerini vurguladılar. “Demokratik Mücadelede Kadın Derneği” de feministleri kadınların ülke koşullarında sahip oldukları sorunların farkında olmamakla suçladı. Kadın konusunun, ancak kadınların yaşadığı ülkeye endeksli sorunlar çerçevesinde işlendiği zaman anlam kazanabileceği temasını işlediler. “Kadınların Kurtuluşu Grubu” da “Kadınların Kurtuluşu” adlı yayınıyla kadın konusundaki tartışmalara katıldı. Bu gruptaki kadınlara göre iki çeşit feminizm vardır: Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinde gelişen “burjuva” feminizmi ve sosyalist ülkelerde gelişen “proletarya” feminizmi. Gerçek feminizmin ikincisi olması gerektiğini vurgulayan bu kadınlar Türk feministlerini burjuvazinin bir parçası olmakla suçlayarak dışladılar. Üç kadın grubunun birleştiği ortak nokta, kadın problemlerinin kapitalist toplumda proleteryanın karşılaştığı problemin bir uzantısı olduğu noktasıdır. Bu nedenle bu kadınlar feministlerin Dünya Kadınlar Gününü’nü, Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlamayı yeğlemişlerdir (Çaha, 1996, s.186-188).

Feministlerin soldan sonra yankı uyandırdıkları bir kesim de islami kesim olmuştur. En büyük olumlu tepki, “türbanlı feministler” olarak bilinen bir grup İslamcı kadından gelmiştir. Bu feministler, kadının mevcut konumunda problem olduğunun üstüne basarak, bunun İslamın kendisinden değil, geleneklerden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Erkeklerin, kadınlara uygun gördüğü ev kadınlığı ve çocuk bakımı gibi rollerin aslında İslami olmaktan çok geleneksel olduğunu ve kadınları kamusal yaşamdan alıkoyduğunu ileri sürerek geleneksel rolleri eleştirmişlerdir. Türbanlı kadınların bu söylemi Müslüman aydınlar arasında hararetle tartışmalara yol açmış ve konu Zaman gazetesinde haftalarca tartışılmıştır. Türbanlı feministler; liberal, radikal ve sosyalist feminist grupların savunduğu cinsel özgürlük ve karşı çıktığı patriyarşi gibi kavramlara aynı noktada katılmamakla birlikte bu kadınlar kimlikleriyle, görüntüleriyle kamusal alanda bir varlık, bir oluşum göstermek istemişlerdir. Diğer kadınlardan farklılıklarını vurgulayan konu burada örtüleridir. “Örtü” dinsel anlam taşısa da sonuçta kadınlara ait bir giysidir. Osmanlı döneminde de giysi, kadınları kamusal alandan dışlayan bir unsur olmuştur. O dönemde, açık, ince, abartılı giyinen kadınlar da kamusal alandan dışlanıyorlardı. O günün feminist kadınları ise, yönetimin kendi giysilerine karışmaması gerektiğini savunuyorlardı. Bu çerçeveden baktığımızda, tarihin tersine dönmüş gibi de olsa aynen devam ettiğini görmekteyiz. Aktörler yine aynı: İktidar ve kadın. Dışlayan iktidar, dışlanan ise kadın. Örtü ise bu tarihi sürekliliği sağlayan bir köprü durumundadır (Çaha, 1996, s.192-193).

Olumlu tepkilerin yanında olumsuz olanları da vardır. Demir, kitabında, İslamcı Kadının

feminizm hakkındaki görüşlerine yer vermiştir (Demir, 1998, s.140). Buna göre bir görüş, Batılılık kavramı üzerinden feminizmi tanımlıyor ve Batı kaynaklı olan bu hareketin, sunduğu yaşam biçimiyle kadını onurlu ve düzenli yaşamından uzaklaştırdığını savunuyor. Bir başka deyişle, feminizm, aslında çıkış noktası olarak onay görüyor ve sanayi toplumuna geçişte sömürülen emeklerine karşılık kadınların seslerini çıkarması şeklinde ele alınıyor. Ancak, sonraki dönemlerde dejenere olduğu ve çıkış noktasında uzaklaştığı görüşü bunu izliyor.

Başka bir görüşe göre ise, feminist hareket mazur görülmesi gereken bir harekettir. Bu anlayışa göre, hoşgörülü ve anlayışlı bir tutumun takınıldığı feminizm, çarpık sistemin bir ürünüdür.

Feministlerin bir diğer etki alanı da Kemalist kadın derneklerinde görülmüştür. 1980 öncesi dönemde tüm enerjisini Kemalizmi savunmaya adayan bu kadınlar, 1980 sonrasında kadın konusuna ağırlık vermişlerdir. 1980 sonrası dönemde kadın konusuyla ilgili olarak kadınların yerel düzeyde karşılaştıkları ekonomik ve toplumsal sorunlar, yasalarda kadınların aleyhine olan maddeler ve kadınların ülke yönetiminde yer almasına yönelik alanlar bu derneklerin ilgi alanına girmeye başlamıştır. Kemalist kadın derneklerinde yer alan kadınlar, Medeni Kanun'da kadın aleyhine olan maddeleri tek tek araştırıyor, bu konuda raporlar hazırlıyor ve ilgililere iletiyorlardı. Bunun yanında, kadınların kaymakam ve vali olması için liberal feministlerin başlattığı kampanyalara destek veriyordu. Kemalist kadın dernekleri Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verildiği 5 Aralık gününü Kadın Günü olarak her yıl büyük törenlerle kutuyorlardı. Daha sonra, 1986 yılından itibaren onlar da feministlerin kutladığı 8 Mart gününü Dünya Kadınlar Günü olarak kutlamaya başladılar (Çaha, 1996, s.195).

1990'lı yıllarda, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik kurulan merkezlerin sayısında artış olmuştur. Kadınların siyasete katılımına yönelik özel amaçlı dernekler kurulmuştur. Yine 1990 yılında kurulan "Kadın Eserleri Kütüphanesi Bilgi Merkezi Vakfı" da kadın konusunda her türlü araştırma, yayın, istatistik veri, yasa metinleri, gazete, dergi ve belgeyi derlemiştir (Çaha, 1994, s.79-84).

1.1.6. Siyasal Kadın Kimlikleri

"Kimlik, insanın kendini nasıl algıladığı, nasıl gördüğü, nasıl değerlendirdiği, kimle özdeşleştirdiğidir. Kimlik, insanın hem kendisi hem de diğer insanlar tarafından birey bilincine sahip olduğunun bilinmesidir" (Köksal, 1995, s.82).

Türkiye'de kadınların siyasal kimliklerinin niteliği, kadın sorunu ve kadın hareketinin bugünkü durumu, geleceğe ilişkin taleplerin belirlenmesi ve elde edilmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu yüzden, Türkiye'deki kadınların siyasal kimlikleri sorgulanmalıdır.

1.1.6.1. Kemalist-Feminist Kadın Kimliği

Kemalizm, kökleri Tanzimat'a kadar uzanan Batılılaşma hareketlerinin Kurtuluş Savaşı sonrasında aldığı "radikal" bir biçimdir. Önceleri Osmanlı Devleti'nin Batı üstünlüğüne karşı korunmasını sağlamak için, daha çok askeri alanda, Batı teknolojisinin alınması olarak gerçekleşen reformlar, süreç içinde, hukuk ve idare alanlarında da Batı'nın örnek alınması sonucunu doğurmuştur. Böylece, Osmanlı Devleti'nin içinde, özellikle de hukuk, idare ve eğitim alanlarında, biri geleneksel, diğeri Batılı olmak üzere ikili bir yapı ortaya çıkmış; bu ikili yapı içinde, devleti kurtarmak düşüncesiyle hareket eden yenilikçi kadroların temel sorunu, devletin "kurtarılması" için kaçınılmaz olduğu düşünülen Batılılaşmanın toplumun kültürel değerleriyle nasıl birarada bulunacağı haline dönüşmüştür (Köker, 2000, s.211-212).

Kongar'a göre (2001, s.109-116); Atatürk döneminin ortalarına doğru, tüm Kemalist eylem, devrimleri kapsayan bir biçimde, Kemalizm ya da Atatürkçülük adı altında bir ideoloji olarak biçimlendi. İdeoloji olarak Kemalizm, Cumhuriyet'ten önce yoktu. Cumhuriyet'ten sonra, Atatürk'ün eylemlerine göre oluştu. Bu anlamda Kemalizm, başarılı uygulamaya dayalı (pragmatik) bir ideoloji niteliği taşır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1927'deki Parti Kurultayı bir ideolojinin biçimlenmesi açısından, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihindeki en önemli olaylardan biriydi. Kurultayda, Atatürk, altı gün süren bir söylev verdi. Bu söylevde, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nı, kendi görüşü açısından anlattı. İleride biçimlenecek bir ideolojinin temel öğeleri de, uygulama ilkeleri olarak, Söylev'de açıklanmıştır (1965, s.10).

Atatürkçü ideoloji, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş yıllarında gelişmeye başlamıştı. Önceleri "Genç Osmanlılar", sonra da "Genç Türkler", "İttihat ve Terakki Partisi", Atatürkçülüğün yani kemalist ideolojinin gelişmesine katkılarda bulunmuşlardır. Atatürkçülük ile Kemalist eylemden önceki Batılılaşma ve çağdaşlaşma eylemleri arasındaki fark, Cumhuriyetçilikte belirlenir. Padişahı ve geleneksel güç yapısını ortadan kaldırarak, Atatürk, başarılı bir devrimci olarak kendi şansını kendi yaratmıştır (Kongar, 2001, s.117).

Türkiye'de kadın sorunu, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri, bir modernleşme projesi ve sorunu olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet ile birlikte kadın toplumun geri kalmışlığının en önemli simgesi olarak görülmüştür. Kemalizm kadın kimliğini inşa ederken, bir yandan toplumsal yaşama katılımı teşvik etmiş, bir yandan da bu yeni durumu toplumun gözünde meşrulaştırmak için tehlikesiz, cinselliğinden arınmış bir kadın imgesi kurmuştur.

Kemalist kadın kimliğinin oluşumunda, kadının toplumsal roller oynaması savunulurken, geleneksel rollerine de vurgu yapılmıştır. Fakat toplumsal roller, ev içi rollere üstün tutularak

yeni, eğitilmiş, meslek sahibi kadın imajı daha saygıdeğer görülmüş ve teşvik edilmiştir. Kemalist kadın kimliği ve kadın imgesi, Cumhuriyet Balolarında, Halkevi ve yardım dernekleri balolarında, erkeklerle birarada bulunarak sergiledikleri yeni bir kontrollü feminite ile pekişmiştir.

“Kemalist kadın kimliğinin, önemli bir siyasal aktör olma özelliğini kazanamadığı, çağdaşlaşmanın aracı olarak, birer sembolik piyon olarak kaldığı belirtilmiştir. Kadının haklarını kazanmasına rağmen, özgürlüğünü kazanamaması, Kemalizme yöneltilen en sert eleştirilerden biridir” (Coşkun, 2001, s.86-87).

Yaprak Zihnioğlu “Kadınsız İnkılap” adlı kitabında, Nezihe Muhiddin'in yaşam öyküsünden hareketle Kemalist Kadın hareketine veya Kemalizm'in kadın sorununa yaklaşımını oldukça kapsamlı incelemiştir (Zihnioğlu, 1993, s.15-19). Osmanlıda kadın hareketinin on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başladığı kabul görüyor. Buna göre II. Meşrutiyet'tin getirdiği daha özgürlükçü ve liberal yaklaşımda, kadınların kendilerini ifade etmelerinde ve örgütlenmelerinde ön açıcı oluyor. Daha sonra Osmanlı ulusçuluğunun yerini Türk milliyetçiliğinin almasıyla kadın hareketi de günümüze kadar devam eden Kemalist kadın hareketine çeviriliyor. Cumhuriyetin kuruluşunda kadınların, kadın-erkek eşitliğine dayalı bir sistemin yaratılacağına dair inançlı ve çabalı oldukları söylenebilir. Ancak Cumhuriyetin kuruluşundan sonra yapılan reformların yeterli olduğu ve artık kadınların kurtulduğuna dair oluşturulan yargılara karşın ve kadınların bastırılması ile birlikte eksik bir kadın özgürlüğü anlayışı günümüze kadar taşınmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşu öncesinde Avrupa'da kadınların yaşam tarzları ve özgürlükleri jön Türk'lerin oldukça etkilendikleri ve "erkek feminizmi"ni de yaratan bir olgudur. Daha sonra kadın haklarına dönük o günün koşullarında ilerici reformlar yapılarak şeriatın etkileri hızla yok edilmeye çalışılmıştır. Şeriat ise İran, S.Arabistan gibi ülkelerdeki uygulamaları ile kadın açısından her türlü özgürlüğün ortadan kaldırıldığı sistemdir.

Kadının eğitimi meselesi Kemalizm'in kadın özgürlüğü konusundaki temel yaklaşımıdır. Kuşkusuz eğitim son derece önemli olmakla birlikte kadının eğitimini ele alırken mevcut eğitim sistemini eleştirmeden veya bunun değişimini hedeflemeden ele alınmaması gerekir. Ders kitaplarında ve müfredatta süren cins ayrımcılığı yine Kemalist çevreler tarafından gündeme taşınmamaktadır.

Kadının kurtuluşu için Kemalizm'in öne sürdüğü ikinci olgu ekonomik bağımsızlıktır. Kadının istihdamının ülkemizde son derece gerilerde olduğu görülmektedir. Ancak çalışan kadınların da hepsinin özgür olduğu söylenemez. Çalışmayan, eğitimsiz kadınlara göre birçok kazanımları olsa da sorun çözülmüş değildir. Çalışan kadınların oldukça önemli bir bölümü maaşlarını bile kendi

elleriyle alamıyorlar. Ya da bugün metropollerde ev temizliğine giden veya ev içinde parça başı iş yapan kadınların eşleri kahvelerde oturup kadının kazandığı parayı harcama yetkisine sahip. Kadının sahip olduğu mülk oranının da çok düşük olduğunu göz önünde bulundurursak, özgürlük düşüncesi beyinsel ve ruhsal olmayınca ekonomik özgürlük göreceli oluyor. Zihnioğlu'na göre, kadının kurtuluşunu eğitim ve ekonomik bağımsızlıkta gören bu hareketin Türkiye'de hala en kitlesel kadın anlayışı olduğu gerçeği ise oldukça düşündürücü.

Kemalist-feminist kadın kimliği, 1980 sonrası yeni bir siyasal ve toplumsal kimlik arayışına girmiştir. Cinsiyetlerin kamusal alanda görünür olması ve toplum ile kaynaşmasını hedefleyen yeni kadın kimliği Kemalizmin eleştirisinden yola çıkarak özel ve kamusal sayılan süreçleri yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Yeni Kemalist-feminist kadının eylemleri, kadın cinselliğinin denetim altında tutulmasından, cinsiyet ayrımcılığına kadar pek çok konuyu sorgulamış ve kadın sorununa bakışta yeni açılımlar sağlamıştır. Cinsiyet ayrımına dayanan İslami ahlak da yoğun biçimde sorgulanmaya başlamıştır.

1980 sonrası gelişen kadın hareketi ile birlikte kadınların düşünsel anlamda ve yasal-toplumsal konumlarındaki kazanımlarda Kemalist-feminist kadın kimliğinin öncülüğü söz konusudur diyebiliriz.

1.1.6.2. İslamcı Kadın Kimliği

Siyasal İslamcılık; “Amaç olarak devletin siyasi, hukuki ve ekonomik temel yapısını şeriat kurallarına dayandırma” anlamını içermektedir (www.terror.gen.tr).

Bu durumda, gerek siyasal örgütlenmedeki yeri, gerekse Türkiye'nin siyasal yaşamındaki etkileri pek çok yazar tarafından uzun uzun tartışılmıştır.

Siyasal İslamın kurucularından ve eylem planlarının hazırlayıcısı olan Seyyid Kutup “İslam Davasının Stratejisi” adlı kitabında kesin tavır almanın zamanı geldiğini belirterek ve "İnsanların yeniden İslama çağrılması" gerektiğini ileri sürmektedir (Kutup, 1997, s.83).

Kongar, kitabında, Çakır'ın “Siyasal İslamın” partileşme sürecini ve toplumun bu sürece verdiği tepkiyi incelediğinden bahsetmiştir. Çakır'a göre, İslamcılar, toplumun büyük çoğunluğunun Müslüman olması olması gerçekliğinden hareketle, demokrasinin İslam'la bağdaşmadığını kanıtlayarak kitlelerin içindeki şeriat bilincini ortaya çıkarmak istiyorlar (Kongar, 2001, s.231).

Feroz Ahmad, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana örgütlü İslamcı baskı gruplarının bulunmadığı Türkiye'de, yüzyılın son çeyreğinde ülkenin siyasal yaşamında dinin bu derece önemli bir rol oynamasını bir paradoks olarak değerlendirmektedir (Ahmad, 1996, s.361).

Emre Kongar, kitabında, Şerif Mardin ve Mübeccel Kıray'ın siyasal islam hakkındaki

düşüncelerine yer vermiştir (Kongar, 2001, s.230-235). Buna göre, Şerif Mardin, değişen ve çağdaşlaşan toplumlarda, dinin kaçınılmaz bir biçimde, bireyin toplumla bütünleşme sorunlarını çözen en önemli mekanizma olarak işlevini sürdürdüğü ve sürdürmesi gerektiği kanısındadır. Mardin, çağdaşlaşma yönündeki değişimin, laikliği getirdiği oranda, dini, toplumsal ve bireysel yaşamın dışına çıkardığını, böylece de bireyleri bir arada tutan “harcı” yok ettiğini düşünmektedir.

Mübeccel B. Kıray, “siyasal islam”ın, ülke içi dinamikler açısından bir tampon kurum olduğunu ve Türkiye’nin çağdaşlaşma sürecinde bir dönem, “toplumu bütünleştirici ve dengede tutucu” ama “geçici” bir işlevi yerine getirdiğini düşünür.

Kıray’ın bahsetmiş olduğu “tampon kurumlar”, az gelişmiş toplumların modern toplumları izlerken, değişme hızı farkından olan uyumsuzluğa ve çatışmaya karşın, toplumsal bütünlüğü ve dengeyi koruyan kurumlardır. Bu durumda hem çatışma hem denge birarada nasıl olabiliyor sorusu akıllara gelebilir. Toplumun ne feodal ne de kapitalist olduğu, başka bir deyişle bazı kurumların feodal, bazı kurumların ise kapitalist olduğu bir durumdur sözkonusu olan. Bazı açılardan sanayileşmiş, bazı açılardan hala tarım aşamasında olan bu yapıda kentler demografik anlamda oluşmuş, fakat kentlilik bir yaşam biçimi olarak gelişmemiştir.

Böyle bir toplum bütünlüğü nasıl koruduğuna gelince; az gelişmiş ülkelerde, değişme dönemlerinde, Batı toplumlarında görülmeyen bazı yeni kurumlar, “çarpık yapılaşmalar” ortaya çıkıyor ve toplumsal bütünlüğü yani toplumsal dengeyi bunlar sağlıyor. Örnek olarak, kentleşme yerine gecekondulaşma, kamu yararına işleyen demokrasi yerine partilerin bireysel çıkarlara alet edilmesi(rüşvet, iltimas v.b.), gerçek sanayileşme yerine kapkaççı üretim verilebilir.

Kırsal alanda yaşayan köylü vatandaş, metropollerde yaşayan kentli vatandaş haline dönüştüğü zaman, toprakla devlet arasındaki köprüyü kuran “Toprak Ağası”nın işlevlerini, sendikalar ve sivil toplum örgütleri yeterince gelişmediği için, siyasal partiler alıyor. Böylece siyasal partilerin “ocak-bucak teşkilatları” , 1950-1960 arasındaki çatışmaların ve gerilimlerin kaynağı olduğu kadar, köylü ile devleti bütünleştiren örgütlenmeleri de simgelemiştir. 27 Mayıs 1960’tan sonra, bunlar kapatılıyor. Siyasal partilerde, bu kez aynı işlevi il ve ilçe örgütlenmeleri yükleniyor. 12 Eylül’den sonra siyasal partiler kapatılınca ise, bu işlev, tarikatlar ve cemaatler tarafında yerine getirilmeye başlamıştır. İnsanlar, devletle ilişkilerinde ve toplumsal işlevlerinin yerine getirilmesinde, siyasal partiler yerine, tarikatlara ve cemaatlere sığınma yoluna gitmiştir.

Kıray, böylece, siyasal İslamın güçlenmesini doğrudan doğruya, tarikatların siyasal işlev yüklenmesi olgusuna bağlıyor. 1983 seçimlerinden sonra siyasal partiler yeniden açılınca, tarikatların ve cemaatlerin işlevi zaman içinde azalıyor.

Siyasal İslam, egemenlik kaynağı bakımından “geriye dönüşü” hazırlamaktadır. Örneğin normal ve laik bir eğitimin yanında, imam-hatip eğitimi adı altında, bu mesleğin ihtiyaç duyduğundan çok daha fazla sayıda, normal eğitime alternatif oluşturan bir “dinsel eğitim” olayı üretilmiştir. Bu da halk egemenliğinin yansıması olan demokrasiye karşı çıkan, yönetimin, kendilerini Allah’ın ya da Din’in temsilcisi olduğunu öne süren kişilerin elinde olması gerektiğini savunan görüşlerin beslenmesini sağlamıştır. Aslında İmam-Hatip okulları, çağdaş din adamlarının yetiştirilmesi için gerekli eğitim kurumlarıdır. Ama “siyasal islami” savunular, bu okulları da amacından saptırarak, dinsel eğitimi her türlü mesleğin ve yüksek öğretimin temeli haline getirmeye çalışınca, egemenliğin kaynağını tartışan eğilimler güç kazanmıştır.

Şimdilerde, İslami hareket, modern topluma bir alternatif olduğu teziyle ortaya çıkmaktadır. Bu savunuda islamcı kadın ön saflarda yer almaktadır. Bu öne çıkış ile birlikte kadınlık ile ilgili pek çok geleneksel yapı da tartışılmaya başlanmıştır.

“Türkiye’de islamcı kadın hareketi var mıdır? Bugün bu soruya kamuoyunun vereceği cevap hiç kuşkusuz “evet” olur. Özellikle başörtüsü/türban eylemleriyle varlığını gözler önüne seren İslamcı kadınlar ciddi bir güç olarak siyaset sahnesindeki yerini almaktadırlar.30 yıl hatta 20 yıl önce, İslamcı kadın hareketi yoktu. Ancak İslamcı muhalefetten sözedilebilirdi” (Demir, 1998, s.11-13).

Başörtüsü, Türkiye’nin gündemine girdiği 1980’li yıllarda beraberinde yoğun bir tartışmayı da getirmiştir. İslamcılar, Kur’an’a göre baş örtmenin her Müslüman kadının görevi olduğunu savunurken, bunun laikliği tehlikeye düşüreceğini ileri süren çevreler ise başörtüsüne karşı çıkmaktaydılar. Özellikle “Kemalist kadınlar”ı oluşturan ilerici kesim “Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği” ve “Türk Hukukçular Derneği” gibi çatılar altında örgütlenmişlerdir. 1980 sonrasında İslami hareketler karşısında, laikliği en sistematik biçimde bu Kemalist kadın derneklerinin savunduğu ileri sürülebilir (Duman, 1999, s.227).

İslamcı kadın kimliği, bütünlüklü ve homojen değildir. Kimileri islamın özünde kadın-erkek eşitliğini savunduğunu, daha sonra dışsal kültürel yapılar aracılığı ile, cins ayrımcılığının ortaya çıktığını; kimileri ise Tanrı tarafından gönderilmiş olan hükümlerin hiçbir şekilde değiştirilemeyeceğini, olduğu gibi uygulanması gerektiğini savunmaktadırlar. Kadının özgürleşmesi gerektiğini savunanlar ise, Kuran hükümlerinin yeniden yorumlanması gerektiğini, değiştirilebilir olduğunu öne sürmektedirler (Coşkun, 2001, s.86).

İslami kesimin siyaset kavramına yaklaşımları iki noktada özetlenebilir. Birinci yaklaşım, kadının siyasette yer almasını, ancak aile yaşamına ve fitratına uygunluğu ölçüsünde katılımını öneriyor. Yani kadınlık kimliğini fazla öne çıkarmaması, ev yaşamına zarar vermemesi isteniyor.

İkinci yaklaşım, kırılğan, korunması gereken kadın kimliğine vurgu yapıyor. “Dışarıdaki” kötülüklerden kadınların etkilenmemesi amacıyla ve siyaset de “dış dünyaya” ait olduğu için, katılımın gereksiz olduğu öne sürülüyor.

Ancak, bu iki yaklaşımı da gündelik yaşam yadsıyor. İslamcı kadınların siyasete katılımındaki en önemli pratik süreç, Refah partisi ile yaşanmıştır. Parti’de kadınlar propagandist yanlarıyla öne çıkmıştır. Refah Parti’li kadınlar, kendi çevrelerinde, yaptıkları çalışmalarla övgüleri toplamış ve “müslüman” kadının siyasetteki örneği olarak kabul görmüşlerdir (Demir, 1998, s.135).

Sonuç olarak, kamusal alan, İslamcı kadın hareketi açısından özel alana oranla çok daha yeni ve alışılmadık bir boyutu yansıtmaktadır. Varlıklarını son 10-15 yıl içinde giderek hissettiren islamcı kadınlar özellikle bu alanda modernizmle ciddi bağlar taşımaktadır. Bütün “farklı olma” iddalarına karşın islamcı kadınların siyasete, eğitime , çalışma yaşamına girme ısrarı siyasal islamı da hazırlıksız yakalamış görünmektedir. Siyasal islam da bu alanda kadını “tatlı dille” yola getirme çabasıdadır (Demir, 1998, s.13).

1.1.6.3. Milliyetçi Kadın Kimliği

Milliyetçilik, Türk Dil Kurumu’nun güncel sözlüğünde, “Maddî ve manevî açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusalcılık” olarak yer almaktadır (<http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk>).

Fransızca “Nation” kelimesinin karşılığı olarak, “aynı kökten, aynı soydan gelme” anlamında kullanılan millet; her şeyden önce ortak bağları olan insan topluluğudur. Milliyetçilik ise, bir toplumsal politika prensibi ya da bir fikir akımı olarak, millet gerçeğinden hareket eder ve milli çıkarları elde etmek amacıyla bir ülkü etrafında toplanmayı ifade eder (Yılmaz, Ertan, Sarınoy, Dağıstan, Kılınçkaya, Sezer, Aytepe, Aktaş, 1998, s.292-293).

Atatürk’ün Türk gençliğine miras bıraktığı ilkelere en anlamlılarından biri milliyetçiliktir. Atatürk, “Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz; Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun fertleri ne kadar Türk kültürüyle dolu olursa, o topluluğa dayanan cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur” (Yaşa, 2000, s.99) sözleriyle milliyetçiliğin önemini belirtmiştir. Milliyetçilik Türk milletinin siyasal, toplumsal ve kültürel bağlamda varoluşu sebebini ortaya koyan ilkedir. Her düşünürün farklı bir milliyetçilik anlayışı vardır, kuşkusuz.

Milliyetçiliğin teorisyeni olarak kabul edilen Ziya Gökalp’e göre, milliyetçilik aynı duyguları paylaşan, aynı dili konuşan, aynı dine ortak olanların birlikteliğidir. Nitekim, O şöyle diyordu: “Millet, dili dilime, dini dinime uyan bir topluluktur.” Gökalp’e göre, esas olan milliyet

kavramıdır. Milliyetçilik de millet seviyesine yükselmiş bir topluluğa aitlik duygusudur (Türkdoğan, 1999, s.80).

Ziya Gökalp ile Yusuf Akçura'yı karşılaştıracak olursak, Gökalp milliyetçiliği ile Akçura milliyetçiliğinin birbirinden farklı olduğunu görürüz. Akçura milliyetçiliği Cumhuriyet ideolojisine daha yatkın bir şekli ifade etmektedir. Gökalp, 1913'e gelindiğinde idealin "Türkleşmek, İslamlaşmak" olduğunu söylerken; Akçura daha 1904'te, "Üç Tarz-ı Siyaset" inde Türk milletinden, İslam ümmetinden olduğunu, bu yüzden asıl sorunun öncelikle hangisine hizmet etmek gerektiği konusunda düğümlendiğini belirterek tartışmakta ve modern çağın gerekliliğinin modern bir milliyetçilik ve bunun uygulaması olduğu sonucuna varmaktaydı. 1913 yılında Gökalp, henüz, Akçura'nın çelişkilerini ortaya koyduğu iki siyaseti, Türkleşmek ve İslamlaşmak'ı birbirinden ayırmamaktadır. Akçura'da milliyetçilik, başlı başına dinin düzenleyiciliğinden kopuştur. Diğer milliyetçiler için Türklük ancak Osmanlı birliği ile birlikte düşünülebilecek bir olgudur. Akçura'da Türklük olgusu, Osmanlı ötesi olduğu gibi din ötesidir de(Aydın, 1993, s.210-214).

Öztekin'e göre, milliyetçiliği, belirli ölçüler içinde, kendilerini aynı milletin (toplumun) üyeleri sayan insanların birarada yaşama, belirli sınırlar içinde bağımsız devlet oluşturma ve oluşturdukları devleti (toplumu) büyütüp geliştirip genişletme duygu ve düşünceleri olarak tanımlayacak olursak, burada üç önemli etken karşımıza çıkacaktır (Öztekin, 2000, s.278-281). Bunlardan ilki; aynı milletin üyesi olmanın ölçütünün aynı dili konuşmak mı, aynı soydan gelmek mi, yoksa aynı sınırlar içinde yaşamak mı olduğudur. Bu ölçüt önemlidir, çünkü milliyetçilik ideolojisinin uygulamada toplumları felakete götürebilecek özelliklerinden birkaçı bu sayılan özelliklerdir. Örneğin, aynı dine inanan insanların birlikte bir devlet oluşturmak istemesini veya bu insanların başka dine inananlarla savaşmasını düşünmek bile insanlığı felakete sürükleyebilme gizilgücüne sahiptir.

Aynı soydan gelenlerin bir devlet içinde toplanmasını amaçlayan milliyetçi ideolojiler, yakın geçmişte dünyayı ikinci defa büyük savaşa sürüklemiş ve ırkçılığa kadar dayanmıştır.

Aynı dili konuşanların bir devlet içinde toplanmasına yönelik bir ideoloji de günümüzde pek gerçekçi sayılmaz. Çünkü dünyada öyle diller var ki, neredeyse tüm dünya insanların yarısı bu dili konuşuyor. Öyle diller de var ki, bazı devletlerin iç politikaları gereği unutulmaya yüz tutmuştur.

Bugün tüm dünya devletlerine baktığımızda, hemen hemen hiçbir devlette aynı dilin konuşulduğunu, aynı dine inanıldığını, o devletin tüm insanların aynı soydan geldiğini söyleyebilmek mümkün değildir.

Milliyetçiliğin ikinci ölçüsü, aynı sınırlar içinde yaşayan bir devlet olma isteğidir. Atatürk milliyetçiliğinin temellerinden biri de budur. Bugünkü sınırlar içinde (Misak-ı Milli sınırları) bağımsız yaşamak ve bu sınırlar içindeki devleti yüceltmek, ileriye götürmek Atatürk Milliyetçiliğinin ilkelerinden birisi idi. Bu ideoloji arkasında giden birçok Asya ve Afrika ülkesi de bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Bu yönleriyle Atatürk Milliyetçiliği, ne ırkçılığa, ne dil, ne de din milliyetçiliğine dayanır.

Milliyetçiliğin üçüncü ögesi sayılan kendilerini aynı milletin (toplumun) üyeleri sayan insanların belirli sınırlar içindeki devleti yüceltmek, geliştirmek düşüncesi de günümüzde tüm dünya devletlerinin gerçekleştirmek istedikleri bir olgudur.

Ulus üzerine yazılmış birçok metin toplumsal cinsiyet olgusunu görmezden gelmiştir; ancak bu konuya çok önemli katkılar da yapılmıştır. Altınay kitabında, Anthias ve Yuval Davis'e yer vermiştir (Altınay, 2000, s.38-39). Örneğin Anthias ve Yuval- Davis, kadınların etnik ve ulusal sürece dahil olmalarının beş ana yolu olduğunu öne sürmüşlerdir:

1. Etnik toplulukların mensuplarının biyolojik üreticileri olarak,
2. Etnik ve ulusal grupların sınırlarının yeniden-üreticileri olarak,
3. Topluluğun ideolojik yeniden-üretiminde merkezi bir rol alarak ve kültürün aktarıcısı olarak,
4. Etnik ve ulusal farklılıkların gösterenleri olarak, yani, etnik ve ulusal kategorilerin dönüşümü, yeniden üretimi ve inşasında kullanılan ideolojik söylemlerin merkezinde yer alan semboller olarak,
5. Ulusal, ekonomik, politik ve askeri mücadelelerde katılımcı olarak.

Anthias ve Yuval Davis, kadınların ulusal projeye nasıl ilişkilendirildiği, özellikle de bu projeye nasıl hem eşit hem de farklı şekillerde katıldıklarıyla ilgilenirler: Kadınlar ulusal projeye, bazen gönüllü, bazen mücadeleye istekli bir şekilde (5. rol), bazen zorla, bazen ırkı sürdürenler olarak (1. rol), çoğunlukla çocukların toplumsallaşması aracılığıyla kültürün yeniden üreticileri olarak (2. ve 3. roller), bazen de pasif semboller olarak (4. rol) katılırlar. Anthias ve Yuval-Davis, kadınların da ulusal ve etnik projeleri en az erkekler kadar sahiplendiklerini, ama bunu farklı yollarla gerçekleştirdiklerini öne sürüyorlar.

Türkiye'de, milliyetçilik yazınında cinsiyet olgusu ve buna bağlı olarak kadınların milliyetçilik ve projeleri ile ilişkisi uzun bir süre kurulmamıştır. 1980'li yılların başı milliyetçilik, millet ve milli-devlet olgularına ilişkin çalışmalarda yeni bakış açılarının ortaya koyulduğu bir dönem olmuştur. Türkiye'ye ilişkin milliyetçilik yazınında da kısa bir inceleme yapıldığında, yapılan analizlerde cinsiyete ilişkin sorunların gözardı edildiği rahatlıkla görülebilir.

Kemalist ideolojinin sınırlarını çizdiği milliyetçi projenin temel dayanağının ev ve aile olduğu düşünülürse, milli devletin inşası sürecine Yuval-Davis ve Anthias'ın kadınların etnik ve milli sürece dahil oluşlarına ilişkin geliştirdikleri kategoriler çerçevesinde bakmak anlamlı olabilir. Yazarlara göre kadının annelik rolü, dahası cinselliği milli ve etnik süreçlerin tam da merkezinde yer alır. Anadolu sınırları içinde inşa edilen yeni milli devletin devamı için yeni kuşakların biyolojik olarak üretilmesi ve bu yetiştirilme sırasında yeni kuşaklara tüm toplumsal kodların iletilmesi, annelik rollerinden ötürü kadınların sırtına yüklenmiştir. Kadınlar, annelik ve dolayısıyla doğurganlık rolleri ile Kemalist milliyetçi projenin taşıyıcıları olmanın yanı sıra, yine aynı projenin bir taraftan ülke sınırları içinde yaygınlık kazanması (milletin öğretmenleri) diğer taraftan da diğer milli devletler tarafından kabul görmesi için simgeleri (milletin vekilleri) haline getirilmişlerdir.

Kadınların milliyetçiliğin eylemcileri olarak devreye girmesi karmaşık ve çelişkilerle dolu bir süreçtir. Bir yandan milliyetçi hareketler kadınları anne, eğitimci ve öğretmeci, işçi veya savaşçı olarak daha yüksek bir katılıma ve milli eyleme davet ederler. Diğer yandan kültürel açıdan tasvip edilebilir dişil davranışın sınırlarını bir defa daha belirleyerek, kadınları, cinsiyetlerinden kaynaklanan çıkarlarını verili milliyetçi söylem çerçevesi içinde ifade etmeye zorlarlar (Altınay, 2000, s.297-299).

1.2.TARİHİ PERSPEKTİF İÇİNDE TÜRKİYE'DE KADININ TOPLUMDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Kadınların eski çağlarda oynadıkları rol, günümüz şartlarıyla kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Evelyn Reed'e göre, dişi cinsin günümüzde aşağılanması dirimbilimsel nedenlere bağlı değildir (Reed, 1994, s.18). Bunun tarih boyu böyle olmadığını ve kadınların bir zamanlar toplumsal yaşamın örgütleyicisi ve önderi olduğunu bilmek, günümüzde bağımsızlığı amaç edinmiş kadınların özgüvenini arttırmalıdır.

Dünyada sadece son altıbin yıldır ataerkil düzen görülmektedir. Daha önce tam bir milyon yıl, toplulukları kadınlar yönetmiş, hayvandan insana geçişte en önemli görevi kadınlar üstlenmiştir. Dünyadaki ilk çiftçiler, ilk doktor ve bilim adamları kadınlardır. Dişi cins erkekleri hayvanlıktan çıkarıp insanlığa yükseltmiş, insan ırkını uygarlığa taşımıştır. Erkekler sürekli olarak avlanıp savaştıklarından, insanlığı hayvansı yaşantısından kurtarıp insan özellikleriyle donatma işi, kadınlara kalmıştı (Reed, 1994, s. 352).

Tarihimizin en eski dönemlerinden beri, Türklerde, kadın aile hayatında eşit olarak sosyal, ekonomik ve hatta askerlik alanlarında her zaman erkeğin yanında yer almıştır. Ülkemizde Türk kadını; sosyal ve siyasi yönüyle olduğu kadar, hukuk, tıp ve teknik alanlarda da dünyanın en

uygar ülke kadınlarıyla kıyaslanacak seviyededir.

Türk tarihinin derinliklerine inildiğinde, Orta Asya’da bilinen en eski Türk Devletlerinin hakimiyetinin sürdüğü dönemlerde, özellikle Göktürkler’de ve Hun Devleti’nde devleti başkan (hakan) ile karısı (hatun) birlikte temsil etmişlerdir. Tarihi kaynaklara göre, 8. yüzyıl Orhun Kitabelerinde Türk kadınından saygı ile bahsedilen ifadelere yer verilmiştir. Devlet yönetiminde “devleti idare eden han” ve “devleti bilen hatun” geleneklerine göre; emirnameler, sadece “Han emreder” değil “Han ve Hatun emreder” şeklinde başlarsa geçerli olmuştur.

Türk devletlerinde birçok hakka sahip olan kadın, İslamiyet’in benimsenmesinden sonra geriplanda kalacaktır. Bu dönemde kadınlara okuma fırsatı tanınmamıştır. Yalnız din bilgisi ve sübyan okullarına 5-6 yaşına kadar kızlar gidebilirdi. Diğer okullar kızlara kapalı idi. Bu nedenle, kültür hayatımızdan belirli sayıda isim yapmış Türk kadınına sadece yetişkin aileler çevresinde özel olarak öğrenim yaptırılmış kızlar arasında görmek mümkündür. İlk şairimiz Zeynep Hatun, Amasyalı Mehri Hatun, Ani Fatma, böyle aile çocuklarıdır (Göksel, 1993, s.131).

Osmanlı Devletinde yaşayan kadınlar, diğer İslam ülkelerindeki kadınlara göre daha özgür yaşamaktaydılar. “Geleneksel temeller üzerinde kurulu Osmanlı Devleti’nin modernleşmesinde öncülük edecek yapısal değişimler özellikle 2. Meşrutiyet döneminde gündeme getirilmiş, Osmanlı siyasal yapısı, farklılaşma, merkezileşme, laikleşme, özgürleşme sürecine girmiştir. Modernleşme sadece siyasal yapıda değil, toplumun yeniden yapılanmasında da belirleyicidir. Eğitim, hukuk, ekonomi, toplumsal yaşam her yönüyle değişmeye başlamıştır. Bu belirleyiciliği kadının konumunda da gözlemek mümkündür. Osmanlı kadınının konumu, modernleşmeye paralel olarak değişmeye başlayacaktır”(Çakır, 1996, s.22). Tanzimat döneminde Türk kadınına devlet eliyle mesleki ve kültürel açıdan eğitim kapıları açılmıştır. Meşrutiyet döneminde bu haklar daha da genişletilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde ise, Türk kadını haklarını tam anlamıyla kazanmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı devrimler sayesinde, artık kadın erkeğinin tek eşi, babasının mirasından hak alan bir çocuğu, eğitim alanında da çağdaş bir kadın olmuştur. Kadın Cemiyetleri ile uluslar arası alanda da söz sahibi olmaya hak kazanan kadınlar, Cumhuriyet’in ilanından sonra yeni siyasal haklarıyla dünya platformunda yer almışlardır.

1.2.1. İslamiyetten Önce ve Eski Türklerde Kadın

İslamiyetten önceki Türklere ait bilgiler Milattan 4000 yıl gerilere kadar ulaşır. Bu köklü bilgiler arasında, kadının temel nitelikleri “Annelik” ve “Kahramanlık”tır. Kadın, ata binme, silah kullanma ve savaşılabilmekle gücü ile değerlendirilir. Yine tarih kaynaklarında Türklerin kutsal ve

çok değer taşıyan haklara, “Ana hakkı” dediklerini ve bunu “Tanrı hakkı” ile eşit tuttuklarını gösterir (Göksel, 1988, s.114).

“En eski Türk inancına göre, "Han ile Hatun" gök ile yerin evlatlarıdır. Kadın buradayedinci kat göktedir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadınsız bir iş görülmezdi. Kadın erkeğin tamamlayıcısıydı. O sürekli erkeğin yanındaydı. Hakanın buyrukları yalnız "Hakan buyuruyor ki" ifadesiyle başlamışsa geçerli kabul edilmezdi. Yabancı devletlerin elçilerinin kabulünde hatun da hakanla beraber olurdu. Örneğin, Büyük Hun İmparatorluğu adına Çin ile ilk barış antlaşmasını Mete Han'ın hatunu imzalamıştır” (www. geocities.com). Tören ve şöenlerde kadın, hakanın solunda oturur siyasi ve idari konulardaki görüşlerini beyan ederdi. İslam öncesi Türk topluluklarında kadına böyle bir bakış açısı var iken, Türk toplumu dışında kalan milletlerde kadının durumu çok geri bir durumdadır.

Cahiliye devri Araplarında, kadının kocası yanındaki değeri, alınıp satılan bir maldan farksızdır. Aynı dönemde yine burada kadının miras hakkı yoktu. Oysa, Türk kadını miras hakkına sahiptir. Aynı dönemlerde kadınların diğer toplumlardaki durumunu incelemeye devam edecek olursak; Hıristiyanlar kadına şeytan gözüyle bakmışlardır. İngiltere'de 11. yüzyıla kadar kocalar karılarını satabilirdi. Yine İngiltere'de kadın "murdar" bir varlık sayıldığı için İncil'e el süremiyordu. Kadınlar İncil'i okuma hakkına Hanry devrinde (1509-1547) sahip olmuşlardır.

Çin'de ise, boşanma hakkı sadece erkeğe mahsustu. Kadının böyle bir hakkı yoktu. Oysa Türk kadını tüm bu haklara sahipti. "Koca karısını, kadında kocasını boşayabilirdi. Koca karısının getirdiği çeyizinin bedelini verirken, kadın para vermek veya mihrinden vazgeçmek suretiyle kocasından boşanabilirdi" (www.geocities.com)

Budizm'in kurucusu Buda ise; ilk başlarda kadınları dinine kabul etmemiştir. Eski Türk kadını, Roma kadınından da fazla haklara sahipti. Roma hukukunda kadın, kendi malına hükmedemezdi, vasiyet yapamazdı. Roma hukuku kadını ergin kabul etmiyordu. Onu eksik akıllı sayıyordu. Romalı kadın Jüstinyen devrine kadar tam bir esir hayatı yaşamıştır. Roma'da dul kadının evlenmesi suç sayılıyordu. Yine Çin'de yeni doğan çocuk, erkekse pahalı kumaşlara, kız ise bez parçalarına sarılırdı. İran'da kendilerine eş olan kızlar günahkar sayılmışlardır. İran'da kanları bozmamak için yakın akrabalarla evlilik uygun görülmüştür (www. geocities.com). Eski Araplarda kız çocuklarının yüz karası olduğu düşünülür, diri diri toprağa gömülürlerdi (Kurnaz, 1991, s.11).

1.2.2. İslamiyet'e Girişten Tanzimat Dönemine Kadar Türk Kadını

Türkler, İslamiyeti, önceleri tek tek, 8. yüzyılın ortalarından itibaren de toplu olarak kabul etmeye başlamışlardır. Ancak, Müslüman olduktan sonra bile, halk uzun zaman eski gelenek ve göreneklerine bağlı kalırsa da yerleşik hayata geçişle birlikte, İslam kanunlarını da yavaş yavaş kabul etmiştir. Böylece, geçmişe oranla Türk kadınının sosyal hakları İslamiyet içerisinde çok sınırlıdır. “İslamiyet, Türk kadınlarının hayatında bazı değişikliklere yol açmıştır. Kadınlar, dini kuralların, İran, Bizans ve Arap kültürlerinin etkisiyle, İslamiyet öncesi sahip oldukları önemli mevkileri kaybederek, toplum hayatından uzaklaşmışlardır” (Kaplan, 1998, s.1).

İslamiyeti Türklerden önce kabul etmiş olan İranlıların, Müslüman kadınının hayatındaki etkisi, Yunan ve Romalıların Avrupalı kadın üzerindeki etkileri kadar geniştir. İran uygarlığında aile, Araplarda olduğu gibi pederşahi tarzdadır (Doğramacı, 1989, s.3-4). Bununla beraber, İslamiyet ile beraber kadın, Arap toplumunda “insan” olarak görülmeye başlanmıştır. Örneğin, ilk kez “miras hakkı” tanınmış, “mal edinme hakkı” verilmiş, kadına “kocaya itaat zorunluluğunu” koyarken, kocayı, “karısına iyi muamele etmeye” mecbur etmiştir (Göksel, 1988, s.122).

Üzerinde Arap ve İran geleneklerinin geniş etkisi bulunan İslam kültürü, daha sonra yavaş yavaş Türk geleneklerinin etkisinde de kalmaktadır. Selçuklu Türk kadını, çeşitli yasal sistemlerin, farklı dış faktörlerin etkisinde olmasına karşın eski Türk geleneklerini korumaya çaba göstermektedir (Doğramacı, 1989, s.4).

Selçukluların 10. yüzyılda Anadolu'ya gelişlerine kadar, İslamiyetin etkilerine rağmen, Türk kadını aktiftir. Günlük yaşamda yine erkekle beraberdir. Eve kapatılmamıştır. “Harem” henüz bilinmemektedir. Selçuk egemenliği 300 yıl kadar sürer. Bu safhada kadının sosyal durumu epeyce değişimlere uğrar. Bununla beraber erkekten yine kopmamıştır. Sanat ve kültür hareketleriyle ilgilidir. Kadınlar adına medrese, hastane ve vakıflar yapılmaktadır. İran'ın Kirman şehrinde Kulu Türkan Hastanesi (1271), Kayseri'de bugün adına Tıp Fakültesi kurulan Gevher Nesibe Şifanesi (1206), Divrik'te Turan Melek Hatun Kütühanesi (14. yy) gibi...

Bu dönemde Türk kadınında kaç-göç yoktur. Kadın, erkek konusunu kabul eder, ikramda bulunabilir. Erkekler Hristiyan kadınla evlenebilir. Ancak İslamiyeti kabul etmesi için kadın zorlanmaz. İnanç özgürlüğü vardır (Göksel, 1988, s.135).

Osmanlılarca kabul edilen İslam medeni kanunu, erkeğin reis olduğu pederşahi aile tipini kabul etmektedir. Aile, büyükanne, büyükbaba, eş, çocuklar, varsa onların eşleri, torunları ve bazı

yakın akrabalarından oluşur. Herkes aile reisinin kesin otoritesini kabule mecburdur. Veraset işlerinde kadın her zaman erkekten az hisse alır. Kadının evlilikte kocasını seçme hakkı yoktur, çünkü bu işi, baba veya bir başka aile büyüğü yapar. Evlenme töreni sırasında kadın hiçbir erkek, hatta kocası tarafından bile görülmemesi gerektiğinden, kapalı bir yerde bekletilmektedir. Boşanmak için koca, karısını sözle veya yazı ile boşamak hakkına sahiptir.

Osmanlıların; ilk zamanlarda, basit bir medeniyete sahip ve iyi ahlak ilkelerine bağlı oldukları görülür. Eşitlik, özgürlük ve sadelik, saraya ve hatta evlere düzen veren değerlerdir. 14. yüzyılda Arap seyyahı İbn Batuta, Bursa'yı ziyaretinde, Sultanı görmek istemiş, fakat yerinde bulamamış, yerine Sultanın hanımı kendisini kabul ederek devlet işlerini görmüştür. İbn Batuta yazılarında özellikle Kırım'da sokakta gördüğü, alışveriş eden, satış yapan Türk kadınlarının özgürlüğünden yakınırdı (Doğramacı, 1989, s.5-6). Özkaya, saraydaki kadın etkisinin siyasal sonuçlar doğuracak ölçüde olduğunu belirtmiştir (Özkaya, 1985, s.17). Özellikle, Valide Sultanların hukuken olmasa bile eylemler yönünden gösterdikleri çaba, bilinçli bir kadının hakkını kullanması şeklinde olmasa bile devlet yönetiminin kaderi bakımından önem taşımaktadır.

Bu dönemde, Hürrem Sultan, Nurbanu Sultan, Kösem Sultan, Turhan Sultan gibi hanedan kadınları, özellikle saltanat sahibi sultanların anneleri saray içinde ve dışında, sultanlara naiblik yaparak başrol oynamışlardır. Valide sultan için ulaşılmaz olan tek saltanat yetkisi, Osmanlı ordusuna şahsen komutanlık etmektir (Peirce, 1998, s.34-35).

Gerileme döneminde sarayda başlamış bulunan karmaşık hareketler sonucunda kadına karşı olan bağnazlık artmaktadır. 2. Mahmut gibi yenilikçi bir padişah bile, bu konuda serttir. Kadının bütün özgürlükleri gittikçe kaldırılmaktadır. Sokağa çıkma önce sınırlandırılır, sonra da tamamen yasaklanır. Artık kadın için evi bir hapisanedir. Evlenme- boşanma şartları tamamen kadın aleyhine, eşit olmayan duruma getirilmiştir. Miras, velayet, mahkemelerdeki tanıklık konularındaki geleneksel haklar yok edilmiştir.

Tanzimat Dönemine kadar bu kısıtlamaları arttıran fermanlar birbirini kovalar. Bu dönem kadınlarına Özkaya, Türk kadınlarının tarih içindeki mutsuz dönemi demektedir (Özkaya, 1985, s.17). Kadının bir yandan çarşaf ve peçeler içinde saklanmaya zorlanması, diğer yandan yalnız yemek pişirmek gibi herhangi bir işte kullanılması zorunlu bir araç gibi nitelendirilip, bir madde olarak değerlendirilmesi, bu adım verilmesinin nedenlerindedir.

1.2.3. Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne Kadar Türk Kadını

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadının kurtuluşu hareketinin kalkış noktası Tanzimat Dönemi'nde yer almaktadır. Türklerin batı uygarlığına gerçek yöneliş ve alıştırmaları da bu dönemde başlamıştır. Okullaşmada ilerlemeler, hukuk düzeni reformu, resmi olmayan basın doğuşu ve gelişimi, kültürel canlanma ve gelişme bir arada, Osmanlı İmparatorluğu'nun tanıyacağı tinsel dönüşümde birinci derecede önemli rol oynamıştır. Avrupa modeline göre örgütlenen okullar, medreselerden yetişmiş ulemanın kültür tekeli elinden alan yeni bir kültürlü insanlar sınıfı yetiştirmiştir. Bu okulların yanı sıra, Osmanlı İmparatorluğu'nda düşünce basının doğuşu da Türkler'e Avrupa'da neler olup bittiğini günü gününe izleme ve Batının kimi kültürel ve toplumsal olayların yankılarını görebilme olanağını sağlamaktaydı. Bu dönemde aile sorunu ve kadının aile içindeki durumu, sık sık, ele alınan konulardan biridir. Kadınların sıkıntılarının kaynağı olan kötülükler arasında ana-babaların maddi çıkar karşılığı gerçekleştirdiği evlenmeler ve genç kızların zorla yaşlı kimselerle evlendirilmesi sert ve şiddetli bir biçimde kınanmaktadır (Caporal, 1982, s.51-60).

Kadın konusuyla ilgili en önemli yenilik hukuksal çerçevede gerçekleşmiştir.

Batı'da kadın haklarını ilk savunanların erkekler oluşu dikkati çekmektedir. Bu durum Türkiye'de de aynı şekilde gelişecektir. Nitekim, bu gelişmelere kayıtsız kalamayan Türk aydınları, Türk kadınının durumunu değiştirmek için çaba harcamayı, modernleşmenin temel şartlarından biri olarak görmüşlerdir (Kurnaz, 1991, s.15).

Tanzimat'ın ülkede yaşayanların kafalarına getirdiği yenilik ile batılılaşma anlayışının, dolaylı yoldan kadınlarımızın konumuna etki yaptığı görülür. Mesela bazı yasalar değişir. Arazi kanunu gibi yeni kanun ile ölen babanın mülkünden kız evlada da pay verilmeye başlanır (1858). Evlenen kızlardan alınan "Gelinlik" vergisi kaldırılır. "Köleliğin kalkması" ile Osmanlı evindeki "Cariyelik Sistemi" kaybolur. Kızlar için okulların açılması hareketi başlar. Eski yasalarda kadın lehine geniş ölçüde yumuşamalar olur. Sokağa çıkma yasağı yavaş yavaş kalkmaktadır. Fikir dünyasında da uyanma başlamıştır. Kadın için yazanlar görülmeye başlanmıştır. Fakat bu yazarlar kadını yalnızca ev kadını olarak düşünmüşlerdir (Göksel, 1993, s.133).

1917 yılında, Aile Hukuku ile ilgili hazırlanan ilk kanun metni sayılan "Hukuk-i Aile Kararnamesi" oluşturulmuştur. Aile kararnamesi kadına, dönemin şartlarına göre çok iyi sayılabilecek yeni haklar vermekteydi. Nişanlanmaya hukuksal bir boyut kazandırmış, evliliğe yaş sınırlanması getirerek erkek için 18 kız için 17 yaşını esas kabul etmiştir. Evlenmeye bir memur

ve iki tanık koşulu getirerek devletin aile kurumuna müdahale etmesini sağlamıştır. Çok evlilik sınırlandırılmış, kadına da boşanma hakkı verilmiştir (Çaha, 1996, s.102).

Bu dönemde, kadınların mücadelelerini, eylem ve taleplerini gösterecek en önemli kaynaklar, kadın dergileri ve derneklerdir. Kadınların kendilerini ifade etmeleri, tanıtılmaları ilk kez basın kanalıyla gerçekleşmiştir. Kadın dergileri, her kesimden kadının yazma ürkekliğini, çekimsizliğini gidermede, taleplerini iletmede önemli işlev görmüştür. 1868’de çıkan “Terakki” gazetesi kimliklerini açıkça belirtmese de kadın mektuplarına yer vermiştir. Bu mektuplar kadınların kendi sorunlarını gündeme getirmeleri açısından önemlidir (Çakır, 1996, s.22-23). Bu gazete ilk kez kadın haklarından ve seçimden söz etme cesaretini gösterir (Göksel, 1993, s. 135).

Yayın tarihi açısından, ilk kadın dergisi olarak nitelendirilebilecek ”Terakki-i Muhadderat”, Terakki gazetesi tarafından 1869’da “Muhadderat için gazetedir” alt başlığıyla haftalık olarak 48 sayı çıkartılmıştır. Kadınlara yönelik olarak hazırlanan “Vakit yahud Mürebbi-i Muhadderat” adlı derginin çıkış tarihi 1875’tir. Bir başka dergi de yine aynı tarihlerde haftalık olarak 30 sayı çıkan “Ayine”dir. Kadın dergileri, kadınların kendilerini birey olarak algılamalarını sağlarken, kurulan dernekler, bu bireysel talepleri örgütlü birliklere dönüştürmüştür. İlk kadın derneği, savaş yaralılarına yardım amacıyla 1867 yılında kurulmuştur (Kışlalı, 2002, s.182). Daha sonraları kurulan kadın dernekleri amaçlarını benimsetmek, kitlelere yaymak için, yayın ve konferans gibi araçlara başvurmuşlardır. Kadın dernekleri; yardım; eğitim amaçlı, kültür amaçlı; ülke sorunlarına çözüm arayan; feminist; ülke savunmasına yönelik; siyasi amaçlı ve siyasi partilerin kadın dernekleri, olarak gruplanabilir. Bu derneklerden ülke sorunlarına çözüm bulmayı amaçlayan derneklerden bahsetmek gerekirse; yerli üretimi yaymak, yerli malı kullanımını teşvik için 1913’te Melek Hanım tarafından kurulan “Mamulat-ı Dahiliye İstihlakı Kadınlar Cemiyet-i Hayriyyesi” bu grubun önemli örneklerindedir. Ekonomik bağımlılığın dile getirildiği, Osmanlı ekonomisinin gelişmeme nedenlerinin açıklandığı dernek beyannamesinde, bu durumun giderilmesi için Osmanlı kadınlarına görev düştüğü belirtilmiş, derneğin bu görevi üstlenerek yerli malı kullanımını teşvik edeceği vurgulanmıştır.

Siyasi Partilerin Kadın Derneklerinden bahsedecek olursak; İttihat ve Terakki Cemiyeti, kendi ideolojisi doğrultusunda kadın şubeleri ve dernekleri açmış, konferanslar düzenlemiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin, kadınlara yönelik olarak kurduğu, “İttihat ve Terakki, Kadınlar Şubesi”, “Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti”, “Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti” gibi dernekler dışında Türk Ocakları, düzenlediği konferanslarla kadınlara seslenmeye çalışmıştır. Son olarak siyasi amaçlı kadın derneklerine değinecek olursak; toplumsal yaşamdan

soyutlanmış olsa da 1882'ye dek nüfus sayımına alınmasa da, 1900'lerin başındaki Türk kadının siyasetle ilgisinin hayli geliştiği söylenebilir. 2. Meşrutiyet'in dergi ve derneklerinde aktif olarak rol alan kadınlar, Bağımsızlık Savaşı sonrasında doğrudan siyasal amaçlı bir parti kurmuşlardır (Çakır,1996, s.22-75).

Kadınlar aynı zamanda 1918-1923 yılları arasında süren Kurtuluş Savaşı'nın da önemli bir parçası haline gelmişlerdir. İstanbul gibi büyük şehirlerde işgal kuvvetlerine karşı yapılan gösterilerin başını çeken kadınlar aynı zamanda değişik cephelerde fiilen savaşa katılmışlardır. 1918 yılında İstanbul'da ulusal cephe şeklinde kurulan 50 dernekten 10 tanesi kadınlar tarafından kurulmuştur. İstanbul'da ülke işgalini gösterilerle protesto eden kadınlar Anadolu'daki cephelerde de fiilen savaşmışlardır. Anadolu'daki ilk kadın eylemi Erzurum'dan gelmiştir. Erzurum'da camile toplanan çok sayıda kadın bir bildiri okuduktan sonra İstanbul hükümetine, Birleşik Devletler Senatosu ve işgalci devletlerin yöneticilerine birer telgraf göndererek işgali protesto etmişlerdir (Çaha, 1996, s.100).

1.2.4. Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Kadını

Önceki bölümlerde gösterilmeye çalışıldığı gibi, teokratik Osmanlı toplumunda kadının toplumsal yaşamı, yeri ve değeri pek yoktur. Bu anlamda teokratik Osmanlı toplumunun, kadını kafes arkası, peçe altı eden, yani kadınsız toplum yapısından, kadınlı modern Türk toplumuna, Atatürk ilke ve devrimleriyle geçilmiştir. Köyde tarımsal üretim yapan kadınlarımıza, başka alanlarda - fabrika, ev, sanayi, devlet hizmetleri, bürolar, serbest meslekle ilgili iş kollarında-sayıları hızla artan kentli kadınlar da katılmışlardır.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Nezihe Muhiddin, kadınların siyasal ve sosyal hakları için Türk Kadınlar Birliği çatısı altında 1924-1927 yılları arasında büyük mücadele vermiştir. Kadınlar Birliği, önceleri, kadınların avukatlık, doktorluk, hakimlik gibi yüksek statülü mesleklere girebilmesi için mücadele etmiştir. Daha sonraları ise, kadınların seçme ve seçilme hakkını kazanmaları için çalışmalar yapmışlardır. Bir muhabirin Muhiddin'e, seçme mi seçilme mi hakkını öncelediği sorusu üzerine, Muhiddin eğer ikisi arasında bir tercih yapma zorunluluğu olursa, kadınların önce seçilme hakkını kazanmasını istediğini belirtmiştir. Çünkü yasal düzenlemelere müdahale etme açısından öncelikle kadın haklarını savunan kadınların Meclis'e girmesi, o günün kısıtlı koşullarında Türk Kadınlar Birliği'nin başvurduğu bir taktikti (Zihnioğlu, 2003, s.179).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen devrimlerde önemli rol oynayan Türk Ocakları, kadın haklarının tanıtılması ve halka benimsetilmesi faaliyetlerinde bulunan önemli cemiyetler arasında yer almıştır. Kadın hakları konusunda aktif bir tutum sergilemiş ve düzenlediği

konferanslar ve yaptığı yayınlarla kamuoyunu etkilemişlerdir. Türk Ocakları, kadınlara siyasal hakların verilmesi sırasında yapılan çalışmalarda yer alırken ülke çapında bir propaganda da başlatmaktaydı. 1926 yılında, “Artık kadına siyasal hakların verilmesi zamanı gelmiştir” fikrinin savunulduğu toplantılar düzenlenmekteydi (Kaplan, 1998, s. 162-163).

“İlk olarak belediye seçimlerine girmekle başlayan siyasal haklar, daha sonra milletvekili seçmek ve seçilmek doğrultusunda gelişmiştir. Toplam nüfusun yarısını kapsayan kadın kitlesinin, ekonomik üretim alanlarında geniş ölçüde yer alması ile çağdaş toplum düzenine; iki cinsin ortaklaşa el ve güç birliği ile yarattıkları yeni toplum düzenine geçilmiştir” (Doğramacı, 1989, s.89).

Atatürk’ün kendine özgü bir “kadın” anlayışı vardır. Bugün dünya aydınlarının birleştiği ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının yaymaya çalıştığı ileri düzeydeki görüşe Atatürk daha o zamanlar sahip bulunmaktadır. 1923’te İzmir’deki konuşmasında şöyle der: “Şuna inanmak lazımdır ki, dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir.”

Atatürk, Türk Kadın Hakları üzerine bazı yeniliklere el attığı zaman, karşısında kadına verilecek haklar için en sert tepkiler gösterebilecek bir kitle ile karşı karşıyaydı. Böyle bir ortamda, mücadele hayatının en zayıf ve en kritik döneminde bile harekete geçme cesaretini göstermiştir (Göksel, 1988, s.150-151).

Atatürk bu dönemde, Türkiye’de kızların eğitime daha etkin ve yaygın bir biçimde katılmasında büyük rol oynamıştır. Ona göre, Türk Devleti’nin yükselmesi yolunda her iki cinsin eşit şekilde, el ele vererek çalışması gerekiyordu (Oktay, 1992, s.22). Doğal olarak, kadınların her alanda erkeklerle eşit duruma gelebilmesi için eğitim, tek başına yeterli değildi. Onun hukuki, siyasal ve sosyal alanlarda yapılacak reformlarla desteklenmesi gerekiyordu.

Türk tarihinde kadınların, yüzyıllardır süren evlenme, boşanma ve miras gibi kişisel haklar konularında erkeklerle eşit sayılmamaları, Medeni Yasanın yürürlüğe girmesiyle sona ermiştir. Yargı önündeki tanıklıkta erkeklerle aynı değerde görülmemesi sorunu da usul yasalarıyla giderilmiştir.

Geriye kalan ise, siyasal yaşamı büyük ölçüde etkileyecek olan, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi konusuydu. (Turan, 1995, s.247).

3 Nisan 1923 günü yapılan oturumda da kadınların siyasal haklar kazanmaları ve seçim yasasının değiştirilmesi konuları uzun uzun tartışılmıştır. O zamana kadar, seçimler 1909 yasasının getirdiği düzenlemelere göre yapılıyordu. Oylama biçimi toprak temeline dayanıyordu. Her il, bir seçim bölgesi sayılıyor ve her il her elli bin erkek nüfus için bir milletvekili seçiyordu. Bolu milletvekili Tunalı Hilmi Bey gibi kimi milletvekilleri özellikle Kurtuluş Savaşında

oynadıkları büyük rol nedeniyle kadınların da hesaba katılmasını sağlamak istedi (Caporal, 1982, s.657). Hüseyin Avni Ulaş ise, gelecekte bu hakkın verileceği umudunu taşıdığını belirterek şu görüşü savunmuştur: “Bizde gelecek için bir fikir, bir cereyan verecek düşüncelerini hazırlamak zorundayız. Ve dilerim ki bu hak verilmeden çok, alınacak bir haktır. Herhalde kadınlar da bu konudaki haklarını kendilerine layık gördükleri zaman bizden alırlar” diyordu (Turan, 1995, s.246).

1924 Anayasasında, gerekli anayasal değişikliklerin yapılmamış olması nedeniyle, 1927 seçimlerinde kadınlar aday gösterilmemiş ve seçimlere katılamamışlardır (Doğramacı, 1997, s.138).

Türk kadınına siyasal hakların tanınmasını üç aşamada inceleyebiliriz.

-Birinci Aşama

1929-1930 öğretim yılında Afet İnan bugünün konservatuvarı olan Musiki Öğretmen Okulunda Yurttaşlık Bilgisi dersinde bir “Belediye Seçimi” uygulaması yaparken kız ve erkek öğrencileri beraberce çalıştırır. Buna bir erkek öğrenci: “Türkiye’de kadınlar belediye seçimlerine katılamazlar” diye itiraz eder. Haklıdır henüz kanun değişmemiştir. Köşkte o akşam yemek sırasında, geçen bu basit olay anlatılır(Göksel, 1993, s.62). Olaydan haberdar olan Mustafa Kemal ve İçişleri Bakanı olan Şükrü Kaya, bir yıldan beri Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) görüşülmekte olan, kadınlara seçme hakkı verilmesi konusunun gündeme getirileceğini vurgularlar.

O akşam Atatürk, devlet adamlarını, Hukuk Mektebi hocalarını ve bu konuları tartışabileceği kişileri Çankaya’ya çağırdı. Bunun yanısıra ortaya atılan kksorunların hukuksal yönleri konusunda görüş belirtmekle görevli, bir uzmanlar grubu kuruldu (Caporal, 1982, s.697).

Belediyeler yasası tasarısının kadın hakları ile ilgili olarak değiştirilmesini isteyen önergeyi İçişleri Bakanı, Şükrü Kaya verdi. Önergeyi sunuş konuşmasında, Türk kadınının, ulusal yaşamın her alanında oynadığı rolü öven bakan, kadının seçmen ve yerel temsilci ödevlerini ciddiye ve yeterlilikle yerine getireceğine kesin inancı olduğunu belirtti (Caporal, 1982, s.702).

20.03.1930 tarihinde 316 milletvekilinin 198’inin kabul oyu ile yasa onaylandı (Kaplan, 1998, s.191). Nihayet 3 Nisan 1930’da kabul edilen Belediyeler Yasası ile seçme ve seçilme konusunda erkekler ile kadınlar arasındaki ayrıcalık kaldırılmıştı. 18 yaşını bitiren her Türk vatandaşı, belediye seçimlerinde oy kullanabilecekti. Seçilme için gerekli yaş sınırı ise 25 olarak saptanmıştı (3. ve 24. maddeler değiştirildi) (Turan, 1995, s.247).

Bu gelişmenin ardından o zamanın tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), kadınlardan da üye kabul etmeye başladı. Partiye ilk yazılan kadın parti müfettişi Hakkı Şinasi Paşanın kızı

Resmiye Hanım İstanbul il örgüt üyesi oldu (Caporal, 1982, s.703). Türkiye’de ilk kadın Belediye Başkanı ise bu yasanın kabulünden tam 20 yıl sonra Mersin’den seçilecektir.

-İkinci Aşama

26 Ekim 1933’de gerçekleşti. 1924 tarihinde köy yasasının 20. ve 25. maddelerini değiştiren yasa koyucu İhtiyar Heyeti seçiminde ve Muhtarın belirlenmesinde kadınlara da seçme ve seçilme hakkı tanındı (Caporal, 1982, s.703). Yasanın yürürlüğe girmesinden iki hafta sonra, Türkiye’nin ilk muhtarı seçiliyor ve göreve başlıyor. Aydın’ın Çine ilçesi, Demirdere köyünde muhtar seçimini “Gül Hanım” kazanmış ve Türkiye’nin ilk kadın muhtarı sıfatını kazanmıştır.

-Üçüncü Aşama

Türk kadınına siyasi hakların tanınmasında en son aşama milletvekili seçme ve seçilme hakkı idi. Bir alt bölümde de değinileceği gibi, 4 Aralık 1934 tarihinde, 191 milletvekili imzası taşıyan tasarı, eski 10. ve 11. maddelerin yerine şu maddeleri öneriyordu:

- 22 yaşını bitiren “Kadın erkek her Türk, milletvekili seçme hakkına sahiptir.”
- 30 yaşını bitiren “Kadın, erkek her Türk, milletvekili seçilebilir”.
- Tasarı ayrıca seçim yasasının 2. maddesini değiştirerek her 20.000 nüfusa 1 milletvekili, ilkesi yerine her 40.000 nüfusa 1 milletvekili ilkesi getiriyordu.
- Seçim yasasının 5., 11., 16., 28. ve 58. maddeleri tıpkı ekte belirtilen Anayasanın 10. ve 11. maddelerindeki deyimleri içerdiğinden kadınları siyasal haklar dışında bırakmaktaydı. Dolayısıyla Anayasada yapılan değişikliklerle uyumlu olarak bu maddelerin değiştirilmesi gerekiyordu (Caporal, 1982, s.705).

Böylece Türk kadınının, Türk erkeği ile tam anlamıyla eşit düzeye gelmesi sağlanmış olur. Kadınlarımızın toplumsal konumlarını, siyasi haklarını kazanmalarını, onları Ortaçağın kalıbından çıkararak, çağdaş ve ileri ülkeler seviyesine, hatta bazılarının da üstüne çıkmalarını sağlamıştır. Olay dünya çapında yankılar yaratır. Birçok ulusun kadını, bunda örnek alma çabasına koyulur (Göksel, 1993, s.167).

Batı’da kadın, modernleşme atılımlarının, oldukça pasif bir ögesi olmuştur. Atatürk Türkiye’inde devrimin kalkınma, modernleşme, çağdaşlaşma atılımları içinde kadın hakları kısa sürede gündeme gelmiştir. Batı’da modernleşme atılımlarının başlamasından, geleneksel toplumdaki modern topluma geçişte kadın hakları genelde gündemde değildir. Modernleşme batılı erkeğin çabasının ürünüdür (Arat, 1994, s.14). Her ülkede kadınlar oy hakkını ancak ve ancak bunu elde etme şansları olduğunu gördükleri zaman, bir başka deyişle, erkeklere yönelik bir demokratikleşmenin gündemde olduğu zamanlar talep etmişlerdir. Ulusların tarihsel zamanlamasının birbirinden farklı olması, kadın hareketindeki farklılıklardan değil, erkek

hareketi ve anayasa tarihindeki farklılıklarla ve ülkelerin siyasal kültürü ve konjonktürü ile açıklanabilir (Bock, 2004, s.151). Kadın haklarının önemli ölçüde gündeme gelmesi Batı'nın çağdaşlaşma aşamasını, yani 20. yüzyılı beklemiştir (Arat, 1994, s.14).

1.2.5. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Kadar Türk Kadını

1924'te Eğitim ve Öğretim Birliği Kanunu; 1926'da Medeni Kanun ve 1928'de Harf devriminin kabulü, 1934 yılında milletvekili seçimlerinde, seçme ve seçilme hakkının verilmesi ile Cumhuriyet'in ilanını izleyen ilk on yıl içinde Atatürk'ün önderliğinde kadınların ailede, eğitimde, toplumsal yaşamda ve siyasette "eşit haklara sahip birey" olmalarını sağlayan yasal ve yapısal devrimler hızla yaşama geçirilmeye çalışılmıştır.

Ancak, daha sonraki yıllarda ülkemizde yasal eşitliğe rağmen kadınların eğitimde, iş yaşamında ve siyasal yaşamda geri kaldığı görülmektedir. Kadınlar özellikle seçilme hakları önündeki engelleri aşamamışlardır. Bugün TBMM'de 550 milletvekilinin sadece 24'ü kadındır.

1970'li yıllardan itibaren uluslararası alanda kadın erkek eşitliğine yönelik çalışmalar ve 1979 yılında Birleşmiş Milletlerde "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin kabulü, Türkiye'de günün koşullarına uygun yasal değişikliklerin yapılması açısından itici güç olmuştur.

"Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi(CEDAW) nin, kabul tarihi 18 Aralık 1979; yürürlük tarihi ise 3 Eylül 1981'dir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" 1985 yılında Türk hükümeti tarafından imzalanmış, Sözleşme, Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku bölümünün çelişmesi nedeniyle; kadınların hukuki ehliyeti kullanma, sözleşme yapma hakkı, ikametgah seçimi, çocuklarla ilgili sorumluluklar, aile adı, iş ve meslek seçimi gibi bölümlerini içeren 15. (paragraf 2 ve 4) ve 16. (1/g paragraf 1/c) maddelerine çekince konarak 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu çekinceler, Türk Medeni Kanununun gözden geçirilmesi ve değiştirilmesi ışığında Eylül 1999'da kaldırılmıştır. 8 Eylül 2000'de imzalanan ek İhtiyari Protokol 30 Temmuz 2002'de onaylanmıştır. Protokol, 29 Ocak 2003'te yürürlüğe girmiştir. Türk Hükümeti, İhtiyari Protokolü kabul ederek, kadının ilerlemesine ilişkin vaatlerini ve Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne tam uyumu onaylamıştır (www.kssgm.gov.tr).

Ne yazık ki aile içinde yaşanan şiddet aile birliğinin devamını ve işlevlerini yerine getirmesini zorlaştırmaktadır. Aile içindeki şiddet sorunun çözüm amacıyla hazırlanan ve 17 Ocak 1998 yılında yasalaşan "4320 Sayılı Ailenin korunmasına Dair Kanunu"nın amacı; aile üyelerine ailenin diğer bir üyesi tarafından şiddet uygulanması halinde bir takım özel tedbirler alınmasını içermektedir. Bunlar arasında; şiddet uygulayan aile üyesini birlikte oturulan mekandan

uzaklaştırma, şiddeti uygulayan kişinin şiddet ve tehdit aracı olarak kullanabileceği düşüncesi ile sahip olduğu silahları yetkililere teslim etmesi, şiddet uygulayan kişinin ailenin diğer bireylerinin üyelerine iletişim araçlarıyla rahatsız etmemesi, aile üyelerinin eşyalarına zarar vermemesi gibi tedbirler mevcuttur. Bu tedbirlere uyulmaması halinde 3 aydan 6 aya kadar hapis cezası öngörülmüştür (www.hukukcu.com).

Yeni Türk Medeni Kanunu 22 Kasım 2001 tarihinde kabul edilip 1 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir. Kadın-erkek tüm bireylerin yaşamını etkileyecek olan Medeni Kanun köklü değişiklikler içermektedir. Yeni yasa ile erkek evin reisi olmaktan çıkmaktadır ve eşler artık evlilik birliğinde eşit söz hakkına sahiptir. Kadınlara kocanın soyadını kullanma zorunluluğu kaldırılıp, eşler arasında mal rejimi uygulaması getirilmiş ve evlat edinme koşulları ise esnetilmiştir (www.hurriyetim.com).

3 Ekim 2001’de, Anayasanın 41’inci maddesinin “Aile Türk toplumunun temelidir” diyen birinci fıkrasına “Eşler arasında eşitlik” ilkesi eklenmiştir.

1 Ocak 2003’te “aile mahkemeleri” kurulmuştur. Aile mahkemeleri aile hukuku ile ilgili dava ve işlere bakmalarının yanında; “aile içi şiddetten korunmaya ilişkin kanun”dan doğan davalara da bakmakla görevli olmuşlardır.

30 Ocak 2003’te Türkiye, Birleşmiş Milletlerin özellikle kadın ve çocuk ticaretinin önlenmesine, cezalandırılmasına ilişkin protokolünü onaylamıştır. 2004’te Anayasa’nın 10’uncu maddesine “Kadın erkek eşit haklara sahiptir. Devlet kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinde yükümlüdür” kuralı eklenmiştir (www.kssgm.gov.tr).

1.3. SİYASAL KATILIM VE KADINLAR

Kadınlar diğer alanlardaki ikincil konumlarının yanında, bir de siyasette dışlanmışlardır. Bu dışlanmışlık da siyasetin aktörü olmaları konusunda sorun yaratmaktadır.

“Yapılan araştırmalarda, kadınların siyasal yaşama katılımına ilişkin olarak dikkati çeken ilk unsur, her sosyal çevredeki kadınların daima erkeklerden düşük oranlarda seçime katılmaları olmuştur. Kadınlar, sandık başına gitmeye erkeklerden daha az eğilim göstermektedirler. Siyasal katılımın diğer biçimlerinde de durum farklı değildir. Kadın-erkek eşitsizliğinin en somut biçimde gözlenebildiği alan, siyasal yaşamdır” (Talışlı, 1996, s.36).

Hiçbir zaman siyasetin öznesi olamayan kadınlar, ikincil konumlarını değiştirmede de yetersiz kalmışlardır. Çeşitli toplumsal ve siyasal mekanizmalardan da yeterli destek alamayan kadınların siyasal kimlik talebinin oluşması kendi çıkarları açısından önemlidir. “Kadın

ekonomik yönden bağımlı duruma düşürülerek ve eğitimden yoksun bırakılarak, yalnızca siyaset yaşamından değil, kamusal alanın hemen hemen tümünden uzak tutulmaya çalışılmıştır. Böyle olunca da kadınların siyasal yaşama katılmaları neredeyse olanaksız kılınmıştır (Kızılkaya, 2004, s.136).

Politikanın çok hareketlilik gerektiren bir uğraş olması, kadınları politikadan uzaklaştıran nedenler arasında sayılabilir. Ayrıca ani program değişikliklerinin kaçınılmazlığı, kadınların geleneksel annelik ve eşlik görevleri açısından ek sıkıntılar getirmektedir. Bu nedenle, kadınlar gerekli zamanı ayıramama ve gerekli hareketliliği gösterememenin getirdiği eksikliği de telafi edecek şekilde desteklenmelidirler (Keleş, 1995, s.46).

“Siyasal katılmayı, vatandaşların, merkezi ve yerel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarının tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı ya da başarısız eylemlere girişmeleri olarak tanımlayabiliriz” (Özbudun, 1975, s.4).

Bir başka deyişle, yurttaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemlerine siyasal katılma diyoruz. Mahalle ya da köy yöneticisinden devleti yönetenlere kadar, çeşitli düzeylerde yapılan seçimler, siyasal katılma olgusunun yalnızca bir bölümünü oluştururlar. Çağdaş demokrasilerin gelişmişliği, siyasal katılmanın yaygınlığı ve etkinliğiyle ölçülür olmuştur (Kışlalı, 2003, s:219).

Özbudun’a göre, insanları siyasal katılmaya iten dört unsurdan bahsedilebilir (Özbudun, 1975, s.5-6). Bunlar; kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve yurttaşlık duygusudur. Kişisel bağlılığa dayanan katılma birçok az gelişmiş ülkenin kırsal kesimlerinde görülür. Geniş seçmen grupları, geleneksel liderlerine karşı kişisel bağlılık ve bağımlılıkları nedeniyle, liderleri tarafından siyasete katılmaya yönlendirilirler. Dayanışmadan doğan katılım ise, mensup olunan sosyal gruba olan bağlılığı ve onunla dayanışmayı göstermek amacıyla, o grubun çoğunluğu yönünde katılma eylemlerine girişilmesiyle oluşmaktadır.

Çıkara dayanan katılım, seçmenin maddi çıkarına ya da özendirici faktörün niteliğine göre birçok şekil alabilmektedir. Bu çıkarların bireylere, cemaatlere veya toplum sektörüne yönelik olması mümkündür. Kayırma, iltimas gibi bireysel özendiriciler söz konusu olabileceği gibi, yöresel topluluklara yönelik çıkarlar da söz konusu olabilir. Yine sektörel çıkarlar, belli bir sosyal sınıf ya da grup lehine bazı siyasal ve yasal değişiklikler şeklinde gerçekleşmektedir.

Yurttaşlık duygusuna dayanan katılma ise, bir tür ahlaki yükümlülük duygusundan, görev hissinden doğan katılmadır. Bu yükümlülük duygusu, ya ideal toplumun ve devletin niteliği hakkında beslenen inançlardan doğar (ideolojik katılma), ya da belli sorunlar üzerinde bireyin sahip olduğu güçlü değer yargılarına dayanır.

1.3.1. Siyasal Katılım Türleri

Şirin Tekeli, kadınların oy verme davranışlarını incelerken, siyasal katılım türlerini ikiye ayırmaktadır: Bireysel siyasal katılım ve toplumsal siyasal katılım (Tekeli, 1995, s.292).

1.3.1.1. Bireysel Siyasal Katılım

Bireysel siyasal katılım, genel olarak vatandaşlık görevleri arasında sayılan ve hiçbir ikili insan ilişkisini özellikle gerektirmeyen, yalnız olarak yapılabilen siyasal katılım türüdür ki, en belirgin örneği oy verme davranışıdır. Oyun özellikle gizli olması prensibi bu davranışın bireyselliğini korumakta ve kolaylaştırmaktadır.

Bir bireysel siyasal katılım örneği olarak Tekeli'nin ele aldığı, oy verme davranışının analizinde kadınlara ilişkin kamuoyunda iki varsayım söz konusudur (Tekeli, 1995, s.292). Birincisi kadınlar siyasete ilgisizdir, onun için siyasal katılım konusunda çok istekli olmazlar. İkincisi ise kadınlar zaten erkeklerin etkisi altında oy kullanırlar, yani erkeklerden bağımsız değildirler. Kadınlar için bireysel siyasal katılımdan kaçmanın en belirgin şekli, seçme hakkını kullanmamak olurdu. Tekeli'ye göre, oy kullanmayan kadınlar, erkeklerden çok az farkla fazladır (Tekeli, 1995, s.292). Bu da göstermektedir ki, kararlı bir şekilde kadınlar kendilerine verilen bu hakkı kullanmaktadırlar.

Kadınların eşleriyle ya da ailedeki diğer erkeklerle aynı doğrultuda oy kullanmasının nedenleri arasında hepsinin eğitim, gelir gibi aynı ortak yaşam paydalarından etkilenmesidir. Bunun yanında kocalarının direktifleriyle de oy kullananlar vardır.

1.3.1.2. Toplumsal Siyasal Katılım

Toplumsal siyasal katılım ise bireysel siyasal katılımın tersine, açıkça insan ilişkisi, grup davranışı ve sosyal faaliyet gerektirir şekilde yapılmaktadır. Bir siyasi partiye üye olmak, bir pozisyona aday olmak gibi. Bu iki tür siyasi faaliyeti etkileyen sorunlar ayrı olduğu gibi, iki tür siyasi katılımında kadınların aldıkları roller ve katılım biçimleri de farklıdır.

Kadınların toplumsal olarak siyasal yaşama katılmaları ise çok yönlüdür. Toplumsal katılım türlerinden bazıları kolay, bazıları ise zordur. Bu zorluk kadın üzerine olan görüş ve ideolojilere bağlı olduğu kadar, içerdiği ilişki türlerine de bağlıdır. Türkiye'de kadının konumunu değiştirmeye yönelik birkaç tür siyasi hareket görülmektedir. Kapsayıcı olmamakla birlikte, bunların içinde dini gruplardan, feminist harekete, Atatürkçü kadın derneklerinden partilerin kadın gruplarına kadar bir çoğu sayılabilir.

Kadınların siyasete aktif olarak girmelerine engel olan şartlar, kadının diğer kamusal faaliyetlere katılmasına veya orada yükselmesine engel olan koşullardan pek farklı değildir (Tekeli, 1995, s.293-297). Siyasal katılımın siyasal partiler bağlamında gerçekleştiği

günümüzde, kadınların siyasal partilere üyeliği özel bir önem taşımaktadır. İlk olarak, çıkarların ifadesi, birleştirilmesi ve aktarılmasında yeri olan iki önemli aracı kurum olan siyasi partiler ve baskı gruplarından , siyasal partiyi inceleyelim.

1.3.1.2.1. Siyasal Partiler

“Siyasal iktidarı ele geçirmek ya da en azından ona ortak olmak amacıyla örgütlenmiş insan topluluklarına siyasal parti denir” (Öztekin, 2000, s.73). Siyasal partilerin diğer toplumsal örgütlerden farkı, amacı ve çalışma biçimidir.

Sağır ise, siyasal partileri genel özellikleri açısından; “bir toplumda çıkarların birleştirilmesi işlevini yerine getiren, sürekli ve her bölgeye yayılmış örgütü bulunan ve bunun için halk desteğine dayanarak iktidarı amaçlayan örgütler” olarak tanımlamıştır (Sağır, 1995, s.110).

Siyasal partiler dışındaki hiçbir örgütün kuruluş amacı siyasal iktidarı ele geçirmek veya ona ortak olmak olamaz. Siyasal partilerden muhalefet partileri, devamlı siyasi iktidarı denetleyerek, ülke ve toplum sorunlarını parlamentoya, ülkede mevcut, siyasal sisteme ve kamuoyuna yansıtılmasında yardımcı olurlar (Öztekin, 2000, s.73).

Siyasal katılmanın siyasal partiler bağlamında gerçekleştiği günümüzde, kadınların siyasal partilere üyeliği özel bir önem taşımaktadır. Fakat, siyasal partilerin merkez karar ve yürütme organlarında kadınların sayısı ya çok sınırlıdır ya da hiç kadın temsilci bulunmamaktadır (Siyasal Karar Mekanizmalarında Kadınlar, 1996, s.64).

Siyasal sistemlerin ilk geliştiği ülkeler, sosyo-ekonomik değişim sonucunda, iktidarın paylaşılması zorunluluğunun belirlediği İngiltere, Fransa, gibi Batı Avrupa ülkeleridir.

1.3.1.2.1.1. Siyasal Partilerin İşlevleri

Siyasal parti faaliyetlerini üç ana grupta toplayabiliriz. Faaliyetlerin bir bölümü siyasal sistemin işleyişine ilişkindir, diğerleri topluma dönüktür, bazıları ise partilerin kendi varlıklarını devam ettirmekle ilgilidir.

1.3.1.2.1.1.1. Toplumla ilgili işlevler

Siyasal partilerin evrensel olarak yerine getirdiği bir işlev topluma ya da onu oluşturan topluluklara bir kimlik kazandırmaktır. Örneklerle açıklamak gerekirse; toplumda radikal değişiklikler yapmayı amaçlayan totaliter partiler, toplum üyelerine yeni siyasal kimlik kazandırmak ve yeni siyasi roller vermek işlevine ağırlık verirler. Örneğin, Nazi Partisi, Devletin Almanlara değil, Almanların devlete hizmet etmesi gerektiğini yayararak, kişinin siyasal rolünü yeniden tanımlamaya çalışmıştır. Buna karşılık Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında, siyasal partilerin toplum üyeleri için geliştirmeye çalıştıkları rol tebaa yerine vatandaş olma idi.

Var oldukları her siyasal sistemde, siyasal partiler siyasal toplumsallaşmanın önemli bir aracı olurlar. Örneğin, partiler, siyasal sistemin nasıl işlediğine, seçim kurallarının ne olduğuna, seçmenin nasıl kaydolduğuna, hangi devlet dairesinin hangi işi gördüğüne dair bilgileri vatandaşlara aktararak öğretici nitelikte faaliyette bulunurlar. Yine partiler, siyasetle daha yakında ilgilenen bir kadronun yetişmesine, beceri kazanmasına yardımcı olarak siyasal sistemin işlemesine katkıda bulunurlar (Turan, 1976, s. 100-103). Sağır'a göre, siyasal partilerin bu tür eğitici işlevlerini geniş anlamda düşünmek gerekir (Sağır, 1995, s.121). Şöyle ki, partiler kendi varlıklarını devam ettirebilecek nitelikteki kadroları oluşturabilmek için yetiştirici bir görev üstlenirler, aynı zamanda da halk kitlelerinin siyasal eğitiminde rol oynarlar.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, siyasal partilerin toplumla ilgili işlevleri arasına siyasal kadroları yetiştirmek ve eğitmek girdiği gibi, siyasal sistemdeki rollerin öğretilmesi ve siyasal kültürün benimsetilmesi sürecini içine alan siyasal toplumsallaşma da girmektedir (Sağır, 1995, s.121).

1.3.1.2.1.1.2. Siyasal Sistemin İşleyişine İlişkin İşlevleri

Bir siyasal sistemde partilerin varlığı, hem siyasal ve toplumsal sisteme özgü hem de evrensel nitelikte olan birtakım işlevlerin yerine getirilmesini sağlar (Sağır, 1995, s.118).

Siyasal partiler siyasal sistemin bizzat işlemesini sağlar. En basit örneği, birçok ülkede siyasal göreve gelebilmenin önkoşulu, bir siyasi partiden aday gösterilmektir. Adayların belirlenme yöntemleri, adayda aranan özellikler, ülkeden ülkeye ve partiden partiye değişebilir. Adayın belirlenmesinden sonra sıra seçimlere katılmaya gelir. Kamu görevine girmenin yolu siyasal partilerin adaylarla katıldıkları seçimlerden geçmektedir. Seçimlerin sonucunda, siyasal partilere, iktidara geçerek hükümeti kurmak ya da muhalefet etmek görevi düşebilir.

Çok partili sistemlerde, iktidara ortak olmayan partilerin işlevi muhalefette bulunmaktır. Muhalefetin görevi ise, sistemin kararlarını eleştirmek, denetlemek ve kendilerine iktidar yolunu açmaya çabalamaktır (Turan, 1976, s.105).

1.3.1.2.1.1.3. Partilerin Kendilerine İlişkin Faaliyetleri

Siyasal partilerin toplumla ve siyasal sistemle ilgili işlevlerinden başka kendi varlıklarını sürdürücü faaliyetlerde bulunurlar. Bir partinin yaşayabilmesi için kadrolara ve maddi kaynaklara ihtiyacı vardır.

Partilerin üyeye ve kadrolara ihtiyacı değişik biçimlerde karşılanır. Her partinin üyelik konusunda tutumu aynı değildir. Bazı partiler üye sayısını yüksek tutar, bazıları ise partiye ve düşüncesine bağlı az sayıda üyeye sahip olmayı tercih eder. Üye sayısını arttırmak, üye olanların partiye bağlarını pekiştirmek için partiler siyasal nitelikte olmayan faaliyetler düzenlerler. Örneğin, partilerin önderliğinde düzenlenen sünnet düğünleri ve eğlence programları, partiyi

daha çekici hale getirmek için düzenlenir.

Her partinin geliri için üyelere aydat ve bağış toplaması söz konusudur. Her partinin aydat oranı farklılık gösterir. İhtiyaçlarını bağışlarla, devletten sağladıkları gelirlerle giderebilen partilerin, üyeleri üzerine aidat toplamak için daha az baskıda bulunmaları beklenebilir. Partilerin faaliyetlerine gönüllü olarak katılanlar da dolaylı yoldan maddi katkıda bulunabilirler(Turan, 1976 s.106-107).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, siyasal katılma hakkının yaygınlaşmasına paralel olarak geniş kitlelerin siyasal katılmasını sağlamak, siyaset alanında onları temsil etmek üzere siyasal parti adı verilen örgütsel yapılar gelişmiştir.

Partiler yönetim kadrosuyla yönetilenler arasında organik bağlar kuran, sistemden topluma, toplumdan sisteme iletişim işlevini yerine getiren kurumlardır. Benzer işlevleri yerine getirmekle birlikte partiler arasında örgütlenme biçimi, üyelik yapısı, parlamentodaki parti ile parti örgütü ve liderler-üyeler ilişkisi gibi konularda önemli farklılıklar gözlenmektedir.

Siyasi partilere üye kadınların büyük bölümlerinin siyasallaşmış ailelerden gelmiştir ve parti içi etkinliklerinin büyük ölçüde delege seçimlerinde oy kullanmakla sınırlı olduğu saptanmıştır. Siyasal partilerin merkez karar ve yürütme organlarında kadınların sayısı ya çok sınırlıdır ya da hiç kadın temsilci bulunmamaktadır. Bu konudaki ilk olumlu gelişme, Sosyal Demokrat Halkçı Partinin 27-28 Ocak 1990 tarihleri arasında toplanan olağanüstü kurultayında bir tüzük değişikliği ile parti yönetim organlarında kadınlara %25'lik bir yer ayrılmasının kabul edilmesiyle olmuştur. Kadınların siyasal partiler içinde örgütlenmeleri ve çalışmalarını açısından dikkati çeken bir başka özellik 12 Eylül 1980 sonrasında Anayasa ve Siyasal Partiler Yasası ile siyasal partilerin gençlik kollarının yanı sıra kadın kolları kurmalarının da yasaklanmasıdır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1945 yılında kurmaya başladığı kadın kolları diğer partiler tarafından da benimsenmiş, 12 Eylül'e değin varlığını sürdürmüştür(Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996, s.65). 1995 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle bu yasaklar kaldırılmış, böylece partilerle örgütlü toplum kesimleri ve üniversiteler arasındaki kanallar açılmıştır (Tuncer, 2001, s.43). Siyasal partilerde aktif olarak çalışan ve bazen yüksek mevkilere gelen kadınlar bile resmi karar alma toplantıları hariç, gayri resmi süreçlerin bir kısmına katılmadıkları için erkekler kadar etkin olamamaktadırlar. 1980 sonrasında, kadınların siyasete katılmaları ancak doğrudan erkeklerle ilişkiyi ve rekabeti getirecek şekilde mümkündür. Bunun zorluklarını bertaraf etmek için partilerce çeşitli formüller bulunulmaya çalışılmıştır. Bazı siyasal partiler kadın komisyonu adı altında kadın örgütlenmesine giderken diğer bir kısmı gönüllü örgütlere gitmektedir. Bütün bu güç koşullara rağmen bazı kadınlar aktif politika yapmaktadır. Fakat yine de onların rolleri ve

siyaset içinde alacakları ağırlıklar büyük ölçüde erkeklerce belirlenmiştir (Tekeli, 1995, s.297-305).

1.3.1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Siyasal partiler, toplumun çeşitli kesimlerinin çıkarlarını birleştirir ve ifade ederler, sonunda da iktidara geçmeye çalışırlar. İşlevleri açısından, sivil toplum kuruluşları bir başka deyişle baskı grupları ile siyasi partiler arasında benzerlikler bulunmaktadır. İkisi de çıkarların ifadesi, birleştirilmesi, aktarılması ile ilgili kurumlardır. Aralarındaki önemli fark ise, siyasi partiler iktidara geçmeyi ya da paylaşmayı amaçlayan kuruluşlardır. Sivil toplum kuruluşları ise iktidara talip olmayıp onu etkilemeyi amaçlarlar. Seçimlere katılmazlar, aday göstermezler siyasi sürecin kendi üyelerinin lehine kararlar almasını, harekete geçmesini sağlamaya çalışırlar (Turan, 1976, s.131). Başka bir ifadeyle aralarındaki temel fark, bir davranış ve yöntem farkı olarak kendini gösterir (Sağır, 1995, s.115).

Bütün bu tanımlamaların ışığında sivil toplum kuruluşlarını şöyle tanımlayabiliriz. “Sivil toplum kuruluşları, toplum yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kar amacı gütmeyen, sorunların çözümüne katkı sağlayarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren, demokratik işleyişe sahip, bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak biraraya gelen bireylerden oluşan örgütlerdir” (Yonca, 2003, s.27).

Sivil toplum kuruluşlarının devletle olan ilişkileri incelenirken en önemli özelliklerinden olan özerklik özgesinin korunmasına dikkat etmek gerekir. Özerklikten “kendi kendini destekleyen, yaşamak için başkasının desteğine, onayına ihtiyaç duymayan kuruluşların” (Turan, 1991, s.29), devlet karşısındaki konumları anlaşılır.

Sivil toplum kuruluşları özerkliklerini koruyarak devlete ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğine dayalı bir çalışma yöntemi geliştirmişlerdir. Sivil toplum kuruluşları gerçekleştirdikleri işbirliği ile potansiyel güçlerinin tümünü kullanabilme olanağına kavuşmuşlardır (Clark, 1996, s.139).

Sivil toplum kuruluşları günümüzde ulusal ve evrensel gerçekliklere bağlı olarak toplumsal yaşamda önemli bir güç haline gelmiştir. Bu durum yalnızca sivil toplum kuruluşlarının temellendiği gelişmiş modern toplumlar için söz konusu değil, gelişmiş toplumlar için de geçerlidir. Günümüzde hızla değişen ve karmaşıklaşan toplum yapılarında, sivil toplum kuruluşlarının yerine getirdiği ya da yerine getirmeyi amaçladığı işlevler değişik yönlerden ele alınmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları bir sorun temelinde ortaya çıkan ve etkinlik gerçekleştiren örgütlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının etkinlik alanları eğitim, çevre, kentsel-kırsal kalkınma, sağlık, sosyal

hizmetler, teknik yardım ve danışmanlık, politika çözümlenmeleri, barışın sağlanması, silahsızlanma, insan haklarının korunması gibi geniş bir alana yayılır. Sivil toplum kuruluşlarında üyelerine ve finansman desteği karşılayan kuruluşlara hesap verme zorunluluğu vardır. Sivil toplum kuruluşları yasal kuruluş olduğu için devlet kuruluşlarınca belirli bir yasa ve yönetmelikler çerçevesinde denetlenebilirler (Saltık, 1995, s.24).

“Sivil toplum kuruluşları, gerek devlet aygıtının, gerekse pazar ekonomisinin dayattığı bazı mekanizmalara karşı koruyucu tampon mekanizma işlevini görürler”(Yonca, 2003, s.33).

Sivil toplum kuruluşları demokrasinin egemen olduğu gelişmiş toplumlarda ve endüstrileşmiş ülkelerde karşılaşılan önemli kuruluşlardır. Çağdaş toplumlarda bu kuruluşlar vardır ve giderek ağırlıklıklarını hissettirmektedirler. Kamu yönetiminin örgüt yapısı dışında kalmış, resmi ve resmi olmayan yurtaş örgütlenmeleri aracılığıyla yerel yönetimler üzerinde sistemli ve sürekli etki kolaylıkla sağlanmaktadır. Bu kuruluşların kapsamına öncelikle dernekler, vakıflar, meslek kuruluşları ve sendikalar ve de buna benzer benzerlerinin girdiği kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları ne olursa olsun, hangi görüşten olursa olsun tüm insanların ortak ilkelere bulabilecekleri varsayımından yola çıkarlar. Bu bağlamda, STK’ların üstlendikleri işlevleri birkaç başlık altında toplayabiliriz (www.genclik.cydd.org.tr/dernek/0505/kurultay2005-marti.doc);

- Toplum içinde toplumun çıkarları için kamuoyu oluşturarak bireylerin taleplerinin yerine getirilmesini sağlamak.
- Projeler üretmek, bu projelerde kaynak aktarımını sağlamak, uygulamaya geçirerek eğitim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar üstlenmek.
- Çoğulcu, katılımcı bir toplum yapısının oluşmasını sağlamak suretiyle piyasadaki metalaşmaya ve egemen piyasa değerlerine karşı dengeleyici bir unsur olmak.
- STK’ların kendi içinde oluşturacakları çoğulcu ve katılımcu bir kültürle beslenmiş ve aynı zamanda yönetim deneyimi de edinmiş bireylerin yetişmesini sağlamak.

STK’ların üstlendikleri işlevleri yerine getirirken temel alacakları bazı temel nitelikler vardır. Bu nitelikler STK’ların görevlerini yerine getirirken etik değerlere bağlı kalmasını sağlamaktadır. Bu değerler (www.genclik.cydd.org.tr);

- Açıklık ve Saydamlık: STK’lar gerçekleştirdikleri çalışmaların toplum çıkarına olup olmadığını, bunların neden ve nasıl yapıldığını ve sonuçlarının ne olduğunu topluma yansıtmak istemelidir. STK’lara tanınan bazı ayrıcalıkların ve sağlanan kaynakların yerinde kullanılıp kullanılmadığını dış ortama açıklaması da bu bağlamda algılanmalıdır.

- Dürüstlük ve Tutarlılık: Amaç, niyet ve eğilimlerle, davranışlar arasında veya vaat edilenle eylemler arasında tutarlılık ve bütünlük olmalıdır. STK'lara güven sağlayan ve beklentilerin yerine getirildiğini ortaya koyan temel değer olarak dikkat çekmektedir.
- Hizmet Anlayışı: Bu değer, halk ile STK arasında söz konusu olabilecek hiyerarşiden ve onları yönetme ve denetleme niyetinden arınma olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda, gayretleri diğerleri için yardım, yarar sağlama şeklinde gerçekleştirilen görevlere adamayı ön plana almak, yönetmek ve denetlemekten çok topluma hizmet etmek yaklaşımı temel alınmaktadır.
- Yardımseverlik: Bu değer, ihtiyacı olana vermekle ilgilidir. Ancak bundan öte, diğerlerinin gönenç düzeyini kendimizle aynı düzeye çıkartmak amacıyla yardımlaşmayı içermektedir. STK'lar, eldeki belirli kaynakları topluma aktarmada köprü görevindedir.

Sivil toplum kuruluşları, örgütleniş biçimi, etkinlik alanları, finansman kaynakları ve denetimleri açısından farklılık gösterirler. STK'lar, yerel, ulusal ve uluslararası boyutta örgütlenebilirler. Finansman kaynaklarını, üyelik aydatları, özel bağışlar, diğer sivil toplum kuruluşları, yerel yetkililer, hükümet ya da hükümetler arası kaynaklar ve yapılan faaliyetlerden elde edilen gelirler oluşturur.

Sivil Toplum kuruluşlarıyla ilgilenen araştırmacılar, bunların dört genel türden olduğunu öne sürmüşlerdir; anomik gruplar, dernekleşmemiş (örgütlenmemiş) gruplar, dernekleşmiş (örgütlenmiş) gruplar, kurumsal gruplar.

3.1.2.2.1. Anomik Gruplar

Anomik grupların özelliği, herhangi bir hazırlığı olmadan belli bir olayı protesto etmek amacıyla oluşan ve harekete geçen topluluklar oluşlarıdır (Sağır, 1995, s.117).

Hırsızlığın yaygın olduğu, hırsızların yakalanamadığı bir semtte, teadüfen yakalanma şanssızlığına uğrayan bir hırsızın, polis kuvvetlerinin gelmesini beklemeden olay üzerine birikmiş halk tarafından linç edilmesi, zaman zaman gerçekleşen bir olaydır. Yine, karayollarının bazı yerleşme yerlerinin içinden geçmesi ve yaya geçitlerinde sık sık kazalar olması üzerine, bir kaza sonunda biriken halkın yolu trafiğe kapatarak, yol altından ya da üstünden yaya geçidi yapılacağı sözünü almadan yolu boşaltmaması gibi olaylar da yaşanmaktadır. Bu tür eylemlere katılanlar, genellikle hoşnutsuzluklarını dile getirmekle beraber, isteklerini açık ve tutarlı olarak ifade edemezler. Bu gruplar, sürekli örgütlenmeden yoksundurlar. Eğer bir örgütlenme sağlanabilirse grup anomik özelliğini kaybederek, dernekleşmiş baskı grubu özelliğini taşır (Turan, 1976, s.134).

1.3.1.2.2.2. Dernekleşmemiş (Örgütlenmemiş) Gruplar

Birey, kendi kararına bağlı olmaksızın bazı grupların doğal üyesidir. Din, dil, ırk, bölge, kabile, aşiret, soy, sosyal tabaka ve sınıf bu tür grup üyeliğini oluşturur. Dernekleşmemiş gruplar geleneksel toplumlarda oldukça yaygındır. Örneğin, Suudi Arabistan’da, Birleşik Arap Emirlikleri’nde aile, soy, kabile bireyin toplumsal kimliğini belirleyen ana unsurlardır (Turan, 1976, s.135).

Örgütlenmemiş grupların siyasal sistem üzerinde etkileri sürekli değil, kesintili ve istikrarsızdır. Bunlar da, örgütlenmemiş grupların siyasal sistem üzerindeki etkilerini sınırlandırmaktadır (Dursun, 2002, s.286).

Siyasal bakımdan modernleşmiş toplumlarda dernekleşmemiş grupların önemi azdır. Çünkü, siyasal modernleşmenin bir boyutu yaygın dernekleşmedir. Bireyin üyesi bulunduğu çeşitli gruplar, siyasal ihtiyaçlarına cevap verdiği için, dernekleşmemiş doğal toplulukların birey için taşıdığı önem zayıflamaktadır (Turan, 1976, s.135-136).

1.3.1.2.2.3. Kurumsal Gruplar

Toplumda, belirli çıkarların açıklanması ve birleştirilmesi işlevini yerine getirme amacını taşımayan birçok kurum bulunur. Kilise, ordu, işletmeler, üniversiteler bu tür kurumlardır. Siyasal parti, parlamento, hükümet gibi kurumlar ise kendi üyelerinin değil, toplumun ve kesimlerinin çıkarlarına hizmet etmek üzere gelişmişlerdir. Bununla birlikte, bu kurumlar topluma hizmet etmeye ek olarak kendilerine de hizmet etme eğilimindedirler. İtalya’da, İspanya’da, Yunanistan’da kilise, toplumun dinsel ihtiyaçlarına cevap vermekten başka, kendi gelişmesini, devamlılığını sağlamak üzere hemen her zaman kamu politikasına müdahale etmektedir. Ülkemizde, milletvekillerinin bazı tekel ürünlerini Meclis aracılığıyla kolayca elde edebilmesi, yüksek dereceli memurların düşük ücretle özel pasaport almaları kurumsal grupların kendilerine sağladıkları önceliklerin bazı örnekleridir (Turan, 1976, s.137).

1.3.1.2.2.4. Dernekleşmiş (Örgütlenmiş) Gruplar

Üyelerinin çıkarlarını gerçekleştirmek ve üyelerinin yararına faaliyet göstermek üzere kurulan örgütlerdir. En önemli örnekleri, sendikalar, işveren kuruluşları ve meslek kuruluşlarıdır. Dernekleşmiş grupların tek amacı siyasal olmayabilir; örgüt üyelerinin değişik ihtiyaçlarına cevap verir, bu arada onların siyasal sistemde temsil edilmesini, çıkarlarının gözetilmesini de sağlar (Turan, 1976, s.137).

Ankara Ticaret Odası’nın raporuna göre, hükümet dışı güçler olarak değerlendirilen Türk Sivil Toplum Örgütleri, AB ülkelerinin çok gerisindedir (www.fireball.atonet.org.tr/turkce/bulten/).

Türkiye’de 80 bin 757 dernek faaliyet göstermektedir. Bu konudaki rapora göre her 866 kişiden

biri dernek faaliyetlerinde bulunmaktadır. Almanya’da 2 milyon 100 bin, Fransa’da 1 milyon 470 bin, ABD’de 1 milyon 200 bin dernek bulunmaktadır. Fransa ve Almanya’da nüfusa oranlandığında her 40 kişiye 1 dernek düşmektedir. Ancak her 10 Fransız’dan 4’ü en az bir derneğin faaliyetine katılmaktadır. Nüfusun beşte birinin ise en az iki derneğe üyeliği bulunmaktadır. ABD’de 1 milyon 200 bin dernek bulunmaktadır. Her 15 Amerikalıdan biri bu tür kuruluşlarda çalışmaktadır. Bu sektör, ABD’de bankacılık, teknoloji ve hatta kamu sektörü kadar ağırlığa sahiptir. Rapora göre nüfusa oranlandığında Türkiye’de en az 300 bin sivil toplum örgütü olması gerekmektedir. Ancak bugüne kadar toplam 166 bin 245 dernek kurulan Türkiye’de 85 bin 488 dernek artık yaşamamaktadır. Bu derneklerden 31 bin 168’i mahkeme kararı ile, 23 bin 330’u genel kurul kararı ile fesh edilmiş, 30 bin 990’ı ise kendiliğinden dağılmıştır.

Rapora göre Türkiye’de dernek en az 7 kişi ile kurulmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının üye sayıları çoğunlukla 10 ile 100 arasında değişmektedir. Zaman zaman üye sayısı ekseriyete bile düşebilmektedir. Oysa bazı Avrupa ülkelerinde dernek sayısı bizdekinden çok daha az olmasına karşılık üye sayıları binler ve milyonlarla ifade edilebilmektedir. Örneğin İngiltere’de sadece Kuşları Koruma Derneği’nin 1,5 milyona yakın üyesi vardır.

Faaliyet alanlarına göre ise dernekler şu şekilde sıralanmaktadır: Birinci sırada hemşehri emekli, esnaf, işçi, işveren, memur, mezun, muhtarlar, kadın yardımlaşma dernekleri adı altında faaliyet gösteren 20 bin 51 tane yardımlaşma derneği bulunmaktadır. Bunu 15 bin 583 adet ile okul dernekleri, 14 bin 403 adet ile cami yaptırma ve kuran kursu dernekleri izlemektedir. Yine Türkiye’de faaliyet gösteren 9 bin 881 spor derneği vardır. Bu alanlar tüm derneklerin yüzde 63’ünü oluşturmaktadır.

Siyasal katılma düzeyleriyle ilgili farklı ve daha ayrıntılı sınıflandırmalar da yapılabilir. Ama hangi sınıflandırma söz konusu olursa olsun, ilk ve en önemli kesimi, siyasete hiçbir şekilde katılmayanlar oluştururlar. Bunlar alınan ve alınacak siyaset kararlarına hiçbir biçimde ilgi duymadıkları için, onları önemsemeleri, o konularda bilgi edinmeleri ve eyleme geçmeleri de söz konusu değildir. Bu kesimin toplum içindeki oranının büyüklüğü çeşitli biçimlerde yorumlanabilir. Siyasal ilgisizlik, koyu bir cehaletten ya da umutsuzluktan kaynaklanabileceği gibi, özellikle ABD gibi yaşam düzeyinin çok yüksek olduğu toplumlarda, toplumsal-ekonomik ciddi sorunları bulunmayan orta sınıflardan da kaynaklanabilir. Siyasete ilgisizliğin nedenini oluşturan olumsuz etkenleri değiştirmek için çaba göstermek yararlıdır. Ancak, siyasete tamamen ilgisiz kitleleri zor kullanarak sandık başına götürmeye çalışmak konusunda aynı şey söylenemez. Oy kullanmanın yasal zorunluluk haline getirildiği yerlerde, bazı kitleler, ilgisiz ve

bilgisiz olduğu konularda ve tamamen güdümlü biçimde kullanılmış olmaktadır. Böyle bir durum sağlıksızdır ve çoğunlukla da, tutucu bir yönde etkisi olacağı düşünülerek planlanmaktadır (Kışlalı, 2002, s.222).

Katılma düzeylerini değerlendirirken, onların da kendi içlerinde derecelendirildiklerini unutmamalıyız. Örneğin siyasal ilgi, olayları radyo ve televizyondan izlemekle sınırlı olabileceği gibi, yazılı basını izlemeye, bu konudaki ayrıntılı haber ve yorumları okuyarak bir sonuç çıkarmaya, belirli çevrelerde onları tartışmaya kadar da uzayabilir. Siyasal eylem, sadece oy vermekle sınırlı kalabileceği gibi, partilerin toplantılarına katılmaya, onlara üye olmaya, orada etkin görevler almaya, partinin adayı olmaya kadar da gidebilir.

Siyasal katılmanın yasal olmayan biçimleri de vardır. Yasadışı örgütlere ilgi duymak, onların üyesi veya yöneticisi olmak, gizli toplantılara katılmak, yasaklanmış afiş asıp bildiri dağıtmaktan başlayıp silahlı mücadeleye kadar uzanan eylemlere girişmek, hep bu çerçevede değerlendirilebilir. Yasadışı siyasal katılma biçimleri, rejimin katılığında ve baskılardan kaynaklanabileceği gibi, belirli düşünce ve çıkar gruplarının toplumdan destek görmemelerinden, yasal yollardan etkili olamamalarından da kaynaklanabilir. Barışçı yollardan sağlanamayan etkinin yasadışı yollardan sağlanmasına çalışılması, aynı zamanda bir umutsuzluğun ifadesi olabilir (Kışlalı, 2002, s.2-21).

1.3.2. Siyasal Katılımı Etkileyen Etkenler

Siyasal katılımı etkileyen iki etkenden söz edilebilir. Birinci temel etken toplumsal, ikincisi de kişisel etkenlerdir.

1.3.2.1. Toplumsal Etkenler

Vatandaşların siyasete katılmalarını etkileyen toplumsal etkenleri, Kalaycıoğlu üç ana başlıkta ele almıştır (Kalaycıoğlu, 1983, s.23).

1.3.2.1.1. Toplumun Tipi

Toplumsal etkenlerde, toplumun tipi önemlidir. Geleneksel tarım toplumlarında, sanayileşmiş modern toplumlara göre vatandaşların her düzeyde siyasete katılmaları çok daha az olmaktadır.

Kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak kabul edecek olursak, kentlerin siyasal katılmayı pekiştiren bir kültürel çerçeve oluşturduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kentsel yaşam modern olduğu kadar katılımcı bir kültüre de beşiklik etmektedir. Kentsel yaşam sağladığı eğitim olanakları ve yoğun bir ikincil grup faaliyetleri ortamı oluşturması bakımından siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma olanaklarının, kırsal yaşama oranla çok daha fazla olduğu bir çevre oluşturmaktadır (Kalaycıoğlu, 1983, s.23).

Bunun nedenlerinden biri de kırsal kesimden kente göçtür. Sanayileşme sonucu kente göç

eden kitleler, kente gelince birçok sorunla karşı karşıya gelmektedir. Vatandaşlar köylerindeyken belki pek farkına varmadıkları su, elektrik, yol, eğitim, konut, yakacak, beslenme, sağlık gibi sorunlarını bireysel olarak çözemeyeceklerinin bilincine vardıldıktan sonra, örgütlenerek her düzeyde seslerini duyurup siyasete daha yoğun, bilinçli ve kitlesel olarak katılmaktadırlar.

Yine yapılan siyasal davranış araştırmaları, çok gelişmiş refah toplumlarında (İsveç, İsviçre, Federal Almanya vb.) siyasal katılmanın yoğunluğunu ve etkisini daha önceye göre kaybettiğini ortaya koymuştur. Bu tip toplumlar büyük ölçüde refaha kavuştuklarından, gelir ve yaşam dengesizlikleri hemen hemen ortadan kalktığından, halkın bireysel ve örgütsel olarak siyasal, ekonomik, hukuksal ve toplumsal haklarını büyük ölçüde almış olduğundan, halkın her düzeyde siyasete katılımı zayıflamıştır (Öztekin, 2000, s.224).

1.3.2.1.2. Aile, Toplumsal Sınıf

Siyasete katılmayı etkileyen toplumsal faktör olarak aile düşünüldüğünde, ailenin yapısı siyasete katılmayı etkilemektedir. Genellikle geniş, ataerkil ailenin bireyleri çekirdek ailelerin bireyelerine göre her düzeyde siyasete daha az katılırlar ve daha az ilgi duyarlar. Çünkü bu ailelerin bireyelerinin ailelerinden aldıkları siyasal kültürleri onların siyasete katılma eğilimlerini zayıflatmaktadır (Öztekin, 2000, s.225). Özellikle siyasal ilgi düzeyinin yüksek olduğu ailelerde, çocuğun da ailesinin eğilimlerinden etkilenmesi doğaldır. Anne ve babanın eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ailelerde bu etkinin daha belirgin olması beklenebilir. Ama tersi durumlarda ve özellikle de çocuğun yüksek öğrenim yapması halinde, çocuk üzerindeki aile etkisi azalacaktır (Kışlalı, 2003, s.224).

Siyasete katılma davranışına toplumu oluşturan sınıflar açısından baktığımızda ise, alt gelir gruplarında siyasete katılma yoğunluğu, üst gelir gruplarına göre daha azdır. Hele bu alt gelir grupları kadercı ve şükürcü bir kültürle besleniyorsa, siyasete çok daha az ilgi duyarlar (Öztekin, 2000, s.225).

1.3.2.1.3. Meslek ve Statü

Gerek kentsel çevrenin gerek eğitim olanaklarının doğurduğu bir sonuç da, yeni ve toplumun gözünde yüksek bir yere sahip olan mesleklerin ortaya çıkmasıdır.

Meslek statüsü yüksek olan bir birey, büyük bir olasılıkla iyi bir eğitime sahip olup yaşamının önemli bir bölümünü kentsel bir çevrede geçirmiş olmasının da etkisiyle dar ve özel bir ortamın üyesi durumundadır. Bu ortamın içindeki haberleşme ve ilişkiler ağı ise kolaylıkla bireyin hükümet bürokrasinin en üst kademelerini oluşturanlarla, kendisini aynı düzeyde görmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla, bürokratlarla temasta yüksek statülü bir mesleğe sahip olan bireyin, düşük statülü bir bireye oranla daha avantajlı bir durumda olduğu ortadadır (Kalaycıoğlu, 1983,

s.230-31).

Diğer bir yandan, kendi sınıfsal ve mesleksi örgütlerine üye olan insanlar, hem meslekleri ile hem de ülke ve dünya olaylarını izleyebilmek için, örgütlerin düzenledikleri toplantılara katılacaklar, yayımları izleyeceklerdir. Bu nedenle de, ülke, toplum ve dünya olaylarına karşı daha bilinçli olacaklardır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, dernek, sendika, her türlü meslek odaları gibi siyasal örgütlerin çok olduğu toplumlarda insanların özellikle örgütsel olarak her düzeyde siyasete katılmaları daha yoğun ve bilinçli bir şekilde olmaktadır (Öztekin, 2000, s.226).

1.3.2.2. Kişisel Etkenler

Siyasal katılmayı etkileyen kişisel etkenler de, cinsiyet etkeni ve yaş etkeni olarak iki grupta ele alınabilir. Tezimizin konusu gereği, kişisel etkenlerin özellikle önemli bir yanı vardır.

1.3.2.2.1. Cinsiyet Etkeni

Cinsler arası rol farklılıklarına bağlı olarak ve toplumun beklentilerine de uygun bir biçimde kadınların aile ve ev dışı yaşam için gerekli olan eğitim, girişkenlik v.b. türünden niteliklere erkeklere oranla daha az sahip olması beklenebilir. Bu ise kadınların siyasal beceri ve olanaklarının erkeklere oranla daha az olduğu anlamına gelmektedir.

Cinsiyet ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez ileri sürülebilir. İlk olarak, cinsiyet rollerinin siyasal katılmayı toplumsal statü veya sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi yoluyla belirlediği, yani, kadınların genel olarak erkeklere oranla daha düşük bir sosyo-ekonomik statüde bulunmaları nedeniyle siyasal yaşama daha az katıldıkları iddia edilebilir.

İkinci olarak, kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri nedeniyle erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik nedeniyle siyasal yaşama daha az katıldıkları ileri sürülebilir.

Üçüncü olarak da özellikle toplumun ondan “aile” ve “ev” e yönelik bir rol beklentisinde olması, bu yüzden de siyasal katılma gibi aile dışı ve kadın için toplumun uygun görmediği davranışları gerektirecek bir yaşama sahip olması erkeklere oranla zor olacağı için siyasal yaşama daha az katıldıkları iddia edilebilir (Kalaycıoğlu, 1983, s.19-20).

Günümüze kadar yapılan tüm siyasal davranış araştırmalarında hemen hemen tüm toplumlarda, kadınların erkeklere oranla her düzeyde daha az siyasete katıldıkları gözlenmiştir. Her şeyden önce, cinsiyet faktörü olarak görülen bu siyasete katılma azlığı, kadınların kendi aralarında da farklılıklar göstermektedir. Kadınların evli ya da bekar olmaları, çalışıp çalışmamaları, eğitim seviyeleri ve yaşları da tıpkı erkeklerde olduğu gibi siyasete katılmalarını çok yönlü ve erkeklerden daha çok etkilemektedir.

1.3.2.2.2. Yaş Etkeni

Yaş etkenini incelediğimizde ortaya çıkan manzara, hemen hemen tüm toplumlarda 16-20 yaş arasındaki gençler, her düzeyde politikaya fazla ilgi duymamaktadırlar. Bu yaş grubundaki gençler, iş arama, eğitim ve meslek edinme gibi nedenlerle sık sık yer değiştirmektedirler. Henüz bekarlardır ve belli bir mesleğe sahip olmadıklarından henüz bir yere yerleşmemişler ve herhangi bir örgüte üye olmamışlardır.

İnsanlar, bu yaş grubundan çıktıkça ve orta yaş grubuna doğru ilerledikçe her düzeyde siyasete ilgileri ve katılımları artmaktadır. Çünkü, orta yaş grubu insanlar, belli sorumluluk almışlar, dünya görüşleri, yaşama ve siyasal olaylara bakışları daha netleşmiştir. Ayrıca bu orta yaş grubu insanlar, gerek bireysel, gerek örgütsel olarak birçok çıkarlarının bulunduğu ve bu çıkarlarının siyasete katılma ile korunup savunulabileceğinin bilincindedirler (Öztekin, 2000, s.228).

Bunun yanında, genç insanın gerek enerji gerek zaman olarak siyasal eyleme elverişli bir durumda bulunması ve ayrıca, aile yükümlülüğü, kariyer oluşturan düzenli bir meslek faaliyeti gibi bağlarının bulunmamasından, gösteri yürüyüşü, seçim kampanyası faaliyetleri gibi bol enerji ve zaman gerektirebilecek siyasal faaliyetlere orta yaş ve yaşlı kuşaklara oranla daha kolay girişebilmesi mümkündür (Kalaycıoğlu, 1983, s.21).

Orta yaştan sonra, ileri yaşlarda her toplumda, her düzeyde siyasete katılma tekrar düşüş göstermektedir. Bunun nedeni ise ileri yaşlardaki insanların hayattan ve toplumdan beklentilerinin azalması, değişecek ve değiştirilecek kendileri açısından fazla bir şeyin kalmadığına inanılması, ayrıca fiziki güç olarak da fazla hareketliliğe olanaklarının kalmadığı olarak ortaya çıkarılmıştır (Öztekin, 2000, s.229).

Sonuç olarak, siyasete katılmama, kişinin toplumla bütünleşmesinin zayıflığı ile ilişkili gözükmektedir. Kadınlar, gençler ve yaşlılar gibi nispeten aktif sosyal yaşamla fazla ilgilenmeyen gruplarda seçimlere katılma düşüktür. Gençler çalışma yaşamına girince, seçimlere daha büyük oranda katılmakta, uç partilerden, zaman ilerledikçe merkez partilere doğru siyasal eğilimleri güçlenmektedir. Yaşlılarda da, emeklilik durumu ortaya çıkınca psiko-sosyolojik yönden toplumla bir kopma olmaktadır. Bunun bir belirtisi de seçimlere katılmama biçiminde ortaya çıkmaktadır (Çam, 1995, s.171).

1.3.3. Dünyada ve Türkiye’de Kadınların Siyasal Yaşama Katılım Durumu

Kadınlar siyasal katılmaya ve bu arada sandık başına gitmeye erkeklerden daha az eğilim taşırlar. Parti liderinin, ya da adaylarının kişiliği, kadınları genellikle ideolojiden ve parti programlarından daha çok etkileyebilmektedir.

Kadının tarihsel koşullar içinde erkeğe göre daha zayıf bir duruma düşmesi büyük ölçüde ekonomik rolünün değişmesine bağlı görünmektedir. Kadının eve kapanması ve yalnızca ev içi işlerle ilgili duruma gelmesini doğuran koşullar, erkeği evi geçindiren bir role büründürmüş, toplumsal ve siyasal yaşamda da kadının rekabetinden uzaklaştırmıştır.

Kadınların siyasal yaşama katılımları, modernleşme sürecinin etkisiyle gerçekleşmiştir. Batı’da 19. yüzyılda sanayi devrimiyle birlikte, üretim sürecine katılan kadınlar, öncelikle ekonomik ve sosyal haklarını ararken, yüzyıl sonlarına doğru siyasal haklarını da gündeme getirmişlerdir. Katipalist üretim sürecinde, işçi sınıfının hakları aranırken, sınıfsal boyut ön plana gelmiş, cinsiyetten gelen ayrımlar çok fazla öne çıkarılmamıştır. Ancak, kadınların üretim sürecindeki sorumluluklarının yanında, evdeki sorumlulukları fazla ele alınmamış, zorunluluklar kapsamında değerlendirilmiştir. Yüzyılın sonlarına doğru, kadın hareketleri, sosyalist yapılar içerisinde yapılanmaya başlamıştır. Genel oy hakkı, yüksek vergi veren burjuvalar yerine , işçi sınıfının da dahil olduğu tüm yurttaşlar için istenirken, kadınlar önceleri bu hakkın dışında tutulmaya çalışılmışlarsa da, Batı ülkelerinde değişik zaman aralıklarıyla kadınların oy verme hakkı, sonra da seçilme hakları kabul edilmiştir (Tansi, 2004, s.112).

“Demokratik ülkelerde, kadınlar on yıllardır oy kullanma hakkını erkeklerle paylaşmaktadırlar. Seçimlerde aday olarak, ülkedeki herhangi politik bir görev için mücadele ederek biçimsel eşitliği yaşamaktadırlar. Seçimlerde oy kullanma oranları erkeklerle hemen hemen aynı durumdadır. Kadınlar, Avustralya’da 1902’de, Batı Almanya’da 1919’da, ABD’de 1920’de, Birleşik Krallık’ta 1928’de, Fransa’da 1944’te, İsviçre’de ise çok gecikmiş olarak 1971’de oy kullanma hakkını kazanmıştır” (Phillips, 1995, s.82).

Federal Almanya Anayasası’nın 3. maddesi; “Bütün insanlar yasa önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler aynı görevlere sahiptir. Kimseye, cinsiyeti, sınıfı, ırkı, ülkesi, düşüncesi, inancı ve siyasi ya da dini görüşleri nedeniyle lehte ya da aleyhte ayrımcılık yapılamaz” der. Alman yasa koyucusu eşitsizlik kaynaklarının tam bir listesini vermek istemiştir. Tüm insanların yasa önünde eşit oldukları görüşü, temel ilkeyi hatırlatmak üzere en başa konulmuştur (Bendason, 1995, s.54). Fakat kadınlar henüz parlamentoda, siyasal partilerde, sendikalarda ve diğer sınıfsal, mesleki ya da siyasal örgütlerin yönetim kademelerinde azınlıktadırlar (Bendason, 1995, s.58).

İngiltere’de ise, cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilgili “Cinsiyet Ayrımcılığı Yasası” (Sex Discrimination Act), Avam Kamarası tarafından yapılan 26 Mart 1975’te oylanarak kabul edilmiştir (Bendason, 1995, s.61). 1865’te ise, kadınların oy hakkı mücadelesini sürdürmek üzere Manchester’de bir Ulusal Kadın Sufrajat Derneği kuruldu. 1865 yılında John Stuart Mill tarafından parlamentoya sunulan kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesini öngören anayasa

taslağının reddedilmesiyle kadın hareketliliği daha da canlanmıştır (<http://devrimcicozum.org/dergi/txt07.html>). 1918'de, Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesine çok kısa bir zaman kala çıkarılan Temsil Hakkı Yasası, oy sistemini tamamen değiştirmiştir. İlk başta, 30 yaşının üzerinde olan ve İngiltere üniversitelerinden mezun kadınlara oy hakkı tanınmıştır. Hemen sonrasında da kadınların Avam Kamarası'na seçilme hakkını düzenleyen yasa hazırlanmıştır. 1919'da Plymouth'taki seçimleri kazanan Lady Nancy Astor, İngiliz Parlamentosu'nun ilk kadın üyesi ünvanını almıştır (www.focusdergisi.com.tr).

Fransa'da kadınların gerçek anlamda siyaset sahnesine çıkışları, 1789 Fransız Devrimi ile başlamıştır. 1789 Devrimi'nin kitlesel gücünü oluşturan Paris Ayaklanması'nda ellerinde kazma, kürek ve mutfak gereçleriyle sokaklara dökülen kadınlar devrimin en önünde yer aldılar. 1789'da toplanan hükümet temsilcileri arasında iki kadın bulunuyordu. Devrim ile birlikte kadınlar ilk kez siyasi hak mücadelesine girişmişlerdir (www.ozgurpolitika.org). 1848'de Fransa'da başlayan devrimlerde kadına siyasal haklarını tanımak üzere "Kadın Hakları" ve "Kadın Kurtuluş Derneği" konularında dernekler kurulmuştur. 1946 Anayasası, "yasalar kadının her alanda eşit haklardan yararlanmasını garanti altına almıştır" demektir (Bendason, 1995, s.90).

1979 yılında, Avrupa Parlamentosunda % 16,5 oranında kadın üye vardı; bu oran 2004 seçimlerinden sonra % 30,2'ye ulaşmıştır (www.europarl.eu.int).

Irak'ta uzun yıllardan sonra ilk kez 30 Ocak 2005'te yapılan seçimlerde, 86 kadın, milletvekili olarak parlamentoya girmeye hak kazanmıştır.

Böylece parlamentonun % 31'ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu rakam Ortadoğu açısından önemli bir rakamdır. Kendisini İslami coğrafyanın en demokratik ve en gelişmiş devleti olarak ortaya koyan Türkiye'de kadın milletvekili oranı çok gerilerdedir. Ortadoğu'nun diğer ülkelerinin birçoğunda ise, kadının seçme ve seçilme hakkı yoktur (www.ozgurpolitika.com).

1930'lu yılların başından itibaren Türkiye'de kadın, erkeklerle birlikte erkek toplumunca belirlenmiş siyasal yaşamın içinde yer almaktadır. 1934 yılında Türk kadınına seçme ve seçilme hakkıysa, zamana göre ilerici bir yaklaşımı simgelemektedir. 1935 Genel seçiminden itibaren de ilk Türk kadın milletvekilleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde erkek milletvekillerinin yanında görev yapmaya başlamışlardır.

1980'li yıllarda kadının toplumsal katılımı yönünden yeni rol tanımları yapılmış, kadın kendine yeni kimlikler kazanmıştır. Buna karşılık, kadınların toplumsal katılımıyla siyasal katılımı arasında bir boşluk doğmuştur. Siyasal partiler bu durumu, yeni bir bakış açısı getirebilmek için kadına siyasette daha fazla yer vermek bakımından farklı kadın söylemi geliştirmeye yönelmişlerdir. Siyasal partilerce geliştirilmeye çalışılan söylem, kurumsal

siyasetteki egemen erkek yapısını sorgulamamaktadır.

Özellikle, 1983 Genel Seçiminden itibaren, parlamentoda daha çok sayıda milletvekili bulunmasını siyasal partiler istedikleri gibi, kadının seçmen olarak durumunu ve konumunu dikkate almışlardır. Siyasal partilerin temel amacıysa, kadın oylarından pay alma isteğidir. Başka bir deyişle, siyasal partiler artık iktidar olabilmek için erkek seçmen kadar kadın seçmenin oylarını almanın şart olduğu bilincindedirler. Kadın oylarından pay alma isteği siyasal partileri kadın seçmenin konumu üzerinde durmaya yönlendirmiştir. Bu dönemde siyasal partiler, kadınlar için gönüllü olarak nitelendirilmekle birlikte örgütlü etkinlikler geliştirmiştir. Bunlar arasında ANAP'ın Türk Kadının Destekleme ve Tanıtma Vakfı ile, DYP'nin Doğru Yol Gönüllüleri'ni saymak mümkündür. SHP ise, parlamentoda kadınların daha çok temsil edilmesi yönünden kadın kotası konulmasına yönelmiştir (Arat, 1994, s.56-58).

Türkiye'de kadınlar, yasal olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olsalar da siyaset ve karar mekanizmalarına katılım ve temsil oranları erkeklere oranla hala çok düşüktür. Parlamento'da 1999 Genel Seçimi sonucu kadın temsil oranı %4,2 (550 milletvekilinin 22'si kadın) olmuş, 2002 Genel Seçimi sonrasında da bu oran sadece % 4,36'ya (550 milletvekilinin 24'ü kadın) ulaşmıştır. Bu kadın temsil oranıyla, Türkiye 119 ülke arasında 103. sıradadır. Bakanlar Kurulu'nda sadece geleneksel olarak Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı görevini yürüten bir bakan vardır (www.bianet.org).

Tablo 1.1. Seçim Yıllarına Göre Mecliste Kadın Milletvekili Oranları

Seçim yılı	Toplam	Kadın	Erkek	Kadın %
1935	399	18	381	4,5
1939	424	16	408	3,8
1943	455	16	439	3,5
1950	487	3	484	0,6
1954	541	4	537	0,7
1957	610	8	602	1,3
1961	450	3	447	0,7
1965	450	8	442	1,8
1969	450	5	445	1,1
1973	450	6	444	1,3
1977	450	4	446	0,9
1983	400(*)	12	387	3,0
1987	450	6	444	1,3
1991	450	8	442	1,8
1995	450	13	437	2,9
1999	550	23	527	4,2
2002	550	24	526	4,4

(*): Seçilmesi gereken milletvekili sayısı

Kadınların siyasal temsili söz konusu olduğunda, dünyadaki en başarılı partiler genellikle İskandinav ülkeleri partileri olmuştur. İskandinav ülkelerinde liberal ve sol partiler genellikle öncülüğü yapmışlar, kadınlara öncelik veren politikaları sistemli ve kararlı bir biçimde uygulayarak siyasal temsil alanında bir tür kadın devrimi yaratmışlardır. Norveç de kadınların siyasal temsilinde başarılı bir ülkedir. Bu başarısının temelinde aileden istihdama, eğitimden sağlığa kadar birçok alanda uygulanan, kadınlara yönelik destek politikaları vardır. İsveç ise, 1970’li ve 1980’li yıllarda kadınların siyasal temsilinde köklü bir dönüşüm yaşamıştır. Seçim dönemlerinde kadın adayların tespitinde kadın örgütlerinin desteklediği adaylara öncelik vermişler, kadın kampanyalarına öncelik vermişler, parti merkezlerini kadınları destekleyici politikalar uygulamaya zorlamışlar ve demokrasinin kadınlar olmadan olmayacağını herkese kabul ettirmek için çalışmışlardır.

Hollanda da kadınlara yönelik destek politikalarını uygulamada başarılı bir örnek oluşturan ve kısa zamanda kadınların siyasal temsilinde önemli gelişmeler kaydeden bir ülkedir. Bu gelişmenin temelinde yatan en önemli nedenlerden biri, bağımsız kadın örgütlenme geleneğinin varlığıdır.

Almanya’da ise, siyasal partilerde, ister parti içinde ama ayrı bir kadın örgütü olarak, ister parti dışında ama partiye paralel çalışan bir yapıda olsun, güçlü kadın örgütlerinin varlığı tarihsel kökenlere bağlı bir olgudur.

Fransa’da, kadınların siyasal yaşamdaki temsilini arttırma çabaları 1970’li yıllarda hız kazanmıştır. Kadın Sorunları Balanlığı’nın kuruluş süreci 1974’te başlamış, 1981’de Kadın Hakları Bakanlığı, sonra da giderek önemli bakanlıklarda kadın sorunlarıyla ilgili komisyonlar kurulmuştur. İtalya’da 1970’li yıllarda hızla gelişmeye başlayan kadın hareketi, İskandinav ülkelerinden farklı olarak, siyasal partiler karşısında özerk kalmayı tercih etmiştir. Kadınlarla siyasal partiler arasındaki sıcak ve organik ilişkiler daha çok soldaki partilerin kadın sorunlarına geliştirdikleri duyarlılık sayesinde gerçekleşmiştir. İngiltere’de, hem Muhafazakar hem de İşçi Partisi kadınlar için olumlu ayrımcılık politikalarının gerekli olduğunu Kabul ederken, bu vaatler Muhafazakar Parti için yalnız strateji olarak kalmaya devam etmiştir (Üşür, 1997, s.54-65).

Geniş anlamda toplumsal, daha dar olarak da siyasal katılmada toplumun genel gelişmişlik düzeyinin önemli olduğu gibi, belli bir ülkenin farklı gelişmişlik düzeyindeki bölge ya da illerin arasındaki gelişmişlik düzeyi de, kadının siyasal katılımını etkileyen bir etken olarak dikkate alınması gereken bir temel etkidir. Bu bakımdan, Antalya’nın sosyo-ekonomik yapısı, çalışmanın ikinci bölümünü oluşturmuştur.

BÖLÜM 2

2.1. ANTALYA'NIN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Antalya, sosyal-kültürel-ekonomik alanlarda ülkenin önde gelen illerindedir. Hızlı gelişim nedeniyle diğer illerden çok önemli bir göç akımını kendisine çekmektedir. Bu nedenle, son yıllarda Antalya, nüfus artışında Türkiye liderliğini elinde tutmaktadır. Turizm, tarım ve tarıma dayalı endüstri, bölgenin temel ekonomik karakterini oluşturmaktadır.

2.1.1. Sosyal Yapı

2.1.1.1. Sağlık

İldeki sağlık hizmetleri; 26 Hastane, 34 Sağlık Merkezi (1 Sağlık Bakanlığı, 1 Belediye, 32 Özel), 156 Sağlık Ocağı, 3 A.Ç.S./A.P. Merkezi, 5 Verem Savaş Dispanseri, 6 SSK Dispanseri ve 47 Semt Polikliniği olmak üzere toplam 243 Sağlık Kurumunda yürütülmektedir.

Sağlık hizmetlerinde Antalya'da 2003 yıl sonu itibarıyla; 1 368 uzman hekim, 1 384 asistan ve pratisyen hekim, 560 diş hekimi, 763 eczacı, 2 132 hemşire, 1 417 ebe ve 3 256 diğer personel olmak üzere toplam 10 880 sağlık personeli görev yapmaktadır.

Sağlık Bakanlığına bağlı personel sayısı 5 983 olup, bu sayı İl'deki tüm sağlık personelinin %55'ini oluşturmaktadır.

Antalya'da hekim başına 548, hemşire başına 707, ebe başına 1 064 kişi düşmektedir.

İlde mevcut 3 110 fiili yatağın 1 526 tanesi Sağlık Bakanlığına bağlıdır. Başka bir deyişle, mevcut toplam yatakların yarısı Antalya Sağlık Müdürlüğüne bağlıdır. Bu hastanelerdeki yatak işgal oranları %66,3 ve ortalama kalış gün sayısı 4,7 dir. Yatak başına düşen kişi sayısı 485 dir.

Hekim Başına Düşen Nüfus 548 olup, bu rakam Avrupa Standartlarına yakın bir rakamdır. Türkiye Ortalamasına göre (742 kişi) Hekim Başına Düşen Nüfusumuz çok daha düşüktür(www.antalya.gov.tr).

Tablo 2.1. Sağlık Personelinin Dağılımı(*)

	UZM.HK	PRT. ve ASİST. HK	DİŞ HK.	ECZ	HEMŞ	EBE	DİĞER	TOP
SAĞ. BAK	530	848	530	848	530	848	530	848
SSK HAST	143	28	10	23	263	31	363	861
ÜNİVER. SERBEST	259	349	2	8	266	0	320	1 204
ÇAL. ÖZEL HAS	293	91	464	705	-	0	-	1 553
	143	68	8	10	294	40	716	1 279
TOPLAM	1 368	1 384	560	763	2 132	1 417	3 256	10 880

(*) Milli Savunma Bakanlığına bağlı hastaneler dahil değildir.

Tablo 2.2. Çeşitli Göstergeler

HEKİM BAŞINA DÜŞEN NÜFUS	548
HEMŞİRE BAŞINA DÜŞEN NÜFUS	707
EBE BAŞINA DÜŞEN NÜFUS	1 064
YATAK BAŞINA DÜŞEN NÜFUS	485
YATAK İŞGAL ORANI (%)	66,3
BEBEK ÖLÜM ORANI (% 0)	17,68
YEŞİL KART VERİLEN SAYISI	272 693

NOT: Göstergeler hesaplanırken Sak Bakanlığı ve Diğer Kurumların toplam personeli esas alınmıştır.

Tablo 2.3. Sağlık Kurumları

SAĞLIK BAKANLIĞINA BAĞLI HASTANELER	13
SAĞLIK MERKEZİ	34
SAĞLIK OCAKLARI	156
SAĞLIK EVLERİ	797
AÇS/AP MERKEZLERİ	3
VEREM SAVAŞ DISPANSERİ	5
S.S.K. DISPANSERİ	6
SITMA SAVAŞ BİRİMİ	1
DERİ VE ZUHREVİ HAST. BİRİMİ	1
HALK SAĞLIĞI LABORATUVARI	2
VEREM SAVAŞ DERNEĞİ	1
HIFZISSİHHA BÖLGE ENSTİTÜSÜ	1
S.S.K. HASTANELERİ	1
ÜNİVERSİTE HASTANELERİ	1
ÖZEL HASTANELER	11

2.1.1.2. Eğitim

Bir eğitim, kültür ve üniversite şehri olan Antalya'da 2003-2004 öğretim yılında 681 ilköğretim, 110 orta öğretim olmak üzere 791 okul bulunmaktadır.

Tüm okullarda 290.257 öğrenci öğrenim görmekte olup 13.014 öğretmen görev yapmaktadır. Derslik başına düşen öğrenci sayısı 32, Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 25'dir.

İlköğretim kurumlarında 226.704 öğrenci ve 9.047 öğretmen görev yapmaktadır. Derslik başına düşen öğrenci sayısı 32, Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 25'dir.

Ortaöğretim kurumlarında 63.553 öğrenci ve 3.967 öğretmen görev yapmaktadır. Derslik başına düşen öğrenci sayısı 31, Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 16'dır.

327 ilköğretim okulu taşınmalı eğitim kapsamındadır.

2002-2003 öğretim yılında İlköğretimden ortaöğretime geçiş oranı %85,52 ortaöğretimden üniversiteye geçiş oranı %39,69 olmuştur (<http://www.antalya.gov.tr/index.php?Sayfa=egitim>).

ÖSS PUANLARINA GÖRE BAŞARI DURUMU

- 1998-1999 yılı Eğitim-Öğretim yılı Türkiye Dördüncüsü
- 1999-2000 yılı Eğitim-Öğretim yılı Türkiye İkincisi
- 2000-2001 yılı Eğitim-Öğretim yılı Türkiye Birincisi
- 2001-2002 yılı Eğitim-Öğretim yılı Türkiye Birincisi
- 2002-2003 yılı Eğitim-Öğretim yılı Türkiye Birincisi

durumundadır.

Tablo 2.4. Okullaşma Oranı (2003-2004 Öğretim Yılı)

Okul Öncesi	% 27,00
İlköğretim	% 99,80
Ortaöğretim	% 89,30
Genel Lise	% 58,84
Mesleki ve Teknik Lise	% 30,46

Tablo 2.5. Antalya İlinde İlköğretim Okullarının Genel Durumu

OKUL SAYISI	681
DERSLİK SAYISI	7.084
ÖĞRETMEN SAYISI	9.047
ÖĞRENCİ SAYISI	226.704
ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI	25
DERSLİK BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI	32

Tablo 2.6. Antalya İlinde Ortaöğretim Okullarının Genel Durumu

	TOPLAM
OKUL SAYISI	110
DERSLİK SAYISI	2.040
ÖĞRETMENİ SAYISI	3.967
ÖĞRENCİ SAYISI	63.553
ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI	16
DERSLİK BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI	31
GEÇİŞ ORANI	39,69

Tablo 2.7. Akdeniz Üniversitesinin Genel Durumu

FAKÜLTE SAYISI	13
ENSTİTÜ SAYISI	4
YÜKSEK OKUL SAYISI	15
ARŞ.VE UYGULAMA MERKEZİ SAYISI	23
ÖĞRETİM ELEMANI SAYISI	1.643
ÖĞRENCİ SAYISI	17.287

2.1.1.3. Nüfus

1927 yılında Türkiye'de 63 il bulunmaktayken, idari bölünüş yapısında gerçekleştirilen değişikliklerin sonucu olarak 2000 yılında bu sayı 81'e yükselmiştir.1927 yılında Türkiye'nin nüfusu 13.648.270 , Antalya ilinin nüfusu 206.270 olarak tespit edilmiş ve il nüfus büyüklüğü açısından 63 il arasında 29. sırada yer almıştır.İlin yüzölçümü 20.723 km² ile Türkiye'nin yaklaşık %2.7'sini oluşturmaktadı. Antalya'da kilometrekareye düşen kişi sayısı 1927 yılında 11 kişi iken, 2000 yılında 83 kişiye yükselmiştir.Antalya ilinin ortalama hanehalkı büyüklüğü yavaş bir şekilde azalmaktadır. 1955 yılında bu ilin ortalama hanehalkı büyüklüğü 5.3 kişi iken, 2000 yılında 4 kişiye düşmüştür(www.antalya.gov.tr).hizmet

Antalya'nın ülke düzeyinde bir çekim merkezi durumuna gelmektedir. Göçün etkisi altında hızlı nüfus artışı kentsel gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Kente uyum, istihdam, sosyal

hizmet sorunlarının yanında, kentsel fiziksel planlama, altyapı ve çevre sorunlarının giderek ağırlaştığı gözlenmektedir.

Turizmin getirdiği ek nüfusun da etkisiyle, kentsel çevre ve eko-sistem ağır yük altına girmiş ve nitelik kaybına uğramaya başlamıştır. Taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanıma açılması nedeniyle, doğal kaynaklar, çevresel ve kültürel değerler yeterince korunamamakta, kentin tarihsel kimliği ciddi tehdit altında bulunmakta, aşırı yapılaşma kente ve çevre karşısında en büyük sorunu oluşturmaktadır (<http://www.antalyakentkonseyi.org.tr>).

Tablo 2.8. Demografik Göstergeler

	DEĞİŞKEN	YIL	BİRİM	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	TÜRKİYE	SIRA (81 il içinde)
	DEMOGRAFİK GÖSTERGELER						
1	Toplam nüfus	2000	Kişi	1.719.751	8.706.005	67.803.927	7
2	Şehirleşme oranı	2000	Yüzde	54,45	59,78	64,9	42
3	Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	1990-2000	Binde	41,79	21,43	18,28	1
4	Nüfus Yoğunluğu	2000	Kişi/Km2	82,99	98	88	28
5	Doğurganlık hızı	2000	Çocuk sayısı	1,93	2,58	2,53	70
6	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	2000	Kişi	3,98	4,6	4,5	64

2.1.1.4. İşgücü

Kente olan yoğun göç, beraberinde büyük çoğunluğu niteliksizlerden oluşan işsizlerin Antalya'ya yığılmasına yol açmakta, beraberinde ciddi sosyal sorunlar getirmektedir.

İşgücünün büyük bir kesimini ilkokuldan mezun olanlar veya herhangi bir okuldan mezun olmayanlar ile okuma yazma bilmeyenler oluşturmaktadır. İşsizlik riski ile karşılaşabilecek beceri düzeyi düşük bu kişiler ile özel olarak gençler, kadınlar, özürllüleri arasında işsizliği önleyici ve niteliklerini arttırmayı hedefleyen çalışmalara özel önem verilmelidir.

Tablo 2.9. İstihdam Göstergeleri, 2003 (www.antalya.gov.tr)

DEĞİŞKEN	YIL	BİRİM	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	TÜRKİYE	SIRA (81 il içinde)
Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	49,66	54,97	48,38	64
Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	5,5	8,78	13,35	50
Ticaret İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000		18,05	10,46	9,67	2
Mali Kurumlar İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	3,24	2,29	3,11	5
Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	41,37	37,81	43,52	20
Ücretli Çalışan Kadınların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	9,67	7,37	8,81	11
İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	3,17	2,23	2,61	6

2.1.1.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Engelliler

Antalya'da hızlı nüfus artışı sosyal sorunları beraberinde getirmekte, sokak çocukları yanında özel ilgi, yardıma ve bakıma muhtaç çocukların sayısı da giderek artmaktadır. 1997 yılı itibariyle Antalya'da Zübeyde Hanım Çocuk Sitesinde 33 li Erkek Yetiştirme Yurdu'nda 153, bunun yanısıra Umut Evi'nde 136 çocuğa fiziki altyapı ve personel kapasitesinin üzerinde hizmet verilmektedir. Bu alandaki hizmet birimlerinin kapasitelerinin arttırılması zorunluluğu sürmekte olup, evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri yeterince arttırılmamıştır.

Yardıma ve bakıma muhtaç çocukları, sokak çocukları ve madde bağımlılarını korumaya yönelik fiziki ortam ve personel kapasitesinin arttırılması için, ilgili kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğinin geliştirilmesi gereklidir. Bu bağlamda "Umut Köyü Projesi'ne" gereken desteğin sağlanması, kamu oyunun bilgilenebilmesi, bu amaçla kurulma çalışmaları başlatılan Vakıf'a katılımın arttırılması için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Çalışan çocuklara ilişkin istihdama kabulde asgari yaş uygulaması ve çalışma koşulları ayrı bir sorun alanı oluşturmakta, bu konuda ilgili kamu kuruluşları ve meslek örgütlerinin işbirliği ile düzenli çalışmaların başlatılması gerekmektedir.

Diğer yandan; engelli vatandaşlar, toplumumuzda önemli sorun olmayı sürdürmekte, uluslararası istatistiklere göre; Antalya merkezde 50.000 kadar engelli bulunmaktadır. Engellilere yönelik sağlık, bakım ve rehabilitasyon, özel eğitim, meslek eğitimi, istihdam ve çalışma yaşamı, danışmanlık ve destek hizmetlerinin yetersizliği bir yana, engellilerin toplumsal yaşama aktif katılımı yönünde yeterli çaba gösterilmemektedir.

Antalya'da engellilere yönelik hizmet veren kuruluşlar kapsamında (1997 yılı itibariyle); Zihinsel Özürlü Çocukları Yetiştirme Koruma Vakfı Rehabilitasyon Merkezi'nden 40 çocuk, Antalya Yeni Ufuklar Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon ve Özel Eğitim Merkezi'nden 36 çocuk, Antalya Spastik Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi'nden de 45 çocuk faydalanmaktadır (antalyakentkonsetyi.org.tr.).

2.1.1.6. Emekliler

Türkiye'de genel olarak sosyal güvenlik kapsamında olanların yüzde 2,69'u Antalya'da bulunmakta; Emekli Sandığı kapsamında olanların yüzde 2.71'i, SSK kapsamında olanların yüzde 2,05'i, Bağ-Kur kapsamında olanların yüzde 4,20'sinin Antalya'da olduğu görülmektedir. Bu durum, Antalya'da Emekli Sandığı ve ağırlıklı olarak Bağ-Kur kapsamında olanların görece olarak daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır([www. antalyakentkonseyi.org.tr](http://www.antalyakentkonseyi.org.tr)).

2.1.2. Ekonomik Yapı

Antalya tarihi zenginliği ve doğal güzelliğinin yanı sıra, ekonomik yapısı bakımından da Türkiye'nin önemli kentlerinden biridir. Bölgenin ekonomik yapısı içinde, tarım, turizm, ticaret ve sanayi en önemli unsurlardır. Antalya son yıllarda turizm sektörü ve iç göçün uyardığı inşaat sektörünün de geliştiği bir ekonomik yapılanma göstermektedir.

2.1.2.1. Gelir ve Büyüme

2001 yılında Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla cari fiyatlarla 178,4 katrilyon TL , cari fiyatlarla gelişme hızı % 43,2, sabit fiyatlarla (1987 yılı) Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 109,9 katrilyon TL., sabit fiyatlarla gelişme hızı % -7,5 olmuştur.

Antalya'da 2001 yılında cari fiyatlarla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 4,2 katrilyon TL. ve gelişme hızı % 51, sabit fiyatlarla (1987 yılı) Gayri Safi Yurtiçi Hasılası 2,9 katrilyon TL ve gelişme hızı % 0,6 olarak gerçekleşmiştir.

2.1.2.2. Kişi Başına Gelir

Türkiye genelinde 2001 yılı Cari Fiyatlarla Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 2 146 dolar ve gelişme hızı %40,8 olarak gerçekleşmiştir.

Antalya' da cari fiyatlarla Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla 2001 yılında 2.193 dolar ve gelişme hızı % 45,3 olarak gerçekleşmiştir.

Antalya 2.193 Dolar ile Türkiye sıralamasında 20. sırada yer almaktadır(www.antalya.gov.tr).

2.1.3.Coğrafi Yapı

Akdeniz Bölgesinin en önemli kentlerinden olan Antalya'nın kara sınırını Toros sıradağları oluşturur. İl bu kesimde, batıdan doğuya doğru Muğla, Burdur, Isparta, Konya ve İçel illeri, güneyde Akdeniz ile çevrelenmektedir.

İl topraklarının üç tarafı yüksek dağlarla çevrilidir. En yüksek dağı Beydağı (3085m.) ve Akdağ (3075m.) dir. Bu dağların tümüne Güney Toroslar denilmektedir. Batıdan Eşen Çayı'ndan doğuda Kaledron (Kaldıran) Çayı'na kadar uzanan kıyı bandından kuzeyinde ovalar yer alır. İl sınırları içinde belli başlı akarsuları ise Alara Çayı, Dimçay, Manavgat Irmağı, Köprüçay, Eşençay ve Devrense Çayı'dır. Yörenin bitki örtüsünü oluşturan maki türleri Toroslar'ın etekleri boyunca ve yamaçlarında 300 m.ye kadar görülürler. Bu türler arasında ladin, katran ardıcı, mersin ve kocayemiş sayılabilir.

Antalya ilinde iki iklim hüküm sürer. Sahil bölgesinde tipik Akdeniz iklimi: yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Yukarı bölgede Akdeniz iklimi ile İç Anadolu iklimi arasında geçiş teşkil eden kara iklimi hakimdir (www.kulturturizm.gov.tr).

2.1.4.Sivil Toplum Kuruluşları

“Gönüllü kuruluşların çağdaş demokrasilerde önemli bir konumu ve işlevleri vardır. Bunlar arasında ön sırayı alan kadın kuruluşları sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda kadının durumunu yükseltmeye yönelik çalışmalar yapmakta, toplum ile karar mercileri arasında köprü görevini görmektedirler” (Katipoğlu, 1992, s.88)

Türkiye'deki kadın hareketlerine baktığımızda, çağdaş anlamda kadın kuruluşlarının Cumhuriyet döneminde geliştiği, zamanla ilerlemeler kaydettiği ve günümüzde çok yönlü çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bazıları, yurt dışındaki kadın örgütleriyle ilişkiler kurarak uluslararası platformda kadınlarla ilgili gelişmeleri takip etmekte, bunlardan yararlanma olanaklarını bulmaktadırlar.

Aşağıda, Antalya'da bulunan derneklerin bazılarının isimlerine yer verilmiştir.

-İl Dernekler Müdürlüğü Kayıtlarına Göre Antalya'daki Bazı Dernekler

1. Akdeniz Talasemi Derneği
2. Atatürkçü Düşünce Derneği
3. Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği Ant. Şub.
4. Türk Kanser Araştırma ve Savaş Derneği
5. Türkiye Kızılay Derneği Ant. Şub.

6. Mülkiyeliler Birliği Ant. Şub.
7. Türkiye Polis Emeklileri Sosyal Yardımlaşma Derneği Ant. Şub.
8. Türkiye Aile Planlaması Derneği Ant. Şub.
9. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Ant. Şub.
10. Türk Hava Kurumu Derneği Ant. Şub.
11. Türk Spastik Çocuklar Derneği Ant. Şub.
12. Türk Jinekoloji ve Obsestrik Derneği Ant. Şub.
13. Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği Ant. Şub.
14. Türkiye Hayvanları Koruma Derneği Ant. Şub.
15. Türkiye Muharip Gaziler Derneği Ant. Şub.
16. Antalya Verem Savaş Derneği
17. Türkiye Yeşilay Cemiyeti Ant. Şub.
18. Gazipaşa Kadın El emeği Üretim Değerlendirme ve El Sanatları Yaşatma Derneği
19. Finik Kadınları Yardım Sevenler ve Sosyal Yardımlaşma Derneği

-Güç Birliği'ne Kayıtlı Dernekler

1. Atatürkçü Düşünce Derneği
2. Altı Nokta Körler Derneği
3. Antalya Yetim ve Muhtaç Çocuklara Yardım Vakfı
4. Antalya Yetiştirme Yurdu Çocukları Koruma Vakfı
5. Antalya Çevre Gönüllüleri Derneği
6. Bedensel Engelliler Day. Derneği
7. Cumhuriyet Kadınları Derneği
8. Çağdaş Yaşamı Des. Derneği
9. Çağdaş Eğt. Gel. Yay. Derneği
10. Mülkiyeliler Birliği Antalya Şubesi
11. Gündem 21 Ant. Kent Konseyi
12. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Derneği (Umut Evi)
13. ODTÜ Derneği
14. Türkiye Sakatlar Derneği Antalya Şubesi
15. Türkiye Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması (Taçsav)
16. Türk Anneler Derneği
17. Türk Kadınlar Derneği

18. Türk Kadınlar Birliği Kemer Şubesi
19. Ulusal Düşünce Derneği
20. Türkiye Yardımsevenler Derneği
21. Beyaz Baston Görmeyenler Derneği
22. Türkiye Aile Plan. Derneği Ant. Şubesi
23. Tüm Emekliler Derneği
24. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği
25. Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı
26. Antalya Rotary Klüp
27. Aspendos Rotary Klüp
28. Kaleiçi Rotary Klüp
29. Olimpos Rotary Klüp
30. Perge Rotary Klüp
31. Akdeniz Lions Klüp
32. Antalya Lions Klüp
33. Falez Lions Klüp
34. Lara Lions Klüp
35. Konyaaltı Lions Klüp
36. Antalya Soroptimist Klüp
37. Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği
38. Kadınlar Dayanışma Derneği
39. Őehit Aileleri Derneği
40. Türkiye Tabiatı Koruma Derneği Antalya Şubesi
41. Tema Vakfı İl Temsilciliği
42. Avrasya Dostluk Kültür Sanayi ve Turizm Der.
43. Zirve Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği
44. Ayder Anadolu Kültürü Yaşatma ve Yardımlaşma Derneği
45. Türk Kütüphaneciler Derneği
46. Uluslararası Kadın Dayanışma Derneği
47. Kadın Adayları Destekleme-Eğitme Derneği (KADER)
48. Trafik Kazaları Önleme Derneği
49. Seahorse Atlı Spor Derneği
50. Kent Gönüllüleri Derneği

51. Kent Müzesi Girişimcileri Derneği

52. Yazarlar, Çizerler Yapanlar Derneği (YA-Çi-YA)

-Antalya Merkezde Bulunan Kadın Dernekleri

1. Türk Kadınlar Birliği Antalya Şubesi
2. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi, Kemer Şubesi
3. Kadın Mason Büyük Locası Derneği Antalya Şubesi
4. Cumhuriyet Kadınları Derneği Antalya Şubesi
5. Kadın Adayları Eğitim ve Destekleme Derneği Antalya Şubesi
6. Türk Anneler Derneği Antalya Şubesi
7. Antalya Soroptimist Kulübü (İş ve Meslek Kadınları) Derneği
8. Akdeniz Kadın İstihdamı Destek Eğitim Grubu Derneği
9. Antalya Uluslararası Kadınlar Derneği
10. Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği
11. Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği
12. Antalya İş Kadınları Derneği
13. Antalyalı Kadınlar Danışma v Dayanışma Derneği
14. Akdeniz Hanımlar Kültür ve Yardımlaşma Derneği
15. Antalyalı Hanımlar Derneği
16. Sütçüler Kadınları Dayanışma Derneği

Bu derneklerin amacı isimleri doğrultusunda üyeleri arasındaki birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışmasını sağlamanın yanısıra bilimsel, kültürel ve sosyal yönden faaliyetlerde bulunmayı amaçlarlar.

1) Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi

Türkiye’de ilk olarak 1949 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Antalya şubesi 1988 yılında Sevim Kocaçıtak tarafından kurulmuştur. Dernek, 67 ülkenin katılımı ile oluşan uluslararası gönüllü bir kuruluştur. Merkezi Cenevre’dedir. Derneğin en önemli amaçlarından birisi, maddi durumu yetersiz olan başarılı kız ve erkek öğrencilere burs vermektir. Kadın ve çocuklara yönelik sağlık taramaları yapmak ve ihtiyacı olanlara tedavi olanakları sağlamak da yapılan yardımlardan biridir. Derneğe kayıtlı 103 üye vardır.

2) Cumhuriyet Kadınları Derneği Antalya Şubesi

Derneğin merkezi Ankara’dır. Antalya şubesinin kuruluş tarihi 5 Aralık 1997’dir. Cumhuriyet Kadınları Derneği, Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimleri ile kazanılmış olan

ekonomik ve siyasal bağımsızlığın, özgürlük, demokrasi ve aydınlanmanın korunması, savunulması, ülke ve halk yararına geliştirilmesi için çalışmaktadır. Derneğe kayıtlı 32 üye vardır.

3) Kadın Adayları Eğitim ve Destekleme Derneği Antalya Şubesi

Kısa adı KA-DER olan Kadın Adayları Eğitim ve Destekleme Derneği 1997 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı, kadınların seçimle ve atamayla gelinen tüm karar verme mekanizmalarında ve politikada biran önce etkili ve giderek eşit temsilini sağlamaktır. Bunun için de, kadın sorunları ve politikaları konusunda iş ve güç birliğinin gelişmesi için mücadele edilmekte, aday kadınlara çeşitli konularda eğitim verilmekte ve siyasi partilerde kadınlar için lobi çalışması yapılmakta ve kamuoyunun kadın temsilinin önemi konusunda bilinçlenmesi için çalışmaktadırlar. Derneğe kayıtlı 41 üye vardır.

4) Türk Anneler Derneği Antalya Şubesi

Dernek 14.05.1959 yılında Ankara'da kurulmuştur. Merkezin kurulmasından bir ay sonra ilk şube olarak Antalya'da kurulmuştur. Derneğin amacı yardıma muhtaç çocuklara yardımda bulunmak ve annelere eğitim vermektir. Bu doğrultuda, yardıma muhtaç ailelere yiyecek ve giyecek yardımı yapılmakta, üniversite öğrencilerine burs sağlanmakta, kadınların el emeği değerlendirilerek kadınlara istihdam sağlanmakta ve çeşitli kurslara katılım sağlayarak kadınlara sertifika vermektedir. Derneğe kayıtlı 350 üye vardır.

5) Antalya Soroptimist Kulübü (İş ve Meslek Kadınları) Derneği

İsmi Latince kökenli "sorore" (kız kardeş) ve "optima" (en iyi) kelimelerinden almış olup, SOROPTİMİST sözü en iyiyi amaçlayan kızkardeşler olarak yorumlanmaktadır. Derneğin Antalya şubesi 1983 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı; toplumun, özellikle kadınların eğitim ve sağlığına, ekonomik ve sosyal kalkınmasına yönelik çalışmalar yapmak, Soroptimistler tarafından veya onların işbirliği ile kurulan eğitim ve sosyal yardım kurumlarının devamlılığını ve gelişmesini sağlamak ve bilimsel toplantılar, konferanslar, seminerler, konserler, sergiler, geziler vs. düzenleyip; uluslararası kongre ve konferanslara katılmaktır. Antalya şubesinin 19 üyesi bulunmaktadır.

6) Akdeniz Kadın İstihdamı Destek Eğitim Grubu Derneği

Dernek ilk olarak Antalya'da 1998 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı kadınların el emeklerini değerlendirerek kadınlara istihdam sağlamaktır. Bu yolla ev ekonomilerine katkıda bulunmalarını sağlamaktır. Derneğe kayıtlı 300 üye vardır.

7) Antalya Kadınlara Dayanışma Derneği

Dernek 8 Mart 1995'te Antalya'da Kadın Platformu olarak kurulmuştur. 1998 yılında ise dernek olmuştur. Derneğin amacı kadınların el emeklerini pazarlayarak ev ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlamaktır. Aynı zamanda toplanan aidatlarla üniversitede okuyan başarılı öğrencilere burs vermektedirler. Derneğe kayıtlı 70 üye bulunmaktadır.

8) Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği

09.01.2004 tarihinde Antalya'da şubesi kurulan (IWSA) Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği 1962 yılında Nobel Ödülü alan Alman asıllı Cristina Wurmhard'ın dünya dostluğu, barışı için kurduğu bir organizasyondur. Derneğin amacı, din, dil, ırk ayrımı yapmaksızın Uluslararası pek çok konuda (sağlık, sanat, tarım, kültür, ekonomi, toplumsal sorunlar gibi) ilgili iş birliği yapmak, yetenekli öğrencilere burs vermektir. Derneğin 49 temsilciliği vardır. 20 üyesi bulunmaktadır.

9) Antalya İş Kadınları Derneği

06.12.2004 tarihinde kurulmuştur. Derneğin amacı, iş dünyasında kadın varlığını güçlendirmek, iş kadınlarının kamuoyunda ve hükümetler üzerinde etkinliğini artırmaktır. Derneğin 9 üyesi bulunmaktadır.

10) Antalya Kadınlara Danışma ve Dayanışma Derneği

2000 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılık, ekonomik, sosyal ve politik dışlanmalar göz önüne alınarak, kadınların kendi ihtiyaçlarına yönelik taleplerini ve görüşlerini yaşama geçirmek üzere bir araya geldikleri, hukuksal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri aldıkları ve birbirleriyle dayanışma içinde oldukları bir ortamın oluşturulmasıdır. 80 üyesi bulunmaktadır.

11) Akdeniz Hanımlar Kültür ve Yardımlaşma Derneği

Dernek 2003 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı, aile ve kişisel gelişim seminerleri vererek, panellere ve ülke genelinde sempozyumlara katılarak kadınları geliştirmek ve ihtiyaç sahipleri ile yardım edecek kişi ve kuruluşları buluşturmasıdır. Derneğin 30 üyesi bulunmaktadır.

12) Sütçüler Kadınlar Dayanışma Derneği

2005 yılının Ocak ayında kurulmuştur. Şiddet gören kadınlara psikolojik destek sağlamayı amaçlamaktadır. Okuma yazma dersleri verimekte aynı zamanda kadınların el becerilerinin değerlendirilip ev ekonomilerine katkıda bulunmaları sağlanmaktadır. 30 üyesi bulunmaktadır.

BÖLÜM 3

3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

3.1.1. Kullanılan Veri Türleri

“Bir sonuca varmak için gerekli olan ilk bilgi” (Karasar, 1999, s.132) anlamına gelen veri, iki türe ayrılmaktadır. Olgusal veriler ve yargısal veriler. Yapılan araştırmada, kişisel yargılardan bağımsız olarak var olan olgusal verilere ve öznel olup, yorum gerektiren yargısal verilere yer verilmiştir.

3.1.2. Veri Kaynakları

Araştırmada, anket soruları kadın dernekleri üyelerine yöneltilerek, kaynak olarak insanlar kullanılmış; bununla birlikte, dernek tüzükleri, bültenleri incelenerek, belgelerden de yararlanılmıştır. Birincil veri kaynağı insanlardır.

3.1.3. Veri Toplama

Yapılan çalışmada görüşme ve yazışma teknikleri kullanılmıştır. Yazışma aracı olarak anket yapılmıştır. Sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olan görüşme (Karasar, 1999, s.165), yüz yüze ve telefonla yapılmıştır. Yüz yüze görüşmede grupça görüşme tercih edilmiştir. Bunun nedeni, bireysel görüşmelerde elde edilemeyen birçok bilginin grupça görüşmelerde elde edilmesidir. Yazılı iletişim yoluyla veri toplama tekniği olan yazışma (Karasar, 1999, s.175), aracı olarak anket kullanılmıştır. Yazışma tekniğinin kullanılmasının nedeni, geniş bir gruptan çok miktarda veriyi, kısa zamanda toplamaktır.

3.1.4. Araştıma Evreni

Araştırma evreni Antalya ilindeki tüm kadın dernekleridir. Buna göre, İl Dernekler Müdürlüğü’nden Antalya’da bulunan kadın derneklerinin adres bilgileri alınmıştır. Buna göre, Antalya’da 16 adet kadın derneği bulunmaktadır. Bu derneklerin 12 tanesinin üyeleri ile anket çalışması yapılmıştır. Dernek üyelerinin toplam sayısı 1325; anket uygulanan üye sayısı 151’dir.

3.1.5. Araştırma Örnekleme

$$n = (P \times (1-P)) / (e / z)^2$$

$$n = (0,50 \times (0,50)) / (0,05 / 1,96)^2$$

$$n = 0,25 / 0,00065078$$

$$n = 384,61$$

$$N = 1325$$

$$n / N = 384 / 1325$$

$$n / N = 0,289$$

$$0,289 > 0,05 \text{ ise}$$

$$n = n \times ((N-n) / (N-1))$$

$$n = 384 \times ((1325-384) / (1325-1))$$

$$n = 384 \times (941 / 1324)$$

$$n = 272,91$$

$$n = 273$$

Araştırmaya katılan derneklerinin toplam üye sayısı 1325'tir. Uygulanması gereken anket sayısı 273, uygulanabilen anket sayısı ise yalnız 151'dir. Uygulanan anket sayısı, örneklemin yüzde 55'ini oluşturmaktadır. Örneklem ise evrenin yüzde 20'sini oluşturmaktadır.

273 kişiyle yapılması gereken anket çalışmasının 151 kişi ile yapılabilmesinin nedenleri arasında, dernek üyelerinin önemli bir bölümünün aktif üye olmaması, dolayısıyla da kendilerine ulaşılamaması, dağıtılan anketlerinin bir bölümünün geri gelmemesi ya da yanlış doldurulmuş olması sayılabilir.

3.1.6. ÖnUygulama

Anket çalışması öncesinde, araştırmada kullanılacak anket formunda yer alan soruların anlaşılabilirliği, anket formunu uygularken karşılaşılabilecek sorunlar, anket uygulanacak dernek üyelerine ulaşma ve anketlerin ortalama uygulama sürelerini tespit etmek için ön uygulama yapılmış ve soru formundaki eksiklikler giderilmiştir.

3.1.7. Soru Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri

Soru formunda öncelikle, sosyo-ekonomik statü değişkenleri olan araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet, yaş, doğum yeri, medeni durumu, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyini ölçmek amacıyla olgusal sorulara yer verilmiştir.

Olgusal soruların dışında, araştırmaya katılan kişilerin, üyesi buldukları dernekten beklentileri, memnunluk düzeyleri ve politika hakkındaki düşünceleri hakkında bilgi veren sorulara yer verilmiştir.

Soru formunda açık uçlu sorulara ve kapalı uçlu sorulara bir arada yer verilmiştir. Açık uçlu soruların çok olması verilerin sınıflandırılmasını zorlaştıracığından sorular genellikle kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır.

Soruların anket formunda sıralanmasında basitten karmaşığa doğru gidilmiştir.

3.1.8. Soru Formunun Uygulanması

Verilen adreslere gidilerek, anket çalışması uygulanmıştır. Yanıt oranını yeterli bir düzeye ulaştırmak için, kaynak kişilerin birarada buldukları genel kurul toplantılarının olduğu günler gidilmiştir.

3.1.9. Verilerin Değerlendirilmesi

Anket çalışması uygulandıktan sonra elde edilen veriler, SPSS 10.0 ve Excell programlarına aktarılmış ve bu iki program yardımıyla istatistiksel analizler yapılmıştır. Çalışmada frekans tabloları ve çapraz tablolara yer verilmiştir. Hazırlanan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve ki-kare anlamlılık testi yapılmıştır.

3.1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

İl Dernekler Müdürlüğü'ne kayıtlı olan 16 kadın derneğinden 12 tanesi ile çalışılmıştır. Kadın Mason Büyük Locası Derneği'ne ulaşılamamış, Türk Kadınlar Birliği ve Antalyalı Hanımlar Derneği çalışmaya katılmayı reddetmiş ve son olarak da Uluslararası Kadınlar Derneği üyelerinin özellikleri bakımından anket çalışmasına uygun görülmemiştir. Uluslararası Kadınlar Derneği, Türkiye'ye yerleşen yabancı uyruklu kadınların Türkiye'ye uyum sağlaması ve Türk kadınlarıyla kaynaşmalarını sağlamayı amaçlayan bir dernektir. Dernek üyelerinin çok iyi Türkçe bilmemelerinin iletişimi zorlaştıracağı düşünüldüğü için, dernek başkan yardımcısı ve araştırmacı, Uluslararası Kadınlar Derneğinin çalışmaya katılmamasına birlikte karar vermiştir.

Antalya'daki kadın dernekleri, faaliyet alanları açısından geniş bir yelpazede çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca bir derneğin birden çok alanda faaliyet gösterdiği de görülmektedir. Bu nedenle, derneklerin faaliyet alanlarının ayırımında önemli güçlüklerle karşılaşmıştır.

3.1.11. Bulgular ve Değerlendirmeler

Tablo 3.1. Dernek Üyelerinin Yaş Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
18-30 yaş arası	8	5,3
31-40 yaş arası	31	20,5
41-50 yaş arası	50	33,1
51 yaş ve üstü	62	41,1
TOPLAM	151	100

151 kadın üye ile yapılan araştırmada, 18-30 yaş arası, 8 kişi ile yüzde 5,3'lük dilimde; 31-40 yaş arası 31 kişi ile yüzde 20,5'lik dilimde; 41-50 yaş arası, 50 kişi ile yüzde 33,1'lik dilimde ve son olarak da 51 yaş üstü de 62 kişi ile yüzde 41,1'lik dilimde yer almaktadır.

Orta yaş olarak nitelendirebileceğimiz 31-40 yaş arası ve 41-50 yaş arasının değerleri birbirine yakınlık gösterirken, genç sınıfa giren 18-30 yaş arası ve orta yaş üstü sınıfına giren 51 yaş ve üstü üyelerin sayılarının uç noktalarda olduğu gözlenmektedir.

Buna göre, gençlerin bir derneğe üye olma konusunda çok geri kaldıkları görülmektedir. Bunun nedenleri arasında, bu yaş grubundaki gençlerin eğitim, meslek edinme ve iş arama gibi nedenlerle sık sık yer değiştirmeleri başta gelmektedir. Henüz bir yere yerleşemediklerinden bir derneğe üye olmaları pek olası değildir.

Genç gruptan orta yaş grubuna doğru ilerleyince, üye sayılarının belirgin bir şekilde arttığını görmekteyiz. Bunun nedenlerinden en önemlisi, orta yaş grubuna giren kadınlar, artık dünya görüşleri, hayata ve topluma bakış açıları oturmuş kadınlardır.

Yapılan araştırmaya göre, derneklere en fazla ilgi gösteren yaş grubu, orta yaş üstü grubuna giren 51 yaş ve üstü kadınlardır. Bunun nedenleri arasında, çocuklarını okutup, evlendirip, artık kendilerine zaman ayırabilmeleri, emekli olanların boş zamanlarını değerlendirmeleri ve kendilerini hayır işlerine vermeleri sayılabilir.

Sonuç olarak, kuramsal çerçevede de yer verdiğimiz “siyasal katılmayı etkileyen etkenler” de kişisel etkenler arasına giren yaşın önemi yapılan araştırmada bir kez daha görülmüştür. Buna göre, derneklere üyelik olgusunda, yaş faktörünü genel olarak değerlendirdiğimizde, ortaya çıkan tablo göstermektedir ki, yaş ilerledikçe, bir derneğe üye olma isteği artmaktadır.

Tablo 3.2. Dernek Üyelerinin Meslek Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
Ev Kadını	75	49,7
Kamu Çalışanı	6	4,0
Serbest Meslek	31	20,5
Emekli	39	25,8
TOPLAM	151	100

151 kadın ile yapılan araştırmada, derneğe üye olanların 75 kişisi yüzde 49,7 ile ev kadınıdır. 6 kişisi yüzde 4 ile kamu çalışanıdır. 31 kişisi yüzde 20,5 ile serbest meslek sahibidir. 39 kişisi de yüzde 25,8 ile emeklidir.

Bir kadın derneğine üyeliği bulunan, sayıca en fazla olan meslek grubu ev kadınlarıdır. Ev kadınlarının bir derneğe üye olmalarındaki en büyük neden derneğin tüm faaliyetlerine katılabilecek kadar boş zamana sahip olmalarıdır. Kadınlar, istihdam sağlamak amaçlı kurulan derneklere üye olarak, kendi el emeklerini değerlendirmektedirler.

Ev kadınlarından sonra, en çok emekliler derneklere üye olmaktadır. Bunun nedenleri bir önceki tabloda da değerlendirildiği gibi, iş temposuna alışan emeklilerin boş zamanlarını

değerlendirmek istemeleri, fikirlerini paylaşabileceği, bundan sonraki amaçlarını gerçekleştirebileceği bir örgüte üye olma isteğidir.

Üçüncü olarak, serbest meslek sahipleri derneklere üye olmaktadır. Resmi bir dairede çalışmadıkları için saat problemi pek bulunmayan serbest meslek grubu da siyasal ve yardım amaçlı derneklere üye olarak, dernek faaliyetlerine katılırlar.

Bir derneğe üye olan sayıca en düşük grup ise, kamu çalışanları grubudur. Yapılan araştırmada, kamu çalışanı olduklarını belirten katılımcı üyelerin öğretmen olduğu saptanmıştır. Yasalara göre (657/md.28), kamu çalışanları ticaret ve kazanç getirici faaliyetlerde bulunamadıklarından, kadınları eğitmeyi amaçlayan derneklere yoğun olarak üye olmuşlardır. Dernek üyeliği bağlamında, kamu çalışanlarının sayısının az olmasının nedenleri arasında, çalışma saatleri ve yoğun iş saatleri sayılabilir.

Tablo 3.3. Dernek Üyelerinin Medeni Hal Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
Evli	114	75,5
Bekar	10	6,6
Dul(eşi ölmüş)	21	13,9
Boşanmış	6	4,0
TOPLAM	151	100

151 üye ile yapılan araştırmada evli olanlar, 114 kişi ile yüzde 75,5 dilimde, bekar olanlar, 10 kişi ile yüzde 6,6'lık dilimde, dul (eşi ölmüş) olanlar 21 kişi ile yüzde 13,9'luk dilimde, boşanmış olanlar ise 6 kişi ile yüzde 4'lük dilimde yer almaktadır.

Çalışmaya katılan üyelerin büyük çoğunluğu evlidir.

Tablo 3.4. Dernek Üyelerinin Kentsel Kökeni

	SAYI	YÜZDE
İl	89	58,9
İlçe	43	28,5
Kasaba(Belediyelik)	13	8,6
Köy	6	4,0
TOPLAM	151	100

Yapılan araştırma göstermektedir ki, kentsel kökeni il olan kadınlar 89 kişiyle yüzdelik dilimin

58,9'unu oluşturmaktadır. Kentsel kökeni ilçe olan 43 kadın yüzdelik dilimin 28,5'ini, kentsel kökeni kasaba (belediye) olan 13 kadın yüzdelik dilimin 8,6'sını ve kentsel kökeni köy olan 6 kadın da yüzdelik dilimin 4'ünü oluşturmaktadır.

Sanayileşmiş modern toplumlarda, geleneksel tarım toplumlarına göre siyasete katılım, toplumsal sorunlara duyarlılık, sivil toplum kuruluşlarına verilen önem artmaktadır. Buradan yola çıkarak elimizdeki tablonun bu görüşlerle paralellik gösterdiği görülmektedir. Kökeni il olan kadınlar, genellikle toplumsal sorunlardan, uluslararası sorunlardan kısacası her toplumun üyelerini ilgilendirmesi gereken konulardan, kentsel kökeni köy olan kadınlara göre daha fazla haberdardır. Bu durumda, bu tip konulara çözüm getirmeyi amaçlayan derneklere üye olmaları ve kentsel kökeni il olan kadınların sayıca daha fazla olmaları beklenen bir sonuçtur.

Tablo 3.5. Dernek Üyelerinin Yerleşik Olarak En Uzun Yaşadıkları Yer Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
Antalya	106	70,2
Diğer	45	29,8
TOPLAM	151	100

Yapılan araştırmada, bir derneğe kayıtlı olan 106 kadının yüzde 70,2'lik dilimle en uzun olarak Antalya'da yaşadıkları belirlenmiştir. Kalan yüzde 29,8'lik dilimle 45 kadın ise en uzun olarak Antalya dışında bir yerleşim yerinde yaşamaktadır.

İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, İzmit, Sivas, Burdur, Malatya, Konya, Akşehir, Eskişehir ve Avrupa'nın bazı kentlerinde daha uzun süre yaşamış olanların, Antalya'da daha uzun yaşayanlara göre bir derneğe üyelik bağlamında daha az sayıda olmalarının nedenleri arasında, Antalya'da yeterli çevreye sahip olmamaları ve aidiyet duygusu oluşmadığı için Antalya'nın sorunlarıyla daha az ilgili olmaları düşünülebilir.

Tablo 3.6. Dernek Üyelerinin Eğitim Durumu Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
Okur-yazar	3	2,0
İlk	25	16,6
Orta	26	17,2
Lise	36	23,8
Fakülte/Yüksekokul	58	38,4
Lisansüstü	3	2,0
TOPLAM	151	100

Ankete katılan 151 dernek üyesinin 3'ü yüzde 2 ile yalnız okur-yazardır. 25 kişisi yüzde 16,6 ile ilkokul, 26 kişisi yüzde 17,3 ile ortaokul, 36 kişisi yüzde 23,8 ile lise, 58 kişisi yüzde 38,4 ile fakülte/yüksekokul, son olarak da 3 kişisi 3 tanesi de yüzde 2 ile lisansüstü program mezunudur. Toplumumuzda, hiçbir eğitim kurumuna kayıt yaptırmamış, yalnız okuma-yazma öğrenen kadınlarımızın, herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliği pek beklenir bir durum değildir. Bu doğrultuda, bir kadın derneğine üye olan, yalnız okur-yazar olan kadınların sayısının 151 kişide 3 olması olağan karşılanmıştır. İlkokul ve ortaokul bitiren üyelerin sayıları birbirine yakındır. Eğitim düzeyi arttıkça, toplumsal sorunlara ilgi ve duyarlılık artacağından, üye sayısının artması da normaldir.

Tabloda dikkat çeken durum, lisansüstü eğitimini tamamlamış olan kadınların, okur-yazar kadınlarla, bir derneğe üyelik bağlamında sayılarının çok yakın olmasıdır. Bunun nedenlerinde biri, bu araştırmanın yalnız kadın derneklerini kapsamasıdır. Diğer bir neden de, Türkiye'de lisansüstü eğitimini tamamlamış kadınların sayıca azlığı olarak düşünebiliriz. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarına gönüllü katılım herşeyden önce kişinin zaman ayırmasına bağlıdır. Lisansüstü eğitime yönelen kadınların zamanlarını kullanma tercihi akademik çalışmalar olacağı için de oran olarak düşüktür.

Tablo 3.7. Dernek Üyelerine Göre Türkiye'nin En Önemli Sorunu

	SAYI	YÜZDE
İşsizlik	62	41,1
Laik-İslamcı Çatışması	26	17,2
Eğitim	30	19,9
Enflasyon	6	4,0
Güneydoğu	6	4,0
AB'ye Girmek	21	13,9
TOPLAM	151	100,0

Araştırmaya katılan 151 üyeden 62 kişi yüzde 41,1 ile Türkiye'nin en önemli sorunu olarak işsizliği görmüşlerdir. Üyelerden 30 kişisi yüzde 19,9 ile eğitim yanıtını vermiştir. 26 kişi yüzde 17,2 ile laik-islamcı çatışması yanıtını vermiş, 21 kişisi de yüzde 13,9 ile AB'ye girmek yanıtını vermiştir. Son olarak 6 kişisi yüzde 4 ile Güneydoğu derken, diğer 6 kişisi de yüzde 4 ile enflasyon yanıtını vermiştir.

Anketi yanıtlayanların yarıya yakını Türkiye'nin en önemli sorununu işsizlik olarak belirtmiştir. Diplomalı, diplomasız, çalışan, çalışmayan ayrımı yapmayan işsizlik, gerçekten de Türkiye'nin yapısal sorunlarının başında gelmektedir. Toplumun geniş kesimleri için hayati önem taşıyan işsizlik, ekonomik olduğu kadar da sosyal bir problemdir.

Ankete katılan dernek üyelerinin 30 kişisi ise Türkiye'nin en önemli sorununun eğitim olduğunu belirtmiştir. Eğitimin toplumsal değişim sürecinde en etkili araç olduğu şüphesizdir. Bu bağlamda, Türkiye'deki sorunların temelini eğitim oluşturur dersek yanlış olmaz.

26 üyeye göre, Türkiye'nin en büyük sorunu laik-islamcı çatışmasıdır. Bunun en büyük nedeni, araştırmanın yapıldığı zaman diliminde, AKP'nin tek başına büyük bir çoğunlukla iktidara gelmesiyle birlikte şeriatçılık ve Cumhuriyet'in laiklik temelini en sık konuşulan konuların başında gelmesidir.

Araştırmaya katılan 21 üye, Avrupa Birliği'ne girme konusunu en önemli sorun olarak görmüştür. Üyelerden 20 kişisi AB'ye girememeyi sorun olarak belirtirken, 1 kişi de AB'ye girme düşüncesini kafalardan atamamayı sorun olarak belirtmiştir. Her iki düşüncede de Türkiye-AB ilişkilerinin, diğer ülkelerin AB ile ilişkilerinin farklı bir seyir izlemiş olmasının etkisi vardır. Bunun en büyük nedeni de, Türkiye'de toplumsal demokrasinin çalışmaması sonucu, AB ile ilişkilerdeki kararların Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda olmamasıdır.

Son olarak 6 üye enflasyon derken, 6 üye de Güneydoğu demiştir. Enflasyonun tek haneli rakamlara düşmesi, eskiden Türkiye'nin en önemli sorununu artık dördüncü sıraya itmiştir.

Tablo 3.8. Dernek Üyelerine Göre Türkiye'de Kadınların En Önemli Sorunu

	SAYI	YÜZDE
Sağlık	5	3,3
Eğitim	52	34,4
Siyasete Katılamama	19	12,6
Yaşam Şartlarının Zorluğu	50	33,1
Aile İçi Şiddet	25	16,6
TOPLAM	151	100

Ankete katılan dernek üyelerinin 52 kişisi yüzde 34,4 ile eğitim, 50 kişisi yüzde 33,1 ile yaşam şartlarının zorluğu, 25 kişisi yüzde 16,6 ile aile içi şiddet, 19 kişisi yüzde 12,6 ile siyasete katılamama ve son olarak 5 kişisi yüzde 3,3 ile sağlık diyerek, kendilerine göre kadınların en önemli sorununu belirtmişlerdir.

Bir önceki tabloda, Türkiye'nin ikinci büyük sorunu olarak saptanan eğitim, kadınların sorunları arasında birinci sırayı almaktadır. Bilindiği gibi, kız ve erkek çocuklar, Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri eğitimin her düzeyine erişim açısından yasalar önünde eşit konuma sahiptirler ve temel eğitim zorunludur. Fakat, Türkiye'de eğitimin her seviyesinde kız çocukları açısından istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bu durumun en önemli nedenleri ekonomik olanaksızlıklar ve geleneksel değerlerdir. Antalya'da göçün etkisiyle yaşanan büyüme; elektrik, su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri yanında okul, hastane gibi sosyal kurum yatırımlarının zorlanmasına da neden olmaktadır

Dernek üyelerinin 50'si kadınların en önemli sorunun, yaşam şartlarının zorluğu olarak belirtmişlerdir. Hızlı kentleşme, sanayileşme ve sosyal değişim sonucunda, şehirde yaşayan kadınların hızlı değer içi değişikliklerinden sarsıldığı düşünülebilir.

25 kadın üye, aile içi şiddeti, kadınların en önemli sorunu olarak görmektedir. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet olgusu, günümüzde gerek bireysel gerekse toplumsal boyutta sık karşılaşılan bir olgudur. Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, başkaldırı, her toplumda derece derece fakat sürekli bir şekilde rastlanan bir olgudur (Kocacık, 2004, s.9). "Ataerkil ya da kısmen anaerkil toplum yapısı şiddet üretmektedir ve aile bireylerinin sağlıklı iletişim, yaşam üretim ilişkileriyle toplum yapısını olumsuz bozarak, şiddetin en önemli kaynağını

oluşturmaktadır” (Selek, 2003, s.17). Kişilerin beslenme ve bakım gereksinimlerini karşılayan, güven duygusu veren, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olması gereken aile, çoğu kez, her çeşit şiddetin beslendiği ve uygulandığı yer olmaktadır. Aile dışında gerçekleşen şiddet için toplum sorumlu tutulurken, aile içinde oluşan şiddet gizli kalmakta, özel hayat olarak kabul edilmekte, çoğu kez de olağan ve yasal karşılanmaktadır. Türk Tabipler Birliği (www.ttb.org), aile içi şiddeti, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal istismar, ihmal ve ekonomik istismar olmak üzere beş alt grupta değerlendirmektedir. Kadın ve şiddet konusunda dikkat çekilmesi gereken bir nokta da kadınların ev içi şiddetin kurbanları olduğu kadar uygulayıcısı da olduklarıdır. Ev içinde çocuklara uygulanan şiddet anneler tarafından da uygulanmakta, ve ne yazık ki böylece kadınlar kurbanları oldukları şiddetin yeniden üretimine katkıda bulunmaktadır (Komisyon Raporu, 1. Eğitimsen Kadın Kurultayı, Mart,2005, s.197). Aile içi şiddet için yapılması gereken, toplumun eğitimine gereken önemin verilmesi, bireysel ve toplumsal anlamda bireylerin eğitilip bilinçlendirilmesidir. Bu konuda verilmesi gereken eğitim, aynı zamanda suçu ihbarı kolaylaştırıcı ve olayın yaratacağı olumsuz travmayı önleyici nitelikte olmalı, kültürel önyargıları değiştirmeli ve koğuşurma makamlarının olaya ciddi bir adli vaka olarak yaklaşmasını sağlayıcı içerikte olmalıdır (Suçla Mücadele Bağlamında Türkiye’de Aile İçi Şiddet, 2003, s.47).

19 üye yüzde 12,6 ile, kadınların en önemli sorunu siyasete katılamamadır demiştir. En belirgin örneği oy verme davranışı olan bireysel siyasal katılım konusunda kadınlarla erkekler arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir. Fakat, bir siyasal partiye üye olmak ya da bir pozisyona aday olmak gibi insan ilişkisi, grup davranışı ve sosyal faaliyet gerektiren toplumsal siyasal katılım söz konusu olduğunda kadınlar için sorunlar ve engeller ortaya çıkmaktadır. Kadınların bireysel siyasal katılımı üzerine doğrudan sınırlama getiremeyen erkekler, onların toplumsal katılımı üzerine sıkı bir denetim kurmaktadır. Bu hem aile düzeyinde erkek egemenliğinden hem de siyasette erkek egemenliğinden ayrı ayrı ve birbirine bağlı olarak kaynaklanmaktadır.

Yüzde 3,3 ile 5 üyeye göre ise, kadınların en önemli sorunu sağlıktır. “Günümüzde iyi bilinen bilimsel bir gerçek; kadının toplumsal statüsü ile sağlığı arasında doğrusal bir ilişkinin varlığıdır. Kadının bireysel ve toplumsal işlevlerini, özel yaşamını, işini ve diğer sorumluluklarını yerine getirebilmesi için sağlıklı olması, sağlığını koruyabilmesi için de yeterli olanaklara sahip olması gerekir” (Özçelik Adak, 2002, s.153).

Toplumların gelişmeleri artık askeri ve ekonomik güçleri ile değil bireylerin refahı ile ölçülmektedir. Bir başka deyişle toplum içinde yaşayan kişilerin sağlık, beslenme ve eğitim

düzeyi, güç koşullarda yaşayanlara sağlanan yardım, çocukların gelişen bedenlerinin zihinlerinin korunması, sağlanan gelişmenin ölçülmesinde başvuru başlıca ölçütler haline gelmiştir. Söz konusu ölçütler içinde sağlık; koruyucu ve tedavi edici düzeyde sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesi, ulaşılabilirliği dolayısıyla yararlanılma seviyesi, sağlık hizmeti talep etme bilincinin uyandırılması, bu bilince ihtiyaç olan hizmetin, birey tarafından belirlenerek talep edilmesinin sağlanması gibi faktörler ile vazgeçilmez temel bir unsurdur. Antalya, ülke turizminin başkentidir. Doğal ve tarihi güzellikleri ile Türkiye ve dünyanın sayılı turizm merkezlerinden biri iken, çok hızlı kentleşme, mevsimsel işçi hareketliliği, yerli ve yabancı turistlerin ziyareti gibi nedenlerle halka sunulan her düzeydeki sağlık hizmetlerinin yapılanması ve sunulmasında daha etkili ve yeni çözümler üretilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır (www.antalya.gov.tr).

İlk olarak sağlık hizmetleri, kaliteli bir biçimde, coğrafi bölgeler ve yerleşimler arasındaki farklılığı kaldıracak şekilde düzenlenmelidir. Sağlık kuruluşlarında, kadınlara özgü sağlık sorunlarıyla ilgili birimler ve danışma merkezleri kurulmalıdır. Aile içi şiddete bağlı fiziksel ve psikolojik sorunların, sağlık hizmetleri alanında ele alınması gereklidir. İstenmeyen gebeliklerin sağlıklı şartlarda sonlandırılmasının sağlanması gerekmektedir ve kadın sağlığı hizmetlerinde kaynak oluşturulmalıdır.

Tablo 3.9. Dernek Üyelerinin Politikaya İlgili Duyma Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
Evet, bir siyasal parti üyesiyim	30	19,9
Yalnızca oy kullanırım	73	48,3
İlgisizim	31	20,5
Eşimi/yakınlarımı desteklemek için parti faaliyetlerine katılıyorum	17	11,3
TOPLAM	151	100

Ankete katılanların 73 kişisi yüzde 48,3 ile yalnızca oy kullanmaktadır. 31 kişisi yüzde 20,5 ile politikaya ilgisizdir. 30 kişi yüzde 19,9 ile bir siyasal parti üyesidir. 17 kişi de yüzde 11,3 ile eşini veya yakınlarını desteklemek için parti faaliyetlerine katıldığını belirtmiştir.

Bu tablo da ortaya çıkan durum, yalnız dernek üyelerinin değil, aynı zamanda da Türk kadınının siyasal yaşama ilgisini ortaya koymaktadır. Önceki bölümlerde değinilen siyasal katılım ve kadın konusunda da belirtildiği gibi, Türkiye’de kadınlara seçme ve seçilme hakkının,

birçok Avrupa ülkesinden önce verilmesine karşılık, kadınlar bu durumu iyi değerlendirememişlerdir.

Dernek üyelerinin yarısından fazlası yalnız oy kullanmakla yetinmektedir. Bunun en büyük nedenlerinden biri, bir önceki tabloda da belirtildiği gibi, bir siyasal partiye üye olmak ya da bir pozisyona aday olmak gibi insan ilişkisi, grup davranışı ve sosyal faaliyet gerektiren toplumsal siyasal katılım söz konusu olduğunda kadınlar için sorunlar ve engeller ortaya çıkmaktadır.

3.10. Dernek Üyelerinin Bir Siyasal Partiye Oy Vermelerinde Etkili Olan Etken

	SAYI	YÜZDE
Laikliğe duyarlı olması	78	51,7
Manevi değerlere önem vermesi	29	19,2
Ekonomik Başarısı	37	24,5
Aile geleneğine uyarım	7	4,6
TOPLAM	151	100

Ankete katılan kadın üyelerin 78'i yüzde 51,7 gibi önemli bir oran ile bir siyasal partinin öncelikle laikliğe duyarlı olmasını beklemektedir. 37'si yüzde 24,5 ile ekonomik başarısına bakmakta, 29'u yüzde 19,2 ile manevi değerlere önem verip vermediğine bakmakta son olarak 7 tanesi de bir siyasal partiye oy verirken aile geleneğine uymaktadır.

Bu tablo ortaya koymaktadır ki, kadınlara göre bir siyasal parti, ilk olarak laikliğe duyarlı olmalıdır. Bu yanıtın en önemli nedenlerinden biri, araştırmanın yapıldığı zaman diliminde, hükümetin başında laik Türkiye ile çeliştiği düşünülen bir partinin bulunması siyasetin gerilim gizilgücünün göstergesidir.

Dernek üyelerinin 37'si bir siyasal partiye oy verirken önce ekonomik başarısına bakmaktadır. Ekonomik problemlere karşı mücadele etmek ve kalıcı çözümler bulmak siyasal partilerin ekonomik başarılarının göstergeleridir. Özellikle son yıllarda arka arkaya yaşanan ekonomik krizler, bütün toplumsal dengeleri önemli ölçüde bozmuştur.

Dernek üyelerinin 7 kişisi de oy verirken aile geleneğine uydıklarını belirtmiştir.

Tablo 3.11. Dernek Üyelerinin Gelir Düzeyi Dağılımı

	SAYI	YÜZDE
500 YTL'den az	24	15,9
500-1000 YTL arası	43	28,5
1000-2000 YTL arası	50	33,1
2000-3000 YTL arası	27	17,9
3000 YTL'den fazla	7	4,6
TOPLAM	151	100

Derneğe üye olan kadınların ailelerinin gelir düzeyi incelendiğinde, 50 üyenin aile geliri yüzde 33,1 ile 1000-2000 YTL arasındadır. 43 üyenin gelir düzeyi yüzde 28,5 ile 500-1000 YTL arasındadır. 27 üyenin gelir düzeyi yüzde 17,9 ile 2000-3000 YTL arasındadır. 24 üyenin gelir düzeyi yüzde 15,9 ile 500 YTL'den azdır. Son olarak 7 üyenin de gelir düzeyi yüzde 4,6 ile 3000 YTL'den fazladır.

Kadın derneklerine ağırlıklı olarak 500 YTL ile 3000YTL arasında gelirleri olan kadınlar üye olmuşlardır. Üye olan 24 kişinin aylık geliri 500 YTL'den az olunca bu üyelerin daha çok istihdam amaçlı dernekler üye olduğu ileriye tablolarla görülecektir. Aylık toplam geliri 3000 YTL'den fazla olan üyelerin ise, istihdam amaçlı derneklere üye olmadıkları şüphe götürmemekle birlikte, daha çok yardım amaçlı derneklere üye oldukları düşünülmektedir.

3.12. Üyesi Bulunulan Derneklerin Amacı

	SAYI	YÜZDE
Eğitim Amaçlı	39	25,8
Siyasal Amaçlı	26	17,2
Yardım Amaçlı	46	30,5
İstihdam Amaçlı	40	26,5
TOPLAM	151	100

Antalya'daki kadın derneklerinin bir kısmının tüzüklerinin incelenmesiyle ve bir kısmının da üyelerinin ifadeleriyle, dernekleri, amaçları doğrultusunda dört gruba ayırmak mümkündür. Buna göre, kadınları seminer, panel, sempozyum vb. gibi yollarla eğitip geliştirmeyi amaçlayan "eğitim amaçlı" dernekler; kadınları siyasette daha aktif bir duruma getirmeyi amaçlayan "siyasal amaçlı" dernekler; yoksul ailelere ve çocuklara yardım etmeyi amaçlayan "yardım amaçlı"

dernekler ve son olarak, kadınların el emeklerinin değerlendirilerek, kadınlara istihdam sağlamayı amaçlayan “ekonomik(istihdam) amaçlı” dernekler yer almaktadır.

Araştırmaya katılan üyelerden toplam üyelerin yüzde 25,8’ini oluşturan 39 kişi, üyesi buldukları derneğin amacını “seminer, sempozyum, panel vs. yoluyla kadınları geliştirmek” olarak bildirmişlerdir. 26 üye yüzde 17,2 ile üyesi buldukları derneğin amacını “siyasal amaçlı” olarak belirtmişlerdir. 46 üye yüzde 30,5 ile derneklerinin amacını “yardıma muhtaç ailelere ve çocuklara yardım sağlamak” olarak belirtmişlerdir. 40 üye de yüzde 26,5 ile derneklerinin amacını “kadınların el emeklerini değerlendirerek istihdam sağlamak” olarak bildirmişlerdir.

Sayı bağlamında en fazla üyeyi çatısı altında barındıran dernek “yardıma muhtaç ailelere ve çocuklara yardım sağlamayı” amaçlayan derneklerdir. Bu dernekler arasında Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, Türk Anneler Derneği, Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği ve Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği sayılabilir. Antalya’nın sosyo-ekonomik yapısını incelerken de belirtildiği gibi, kente olan yoğun göç, beraberinde büyük çoğunluğu niteliksizlerden oluşan işsizlerin Antalya’ya yığılmasına yol açmakta, beraberinde ciddi sosyal sorunlar getirmektedir. Bu sorunlardan en büyüğü işsizlik nedeniyle yardıma muhtaç kişilerin sayılarının hızla artmasıdır.

İkinci olarak en fazla üyeyi çatısı altında toplayan dernekler, “kadınların el emeklerinin değerlendirilerek istihdam sağlanan” derneklerdir. Bu dernekler kadınların el emeklerini değerlendirmesini sağlayarak, aile ekonomilerine katkıda bulunmalarını amaçlamaktadır. Bu dernekler arasında, Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği, Sütçüler Kadınları Dayanışma Derneği ve Akdeniz Kadın İstihdamı Destek Eğitim Grubu Derneği yer almaktadır. Antalya’daki işgücünün büyük bir kesimini ilkokuldan mezun olanlar veya herhangi bir okuldan mezun olmayanlar ile okuma yazma bilmeyenlerin oluşturduğunu belirtmiştik. İşsizlik riski ile karşılaşabilecek beceri düzeyi düşük bu kişiler ile özel olarak kadınlar arasında işsizliği önleyici ve niteliklerini arttırmayı hedefleyen çalışmalara yer veren bu tür dernekler özel önem taşımaktadır.

Türkiye’de istihdam konusu, devletin her zaman önemseydiği ve geliştirmeye çalıştığı alanlardan biri olmuştur. Ancak kadınlar, istihdama katılım bakımından erkelere göre dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Türkiye’de kırsal kesimlerde tarım sektöründe çalışan kadınların yüzde 88’i ücretsiz aile işçisi konumundadır. Kentlerde çalışan kadınların yoğunlaştığı sektörler ise tekstil, konfeksiyon, gıda gibi geleneksel kadın rollerine yakın olan sektörlerdir

(Gemici, 2000, sunuş). Kamu hizmetlerinde ise eğitim ve sağlık kadının istihdam edildiği alanlardır. Kadınların geleneksel rollerinin uzantısı olarak görülen bu alanlarda, toplumsal şartlanmanın da etkisiyle çok sayıda kadın çalışmaktadır (Eğitim Sen 1. Kadın Kurultayı, 2004, s.65). DİE verilerine göre (www.die.gov.tr), 2003 yılında işgücüne dahil olmayan ev kadınları bir önceki yıla göre % 50.4'ten % 49.8'e, çalışamaz halde olanlar % 10.1'den % 9.8'e düşerken, öğrenciler % 13.2'den % 13.7'ye, emekliler % 11.2'den % 11.8'e yükselmiştir. 2002 yılında ev kadınlarının % 52.5'ini kentsel yerlerde yaşayanlar oluştururken, 2003 yılında bu oran % 52.1'e düşmüştür. Antalya'da kadın dernekleriyle yapılmış olan bu çalışmada da görülmektedir ki, üyelerinin büyük çoğunluğunu ev kadınları oluşturmaktadır ve ev kadınlarının büyük çoğunluğu da istihdam sağlamaya yönelik derneklere üye olmuşlardır.

Üçüncü sırayı, eğitim amaçlı dernekler almaktadır. Bu dernekler arasında, Antalya İş Kadınları Derneği, Antalya Soroptimist Kulübü, Antalyalı Kadınlar Danışma ve Dayanışma Derneği ve Akdeniz Hanımlar Kültür ve Yardımlaşma Derneği yer almaktadır.

Son olarak “siyasal amaçlı” dernekler arasına ise, Cumhuriyet Kadınları Derneği ve Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği bulunmaktadır.

Katılımcılar üyesi buldukları derneklerin öncelikli amacını belirtmişlerdir.

Tablo 3.13. Dernek Üyelerinin Yaşları ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik

	Eğitim Amaçlı	Siyasal Amaçlı	Yardım Amaçlı	Ekonomik (İstihdam) Amaçlı	TOPLAM
18-30 yaş arası	5 % 62,5	1 % 12,5	1 % 12,5	1 % 12,5	8 % 100,0
31-40 yaş arası	9 % 29,0	4 % 12,9	5 % 16,1	13 % 41,9	31 % 100,0
41-50 yaş arası	14 % 28,0	8 % 16,0	17 % 34,0	11 % 22,0	50 % 100,0
51 yaş ve üstü	11 % 17,7	13 % 21,0	23 % 37,1	15 % 24,2	62 % 100,0
TOPLAM	39 % 25,8	26 % 17,2	46 % 30,5	40 % 26,5	151 % 100,0

$X^2 = 14,864$ $sd=9$ $p= 0,095$ $p > 0,05$. Buna göre sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Başka bir deyişle, yaş grupları, derneklerin amaçları üzerinde bir fark yaratmamaktadır. Fakat sayısal değerlere bakıldığında farklılık gözlenmektedir. Buna göre; katılımcılar arasından yaşları 18-30 yaş arasında değişen üyelerin yüzde 62,5'i eğitim amaçlı derneklere üye olmuştur. Yüzde 12,5'i siyasal amaçlı bir derneğe, yüzde 12,5'i yardım amaçlı bir derneğe, yine yüzde 12,5'i istihdam amaçlı bir derneğe üye olmuştur. Genç grup üyelerinin birçoğunun eğitimlerinin tamamlamadığı ya da iş yaşamına henüz atıldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle istihdam amaçlı ve yardım amaçlı derneklere katılmadıkları saptanmıştır.

31-40 yaş arasındaki 31 kişinin yüzde 41,9'u istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere, yüzde 29'u eğitim amaçlı derneklere, yüzde 16,1'i yardım amaçlı ve son olarak da yüzde 12,9'u siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur. Bu yaş grubundaki üyelerin birçoğu evli olup, aile bütçelerine katkıda bulunmak için yoğun olarak kadınlara istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yine bu yaş grubundaki kadınların yaşam görüşleri, topluma bakış açıları oturmuştur ve siyasete ilgileri genç gruba oranla daha yoğundur.

41-50 yaş arasına giren 50 kişinin yüzde 34'ü yardıma muhtaçlara yardım ulaştırmayı hedefleyen derneklere üye olmuştur. Yüzde 28'i seminer, panel, sempozyum vs. yollarla kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuşlardır. Yüzde 22'si yaşam şartlarının zorluğundan, kadınlara istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur. Son olarak yüzde 16'sı ise politikaya ilgi duyarak siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur.

51 yaş ve üstü 62 kadın üyenin yüzde 37,1'i yardım amaçlı derneklere üye olmuştur. Yüzde 24,2'si emekli ya da ev hanımı olduklarından el emeklerini değerlendirerek istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 21'i siyasal amaçlı derneklere üye olurken, yüzde 17,7'si kadınları eğitmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur.

Sonuç olarak görülmektedir ki, yaş ilerledikçe, bir derneğe üye olma talebi artmaktadır. Gençler çoğunlukla seminer, panel gibi yolları seçerek kadınların eğitilmesini amaçlayan dernekleri tercih etmişlerdir. Orta yaş grubu da bu yolu seçmekle birlikte, daha çok istihdam amaçlı derneklere üyeliği tercih etmişlerdir. Bu yaş grubundaki birçok kadın çocuklarını üniversitede okuttuklarını ve maddi sıkıntı içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenlerle de el emeklerini değerlendirerek para kazanma yolunu seçmişlerdir. Bu tür derneklerde çalışarak hem aile bütçesine katkıda bulduklarını hem de manevi olarak kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. 51 yaş üstü grup hemen hemen bütün derneklere yakın sayılarda üye olmuşlardır. Sayıca en fazla buldukları dernek, ailelere ve öğrencilere ekonomik yardım amaçlayan

derneklerdir. Bu yaş grubunun büyük bölümü çocuklarını okutup evlendirdiklerini ve emekli olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.14. Dernek Üyelerinin Meslekleri ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik

	Eğitim Amaçlı	Siyasal Amaçlı	Yardım Amaçlı	Ekonomik (İstihdam) Amaçlı	TOPLAM
Ev kadını	16 % 21,3	8 % 10,7	14 % 18,7	37 % 49,3	75 % 100,0
Kamu Çalışanı	4 % 66,7		2 % 33,3		6 % 100,0
Serbest meslek	9 % 29,0	9 % 29,0	13 % 41,9		31 % 100,0
Emekli	10 % 25,6	9 % 23,1	17 % 43,6	3 % 7,7	39 % 100,0
TOPLAM	39 % 25,8	26 % 17,2	46 % 30,5	40 % 26,5	151 % 100,0

$X^2 = 47,543$ $sd=9$ $p=0,000$ $p < 0,05$. Buna göre sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

151 dernek üyesinin 75 kişisi ev kadınıdır. 75 ev kadınının yüzde 49,3'ü istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 21,3'ü seminer, panel ve seminer gibi yollarla kadınları eğitip geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 18,7'si yardım amaçlı derneklere üye olmuş, yüzde 10,7'si siyasi amaçlı derneklere üye olmuştur.

Ev kadınları bir işyerinde çalışmadıkları için aile bütçesine katkıda bulunmanın yolunu istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmakla bulmuşlardır. Örneğin, Akdeniz Kadın İstihdamı Destek Eğitim Grubu Derneği ve Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği gibi istihdam amaçlı dernekler grubuna giren derneklerde, kadınlar kendilerinin tasarlayıp yaptıkları takıları ve yaptıkları hamu işleri yiyecekleri satmaktadırlar. Bu tür derneklerde aynı zamanda toplanan aydatlarla başarılı ama maddi yetersizliği olan öğrencilere de yardım sağlanmaktadır. Fakat derneğe öncelikli olarak katılım amacı, kendi ekonomilerine katkıda bulunmak olarak belirtilmiştir.

Ev kadınlarında ikinci sırayı yüzde 21,3 ile üye ile seminer, panel sempozyum gizli yollarla kadınları eğitmeyi amaçlayan dernekler almıştır. Örneğin, Toplum Merkezi'nin açıldığı Sütçüler Mahallesi Sütçüler Kadınları Dayanışma Derneği bulunmaktadır. Bu merkeze gelenlere, kadının insan hakları, bilinçli ev ekonomisi, anne-çocuk eğitimi, sivil savunma, okuma-yazma ve saz kursu gibi eğitimler verilmektedir. Ayrıca katılımcılara sağlık ve hukuk uzmanlarınca çeşitli konularda bilgiler aktarılmaktadır. Tiyatro ve folklor çalışmaları da bunlara eklenebilir. Yine Toplum Merkezi'ndeki katılımcılara ücretiz bilet temin edilerek onların tiyatro, konser gibi sosyo-kültürel etkinliklerde yer almaları sağlanmıştır. Kursa katılan ev kadınları el becerilerini geliştirmek ve ürettikleri ürünleri pazarlamaya yönelik olarak da Hamarat Eller Grubu oluşturmuştur.

Ev kadınları üçüncü olarak yüzde 18,7 ile yardım derneklerine üye olmuştur. Yüzde 10,7'si ise siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur.

Araştırmaya katılan 6 kamu çalışanı üyenin, yüzde 66,7'si panel, sempozyum gibi yollarla kadınları eğitmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 33,3'ü ise başarılı ama maddi olanakları olmayan öğrencilere ve muhtaç ailelere yardım amaçlayan derneklere üye olmuştur. Kamu çalışanlarına siyasete girme yasağı olduğu için, siyasal amaçlı derneklere de üyelikleri yoktur. Yine, daha önce de belirtildiği gibi, kamu çalışanları, ticari kazanç getirici faaliyetlerde bulunamayacaklarından, istihdam sağlamaya yönelik olan derneklere üye olamamaktadırlar.

Soruları yanıtlayan 31 serbest meslek çalışanının yüzde 29'u seminer, panel ve sempozyum yoluyla kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 41,9'u yardıma muhtaç ailelere ve çocuklara yardım etmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 29'u da siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur. Araştırmaya katılan serbest meslek sahibi kadınların hiçbir tanesi istihdam yaratmayı amaçlayan derneklere üye değildir. Serbest meslek, kişisel iş saatleri olan, kişisel sorumlulukları olan bir meslek türüdür. Bu bağlamda, bir kamu çalışanına göre, serbest meslek sahiplerinin bu tür derneklere katılmalarında gerek saat gerekse hukuksal yönden bir sınırlama söz konusu değildir.

Araştırmaya katılan 39 emekli kadının yüzde 25,6'sı seminer, panel, sempozyum gibi yollarla kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 43,6'sı yardım derneklerine üyeliği seçerken, yüzde 23,1'i siyasal amaçlı derneklere üyeliği tercih etmiştir. Son olarak yüzde 7,7'si kendi el emeklerini değerlendirmek için istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur.

Sonuç olarak, ev kadınları ağırlıklı olarak aile bütçelerine katkıda bulunmak için istihdam amaçlı derneklere üyeliği seçmişlerdir. İkincil olarak ise kadınların sosyal olarak gelişmesini sağlayan derneklere üye olmuşlardır. Kamu çalışanları da, haklarındaki hukuksal sınırlamalar

nedeniyle, sadece panel, sempozyum gibi yollarla kadınların sosyal gelişmesini sağlayan derneklere üye olabilmişlerdir. Serbest meslek sahipleri de adı üstünde meslek sahibi oldukları için ve gelirleri olduğu için, istihdam amaçlı derneklere üye olmamışlar, bunun dışındaki derneklere sayı bağlamında birbirine yakın dağılmışlardır. Emeklilerin ise yalnız 3 kişisi ek gelire ihtiyaç duyup, istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur. Geri kalanı ise, serbest meslek sahipleri gibi diğer derneklere üye olmuşlardır.

Tablo 3.15. Dernek Üyelerinin Kentsel Kökeni ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik

	Eğitim Amaçlı	Siyasal Amaçlı	Yardım Amaçlı	Ekonomik (İstihdam) Amaçlı	TOPLAM
İl	26 % 29,2	20 % 22,5	23 % 25,8	20 % 22,5	89 % 100,0
İlçe	8 % 18,6	4 % 9,3	18 % 41,9	13 % 30,2	43 % 100,0
Kasaba(Belediyelik)	2 % 15,4	2 % 15,4	5 % 38,5	4 % 30,8	13 % 100,0
Köy	3 % 50,0			3 % 50,0	6 % 100,0
TOPLAM	39 % 25,8	26 % 17,2	46 % 30,5	40 % 26,5	151 % 100,0

$X^2= 13,889$ $sd= 9$ $p= 0,126$ $p> 0,05$. Buna göre sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Fakat sayısal değerlere bakıldığında farklılık gözlenmektedir.

Araştırmaya katılan 151 kadın üyenin 89 kişisinin kentsel kökeni ildir. 89 üyenin 26 kişisi yüzde 29,2 ile seminer, panel, sempozyum vs. yoluyla kadınları eğitmeyi amaçlayan derneklere; 20 kişisi yüzde 22,5 ile siyasi amaçlı derneklere; 20 kişisi yüzde 22,5 ile kadınların el emeklerini değerlendirerek istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere ve kalan 23 kişisi de yüzde 25,8 ile yardıma muhtaçlara yardım etmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur.

Araştırmaya katılan ilçe kökenli 43 üyenin 18 kişisi yüzde 41,9 ile yardım derneklerine üye olmuştur. 13 kişisi yüzde 30,2 ile istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur. 8 kişisi yüzde 18,6 ile kadınları paneller yoluyla geliştirmeyi amaçlayan eğitim amaçlı derneklere üye olurken, 4 kişisi de yüzde 9,3 ile siyasi amaçlı derneklere üye olmuştur.

Araştırmaya katılan 13 kasaba kökenli üyenin 5 kişisi yüzde 38,5 ile yardıma muhtaçlara yardım sağlamayı amaçlayan derneklere üye olurken, 4 kişisi yüzde 30,8 ile kadınlara istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur. Kalanlar ise 2'şer kişiyle yüzde 15,4'lük dilimlerle kadınları eğitmeyi amaçlayan derneklerle siyasal amaçlı derneklere üye olmuşlardır.

Dernek üyelerinin 6 kişisi köy kökenlidir. Bu üyelerin 3 kişisi yüzde 50 ile eğitim amaçlı derneklere üye olurken, 3 kişisi de yüzde 50 ile evlerine ek gelir getirebilmek için istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur. Köy kökenli üyelerin hiçbiri siyasal amaçlı ve yardım amaçlı derneklere üye olmamışlardır.

İlçe ve kasaba kökenli üyelerden 6 kişisi siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur. “Kente gelen kadın, büyük bir değişime uğramakta, yaşama şekli, davranış şekli, düşünce dünyası kırsal kesimdekine hiç de benzemeyen bir konuma gelmektedir. Kırsal kesimde yaşadığı süre içinde onu adeta tutsak eden feodal bağlardan kurtulmakta, tarım toplumunun bir bireyi iken birden kendisini sanayi toplumunun içinde bulmaktadır. Başlangıçta bocalasa da bir süre sonra kendisini koşullayan feodal bağlardan uzaklaşmakta, sanayi toplumunun sosyal ilişkilerini benimsemeye başlamaktadır. Bu değişim, onun siyasal yaşama katılmasında da büyük önem taşımaktadır” (Kızılkaya, 2004, s.141).

Sonuç olarak, kentsel kökeni il olan kadınların, kentsel kökeni kırsal bölge olan kadınlara göre bir derneğe olmaları daha yüksek düzeydedir. Wedel'in gecekondulu kadınlar üzerine yaptığı çalışma bu bağlamda önemlidir. Wedel (1996, s.50), kadınları kamusal yani kentsel yaşamdan dışlayan sosyo-kültürel etkenleri dört şekilde ele almaktadır: eğitim, iş bulma olanağı, özgüven eksikliği, toplumsal baskı ve denetim. Gecekondulu kadının eğitim düzeyi düşüktür. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, doğal olarak bir meslek edinme ve de iş bulma olanaklarını oldukça sınırlamaktadır. Bu durum kadınların ekonomik özgürlüğe kavuşmasını engelleyerek, onları ev içi özel yaşam alanında edilgen bir konuma itmektedir. Ayrıca eğitim ve deneyim düzeyinin düşüklüğünden dolayı kadınlar, kendilerine çok az güvenmektedirler. Özgüven eksikliği kadınların gizli güçlerini ortaya çıkarmalarında ve kendilerini ifade etmelerinde en büyük engeli oluşturmaktadır kadınların kentsel yaşama katılmasını sınırlayan diğer bir unsur da toplumsal baskı ve denetimdir. Cemaat kültürünün yaygın olduğu bu alanlarda kadınların mekansal hareketliliğinin sınırlandırılması, onların yeni ilişki ve deneyimleri paylaşmasını yani sosyalleşmelerini olanaksız hale getirmektedir. Sosyalleşmenin olmadığı bir ortamda, kadınların herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma taleplerinin az olması da doğaldır.

Tablo 3.16. Dernek Üyelerinin Eğitim Durumu ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik

	Eğitim Amaçlı	Siyasal Amaçlı	Yardım Amaçlı	Ekonomik (İstihdam) Amaçlı	TOPLAM
Okur-yazar				3 % 100,0	3 % 100,0
İlk	5 % 20,0	3 % 12,0	2 % 8,0	15 % 60,0	25 % 100,0
Orta	6 % 23,11		5 % 19,2	15 % 57,7	26 % 100,0
Lise	11 % 30,6	8 % 22,2	10 % 27,8	7 % 19,4	36 % 100,0
Fakülte/Yüksekokul	16 % 27,6	15 % 25,9	27 % 46,6		58 % 100
Lisansüstü	1 % 33,3		2 % 66,7		3 % 100,0
TOPLAM	39 % 25,8	26 % 17,2	46 % 30,5	40 % 26,5	151 % 100,0

$X^2= 66,114$ $sd= 15$ $p= 0,000$ $p< 0.05$. Buna göre sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Katılımcıların 3 kişisi yalnız okur-yazardır. Okur-yazar olannların yüzde 100'ü kadınlara istihdam sağlamak amacıyla kurulmuş olan derneklere üye olmuştur. Yalnızca okuma-yazma bildikleri için herhangi bir meslek sahibi olmaları oldukça zordur. Diplomalıların bile iş bulamadığı ülkemizde, okur-yazar olanların iş bulamayıp, en azından eğitim gerektirmeyen, beceriye sayanan el emeklerini değerlendirerek para kazanmaları olağan karşılanmaktadır.

İlkokul eğitimini tamamlayan üye sayısı 25'tir. Bu üyelerin yüzde 60'ı istihdam sağlamak amacıyla kurulmuş olan derneklere üye olmuştur. Yüzde 20'si, panel, seminer, sempozyum vs. yoluyla kadınları geliştirmeyi amaçlayan eğitim amaçlı derneklere üye olmuş, yüzde 12'si siyasi amaçlı derneklere üye olmuş ve son olarak yüzde 8'i yardım amaçlı kurulmuş olan derneklere üye olmuştur.

Ortaokul eğitimini tamamlayan üye sayısı 26'dır. Bu üyelerin yüzde 57,7'si kadınlara istihdam yaratmayı amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 23,1'si eğitim amaçlı derneklere üye olurken, yüzde 19,2'si yardım amaçlı derneklere üye olmuştur.

Lise mezunu 36 üyenin yüzde 30,6'sı kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Yüzde 27,8'i yardım amaçlı derneklere üye olmuştur. Yüzde 22,2'si siyasal amaçlı derneklere üye olurken, yüzde 19,4'ü kadınlara istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur.

Fakülte/yüksekokul bitiren üyelerin hiçbir tanesi para kazanmayı amaçlayan istihdam amaçlı derneklere üye olmamıştır. Bu üyelerin iş bulma olanakları diğer üyelere göre daha fazla olduğu için, para kazanma yolu olarak bir derneği seçmemişlerdir. Yüzde 46,6'sı yardıma muhtaç çocuklara ve ailelere yardım ulaştırmayı amaçlayan derneklere üye olmuş, yüzde 27,6'sı seminer, panel, sempozyum vs. yoluyla kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuş ve son olarak yüzde 25,9'u siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur.

Lisansüstü eğitimini tamamlayan 3 üyenin yüzde 33,3'ü panel, sempozyum ve seminerler aracılığı ile kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olurken, yüzde 66,7'si de, yardıma muhtaçlara yardım etmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, eğitim düzeyi düşük kadınların büyük bölümü, ticari kazanç amaçlı derneklere üye olmmuşlardır. Eğitim düzeyi düştükçe, iş bulma ve para kazanma olanakları azaldığı için bu tür dernekleri seçtiklerini belirtmişlerdir. Eğitim düzeyi düştükçe, siyasal amaçlı derneklere üyeliğin de azaldığı görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri nedeniyle erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasi ilgi, siyasi bilgi, siyasi etkinlik ve örgütsel üyelik nedeniyle siyasal yaşama daha az katıldıkları ileri sürülebilir.

Fakülte/yüksekokul bitirmiş hiçbir üyenin istihdam amaçlı derneklere üye olmaması yukarıdaki kanıyı desteklemektedir. Lisansüstü eğitimini tamamlamış üyelerin sayıca azlığı ise, Türkiye genelinde de lisansüstü eğitimini yapan kadınların azlığı ve aynı zamanda bu araştırmanın yalnız kadın dernekleri kapsamı ile açıklanabilir.

Tablo 3.17. Dernek Üyelerinin Gelir Düzeyleri ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik

	Eğitim Amaçlı	Siyasal Amaçlı	Yardım Amaçlı	Ekonomik (İstihdam) Amaçlı	TOPLAM
500 YTL'den az	5 % 20,8			19 % 79,2	24 % 100,0
500-1000YTL arası	11 % 25,6	8 % 18,6	4 % 9,3	20 % 46,5	43 % 100,0
1000-2000 YTL arası	14 % 28,0	12 % 24,0	23 % 46,0	1 % 2,0	50 % 100,0
2000-3000 YTL arası	6 % 22,5	5 % 18,5	16 % 59,3		27 % 100,0
3000 YTL'den fazlası	3 % 42,9	1 % 14,3	3 % 42,9		7 % 100,0
TOPLAM	39 % 25,8	26 % 17,2	46 % 30,5	40 % 26,5	151 % 100,0

$X^2= 84,093$ $sd= 12$ $p= 0,000$ $p< 0,05$. Buna göre sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Dernek üyelerinden gelirleri 500 YTL'den az olan 24 kişinin yüzde 79,2'si el emeklerinin değerlendirildiği istihdam sağlamak amaçlı derneklere üye olmuştur. 4 kişilik bir ailenin yoksuluk sınırınının 1.770 YTL'ye ulaştığı ülkemizde, açlık sınırı ise 657 YTL'dir. 500 YTL'den az bir gelirle yaşamın zorluğu hatta olanaksızlığı göz önünde bulundurulursa, 5 kişinin yüzde 20,8 ile kadınları geliştirme amaçlı kurulmuş bir derneğe üye olması da dikkat çekicidir.

500-1000 YTL arasında geliri olan 43 kadın üyenin 20 kişisi yüzde 46,5 ile istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur. 11 kişisi de yüzde 25,6 ile eğitim amaçlı derneklere üye olmuştur. 8 kişisi yüzde 18,6 ile siyasi amaçlı derneklere üye olurken, 4 kişisi de yüzde 9,3 ile yardım amaçlı derneklere üye olmuştur.

1000-2000 YTL arasında geliri olan 50 kadın üyenin 23 kişisi yüzde 46 ile yardım etmeyi seçerek, yardım amaçlı derneklere üye olmuştur. 14 kişisi yüzde 28 ile panel, sempozyum gibi yollarla kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. 12 kişisi yüzde 24 ile siyasi

amaçlı derneklere üye olmuştur ve son olarak 1 kişisi de yüzde 2 ile istihdam amaçlı bir derneğe üye olmuştur.

2000-3000 YTL arasında geliri olan 27 üyenin 16 kişisi yüzde 59,3 ile yardım amaçlı derneklere üye olmuştur. 6 üye yüzde 22,5 ile eğitim amaçlı derneklere üye olurken, 5 üye de yüzde 18,5 ile siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur. 2000-3000 YTL arası geliri olan hiçbir üye, istihdam amaçlı bir derneğe üye olmamıştır.

Katılımcıların 7 kişisinin 3000 YTL'nin üzerinde geliri vardır. 3 kişisi yüzde 42,9 eğitim amaçlı derneklere üye olmuştur. 3 kişisi yüzde 42,9 ile yardım amaçlı derneklere üye olurken, 1 kişi de yüzde 14,3 ile siyasal amaçlı bir derneğe üye olmuştur.

Sonuç olarak, gelir düzeyi arttıkça, kadınların istihdam amaçlı derneklere üyelikleri azalmaktadır. 500 YTL'nin altında gelire sahip olan üyelerin hiçbiri siyasal amaçlı bir derneğe üye olmamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu alt gelir grupları bir de kadercı ve şükürcü bir kültürle besleniyorsa, siyasete çok daha az ilgi duyarlar.

Tablo 3.18. Dernek Üyelerinin Politikaya İlgisi ile Derneğin Amaçları Arasındaki İlişkililik

	Eğitim Amaçlı	Siyasal Amaçlı	Yardım Amaçlı	Ekonomik (İstihdam) Amaçlı	TOPLAM
Evet, Bir Siyasal Parti Üyesiyim	8 % 26,7	16 % 53,3	4 % 13,3	2 % 6,7	30 % 100,0
Yalnızca oy kullanırım	20 % 27,4	4 % 5,5	29 % 39,7	20 % 27,4	73 % 100,0
İlgisizim	8 % 25,8		8 % 25,8	15 % 48,4	31 % 100,0
Eşimi/yakınlarımı desteklemek için parti faaliyetlerine katılıyorum	3 % 17,6	6 % 35,3	5 % 29,4	3 % 17,6	17 % 100,0
TOPLAM	39 % 25,8	26 % 17,2	46 % 30,5	40 % 26,5	151 % 100,0

$X^2= 53,407$ $sd= 9$ $p= 0,000$ $p< 0,05$. Buna göre sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Katılımcılardan 30 üye, politikaya ilgi duyduklarını ve bir siyasal partiye üye olduklarını belirtmiştir. Bu üyelerin yüzde 53,3'ü siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur. Yüzde 26,7'si eğitim amaçlı derneklere üye olmuştur. Siyasal amaçlı dernekler kategorisinde ele alınan Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği aynı zamanda seminer, panel, sempozyum yoluyla kadınları geliştirmeyi amaçlayan dernekler arasında da dahil olduğundan politikaya ilgi duyan üyelerin bu şıkkı işaretlemiş olmaları beklenen bir sonuçtur. Kalan üyelerin yüzde 13,3'ü yardım amaçlı derneklere üyeyken, yüzde 6,7'si de istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olmuştur.

Katılımcıların 73 kişisi yalnız oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu üyelerin yüzde 39,7'si yardım amaçlı derneklere üye olmuştur. Yüzde 27,4'ü eğitim derneklere üye olurken, diğer yüzde 27,4'ü istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur. Son üyelerin yüzde 5,5'i siyasal amaçlı derneklere üye olmuştur.

Politikaya ilgisiz olan 31 katılımcı üyenin, hiçbir tanesi siyasal amaçlı bir derneğe üye olmamıştır. Yüzde 25,8'i yardım amaçlı derneklere üye olmuş, yüzde 25,8'i kadınları eğitip geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuş ve son olarak yüzde 48,4'ü istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur.

Eşini/yakınlarını desteklemek için parti faaliyetlerine katılan 17 üyenin yüzde 35,3'ü siyasal amaçlı bir derneğe üye olmuştur. Yüzde 29,42'ü yardım amaçlı derneklere üye olurken, yüzde 17,6'sı panel, seminer, sempozyum vb. gibi yollarla kadınları geliştirmeyi amaçlayan derneklere üye olmuştur. Son olarak yüzde 17,6'sı istihdam amaçlı derneklere üye olmuştur.

Sonuç olarak, siyasal amaçlı derneklere üye olan sayıca en fazla olan üye grubu, siyasete ilgi duyduğunu ve bir siyasal patriye üye olduğunu belirten gruptur. Siyasete ilgisiz olduğunu belirten üyelerin hiçbiri, siyasal amaçlı bir derneğe üye olmamıştır. Üyelerin yarısından fazlasını oluşturan grup ise, yalnızca oy kullandıklarını belirten gruptur. Bu üyelerin yüzde 5,5'i siyasal amaçlı bir derneğe üye olmuştur.

Görüldüğü üzere, ‘kadının kamusal alandan dışlanması, özellikle de siyasal katılım söz konusu olduğunda, daha açık bir şekilde gözler önüne serilmektedir’ (Arslan, 2004, s.108).

SONUÇ

Sivil toplum kuruluşları, bireyle toplum ve bu ikisi ile devlet ve bütün siyasal karar mekanizmaları arasında iletişim kuran, talepleri oluşturan kuruluşlardır. Dünyanın birçok ülkesinde barış, çevrenin korunması, kadın hakları, insan hakları açısından yapılan faaliyetler içinde yer alan sivil toplum kuruluşları, günümüzde dünyanın politik-ekonomik-çevresel bütünleşmesinin sonucunda ve iletişim imkanlarından da yararlanarak uluslararası arenada da etkindirler.

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının en yaygın biçimi derneklerdir. Dernek kurma hak ve özgürlüğü ile ilgili Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde yapılan değişikliklerle önemli yol katedilmiştir. Derneklerin faaliyetlerini kısıtlayan birçok hüküm ya tamamen kaldırılmış ya da değiştirilmiştir.

Günümüzde gerek ulusal gerek uluslararası alanda hükümetler ve kuruluşlar, kadın sorununa daha fazla yer vermektedir ve toplumsal eşitliğin gerçekleşmesi konusunda ortak anlayışa yönelmişlerdir.

Kadın statüsünün iyileştirilmesi mücadelesinde, siyasal ve toplumsal katılımın göstergesi olan kadın sivil toplum kuruluşları önemli bir güç oluşturmaktadır.

Araştırma yapılırken, sosyo-ekonomik etkenlerin siyasal davranışı birinci derecede belirledikleri düşünülmüş ve bu belirli bir ölçüde doğrulanmıştır. Buna göre;

Antalya'daki genç kadınların sivil toplum kuruluşlarına ilgilerinin fazla olmadığı saptanmıştır. Üye olanların ise, ağırlıklı olarak kadınları eğitmeyi amaçlayan dernekleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Yaş ortalaması arttıkça, bir derneğe üye olma talebinin arttığı görülmüştür. Gençlerin sivil toplum hayatına aktif katılımının artırılmasını sağlamayı amaçlayan YIB-Gençlik Bilgi Köprüsü bu bağlamda önemlidir. YIB-Gençlik Bilgi Köprüsü yerel sivil inisiyatiflerin ve kuruluşların gençlere yerel ve bölgesel ihtiyaçlarının temsiliyetini arttırmayı, ulusal/büyük sivil toplum kuruluşlarının yerel gençlere daha kolay ulaşarak, onların ihtiyaçlarına cevap verebilen projeler düzenlemesini kolaylaştırmayı, gençler için ve gençlerle birlikte projeler düzenleyen yerel/bölgesel ve ulusal STK sayısının artmasını sağlamayı, Türkiye'nin değişik bölgelerinde faaliyet gösteren STK'lar arasında bir iletişim köprüsü kurulmasını sağlamayı, STK'lar ve gençler arasındaki iltişimi kolaylaştırarak, onların birbirlerine daha kolay ulaşmasını sağlamayı, yapılan yerel/bölgesel/ulusal ve uluslararası faaliyetler konusunda hızlı, doğru ve çabuk bilgi sağlayarak, Türk gençlerinin düzenlenen gençlik aktivitelerine katılımını arttırmayı hedeflemektedir. (www.yib.gen.tr/yibnedir.php)

Üyelerin meslekleri göz önüne alındığında, ev kadınlarının öncelikli olarak para kazanmaya yönelik kurulmuş olan kadınlara istihdam sağlamayı amaçlayan derneklere üye olduğu görülmektedir. Bu tür dernekler sayesinde, ev kadınları, ekonomik özgürlüklerine kavuşmakta ve özgüvenleri artmaktadır. Kamu çalışanları da, haklarındaki hukuksal sınırlamalar nedeniyle, yalnız panel, sempozyum, seminer vb. gibi yollarla kadınları geliştirmeyi sağlayan derneklere ve yardım derneklerine üye olabilmişlerdir. Serbest meslek sahipleri de, adı üstünde meslek sahibi oldukları için ve gelirleri olduğu için, istihdam amaçlı derneklere üye olmamışlar, bunun dışındaki diğer derneklere sayı bağlamında, birbirine yakın dağılmışlardır.

Katılımcıların eğitim düzeyleriyle dernekleri arasındaki ilişkilige bakıldığında, eğitim düzeyi düşük olan üyelerin, iş bulma ve para kazanma olanakları azaldığı için istihdam amaçlı dernekleri tercih ettikleri görülmektedir. Eğitim düzeyi düştükçe, siyasal amaçlı derneklere üyeliğin de azaldığı görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri nedeniyle erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik nedeniyle siyasal yaşama daha az katıldıkları ileri sürülebilir. Türkiye’de kız ve erkek çocuklar yasalar önünde eşit konuma sahip olmalarına rağmen ve 8 yıllık temel eğitimin zorunlu olmasına rağmen, kızlar için eğitimde henüz istenilen seviyeye ulaşılamamıştır. Orta ve yüksek öğrenimde kadınların oranı düşüktür ve eğitim konusunda geleneksel değerler kadınlar için kısıtlayıcı nedenlerdendir. Eğitim seviyesi yükseldikçe, kapalı toplum olmaktan çıktıkça bu sorunlar azalacaktır.

Katılımcıların kentsel kökeni söz konusu olduğunda görülmektedir ki, kentsel kökeni il olan kadınların, kentsel kökeni kırsal kesim olan kadınlara göre bir derneğe üye olmaları daha yüksek düzeydedir. Kırsal kesimde kente göre sosyalleşme daha az boyuttadır. Sosyalleşmenin olmadığı bir ortamda, kadınların herhangi bir sivil toplum kuruluşuna taleplerinin yoğun olması söz konusu değildir. Kentsel kökeni il olan kadınların birincil olarak kadınları eğitmeyi amaçlayan derneklere, ikincil olarak istihdam amaçlı derneklere, daha sonra da siyasal amaçlı derneklere üyelikleri söz konusudur.

Siyasal amaçlı derneklere üye olan sayıca en fazla olan üye grubu, siyasete ilgi duyduğunu ve bir siyasal partiye üye olduğunu belirten gruptur. Siyasete ilgisiz olduğunu belirten üyelere hiçbiri, siyasal amaçlı bir derneğe üye olmamıştır.

Gelir düzeyi arttıkça, kadınların istihdam amaçlı derneklere üyelikleri azalmaktadır. Alt gelir gruplarında siyaset amaçlı derneklere üyelik, üst gelir gruplarına göre daha azdır. Sivil toplum kuruluşları fakirlerin yaşamlarını etkileyen kararlarda onların seslerini yükseltmesinde yardımcı

olarak kritik rol oynamaktadır. Bu nedenle, gelir düzeyi düşük vatandaşların sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri desteklenmelidir.

Antalya kadın meclisinin ilde tespit ettiği sorunlar arasında, Antalya’da ekonomik gücü olmayan çok sayıda kadının bulunması ilk sırayı almaktadır (www.antalyakentkonseyi.org.tr).

Buna göre, Antalya’da birçok kadın, babasının, erkek kardeşinin gelir kaynakları ile geçinmek durumundadır,

Antalya’da özellikle gecekondü bölgelerinde yaşayan pek çok kadın geçimlerini sağlamlarına yardımcı olacak mesleki formasyondan ve olanaklardan yoksundur.

Antalya’da özellikle kadınların ekonomik olarak ayakta kalabilmelerine olanak tanıyacak gelir getirici çalışmalar ve mesleki becerileri yok denecek kadar azdır.

Kadınlar kendilerinin ve çocuklarının hayatını idame ettirecek sosyal güvence mekanizmalarından yoksundurlar.

Bir çok kadın hukuki haklarını ya da bu hakları nasıl arayabileceğinin yöntemlerini bilmemektedir.

Kadınların deneyimlerini paylaşabilecekleri, sorunlarını dayanışma içinde çözebilecekleri sosyal mekanlar bulunmamaktadır.

Kadınlar, kentin sosyo-ekonomik yapısı içerisinde yeterince yer alamamakta ve karar mekanizmalarında da yeterli oranda temsil edilememektedir.

Bu bağlamda, kadınların toplumsal yaşamın, üretim, iş, siyaset, kültür, sanat vb. alanlarında söz sahibi olmasını, kent ve kadın sorunları ve sorumlulukları konusunda bilinçlenmesini, politikalar oluşturmasını, kentsel yaşama katılma ve kente ait olma duygularının geliştirilmesini, kadınların ihtiyaç ve sorunlarından yola çıkarak taleplerinin belirlenmesini, çözümler ve projeler üretilmesinde rol almalarının sağlanmasını ve projelerin yetkili birimlere ulaştırılmasında etkili çoğunluk olarak temsil edilmelerini sağlamayı amaçlayan kadın derneklerinin önemi büyüktür. Ülkemizde, sivil toplum kuruluşları devletten hiçbir maddi destek almamaktadır. Bunun sonucunda da, sivil toplum kuruluşları güçlenememekte ve faaliyetleri sürekli olamamaktadır. Bu nedenle, kadın kuruluşlarına genel bütçeden önemli bir oranda fon ayrılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AGACINSKI, S., “Cinsiyetler Siyaseti”, çev: İ. Yerguz, Dost Kitabevi, Ankara, 1998.
- AHMAD, F., “Demokrasi Sürecinde Türkiye, (1945-1980)”, çev: Fethi, A., Hil Yayın, İstanbul, 1996.
- ALTINAY, A.G., “Vatan Millet Kadınlar”, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- ARAT, N., “Türkiye’de Kadın Olgusu”, Say Yayınları, İstanbul, 1992.
- ARAT, N., “Türkiye’de Kadın Olmak”, Say Yayınları, İstanbul, 1994.
- ARSLAN, A., “Çağdaş Türk Toplumunun Siyasi Hayatında Kadının Yeri ve Türk Siyasi Elitleri Arasında Kadının Temsil Edilme Durumu”, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, 1-4 Mart Sempozyum Bildiri Metinleri, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul, 2004, s.101-111.
- ATATÜRK, M.K., “Söylev I”, çev: M. Tuğrul, S. Birsal, C. Öztelli, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1965.
- AYDIN, S., “Modernleşme ve Milliyetçilik”, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993.
- BENDASON, N., “Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları”, çev:Ş.Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.
- BOCK, G., “Avrupa Tarihinde Kadınlar”, çev:Z.A. Yılmaz, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- CAPORAL, B., “Kemalizmde ve Kemalizm sonrasında Türk Kadını (1919-1970)”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1982.
- CLARK,J., “Kalkınmanın Demokratikleşmesi-Gönüllü Kuruluşların Rolü”, çev: S.Ural, TÇV Yayınları, Ankara, 1996.
- ÇAHA, Ö., “Sivil Kadın: Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın”, Vadi Yayınları, İstanbul, 1996
- ÇAKIR, S., “Osmanlı Kadın Hareketi”, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.
- ÇAM, E., “Siyaset Bilimine Giriş”, Der Yayınları, İstanbul, 1995.
- COŞKUN, E., “Türkiye’de Siyasal Kimlik ve Siyasal Bir Aktör Olarak Kadın”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2001.
- DEMİR,H., “İslamcı Kadının Aynadaki Sureti”, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- DOĞAN, İ., “Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum” Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.
- DOĞRAMACI, E., “Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü”, Kültür Yayınları, Ankara, 1989.
- DONOVAN, J., “Feminist Teori”, çev: A. Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- DUMAN, D., “Demokrasi Sürecinde Türkiye’de İslamcılık”, Eylül Yayınları, İzmir, 1999
- DURSUN, D., “Siyaset Bilimi”, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.

- GEMİCİ, H., “Popüler Kültür Ürünlerinde Kadın İstihdamını Etkileyebilecek Ögeler”, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü”, Ankara, 2000.
- GÖKSEL, B., “Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- İMANÇER, D., “Dünya Neyi Tartışıyor?-2, Yeni Düşünce Harketleri”, Doğu-Batı Düşünce Dergisi, sayı:19, Mayıs-haziran-temmuz yıl:5, 2002.
- “Kadına Yönelik Şiddet, Ana Rapor”, Bağımsız Bildiriler, Eğitim Sen 1. Kadın Kurultayı, Eğitim Sen Yayınları, Ankara, 2005, s.193-227.
- KALAYCIOĞLU, E., “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma”, Gür-Ay Matbaası, İstanbul, 1983.
- “Kapitalist Küreselleşme ve Kadın Emeği, Ana Rapor”, Bağımsız Bildiriler, Eğitim Sen 1. Kadın Kurultayı, Eğitim Sen Yayınları, Ankara, 2005, s. 49-95.
- KAPLAN, L., “Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960), AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998
- KARASAR, N., “Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, Nobel Yayın, Ankara, 2002.
- KATIPOĞLU, S., “Gelişen Türkiye’de Kadının Rolü ve Etkinliği”, 1. Uluslararası Kadın Kongresi (6-7 Kasım 1991), s.88, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, İstanbul, 1992.
- KELEŞ, B., “Globalleşen Dünyada Yurt İçinde ve Dışında Kadının Durumu”, Uluslararası Sempozyum, Ankara, 1995, s.43-47.
- KIŞLALI, A.T., “Siyasal Sistemler”, İmge Yayınevi, İstanbul, 2002.
- KIŞLALI, A.,T., “Siyaset Bilimi”, İmge Yayınevi, İstanbul, 2003.
- KIZILKAYA, H., “Anasoyluluktan Günümüze Kadın”, İlya Yayınevi, İzmir, 2004.
- KOCACIK, F., “Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet”, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No:93, Sivas, 2004.
- KONGAR, E., “21. Yüzyılda Türkiye”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- KÖKER, L., “Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- KÖKSAL, Ü., “Globalleşen Dünyada Yurt İçinde ve Yurt Dışında Kadının Durumu”, Uluslararası Sempozyum, Ankara, 1995, s.82-86.
- KRİSTEVA, J., “Kadınların Zamanı”, Defter, Yıl:7, Sayı:21, Bahar 1994.
- KURNAZ, Ş., “Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)” T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.
- KUTUP, S., “İslam Davasının Stratejisi”, çev:Nuri,A., Çığır Yayınları, İstanbul, 1997.
- MICHEL, A., “Feminizm”, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997
- OKTAY, A., “Gelişen Türkiye’de Kadının Rolü ve Etkinliği”, 1. Uluslar arası Kadın Kongresi (6-7 Kasım 1991), s.20-27, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, İstanbul, 1992.

- ÖZBUDUN, E., “Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:363, Ankara, 1975.
- ÖZÇELİK ADAK, N., “Sağlık Sosyolojisi, Kadın ve Kentleşme”, Birey Yayıncılık , İstanbul, 2002.
- ÖZTEKİN, A., “Siyaset Bilimine Giriş”, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2000.
- ÖZKAYA, G., “Tarih İçinde Kadın Hakları”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1985.
- PEIRCE, L., “Harem-i Hümayun; Osmanlı İmparatorluğu’nda Hükümrânlık ve Kadınlar”, (Çev: A. Berktaş), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.
- PHILLIPS, A., “Demokrasinin Cinsiyeti”, çev: A. Türker, Metis Yayınları, İstanbul, 1995.
- SAĞIR, M., “Siyasal Partiler ve İşlevleri”, C.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 18, 1995, s.105-122.
- SAY, G., “Siyasal Değişimde Kadın Boyutu”, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998.
- SELEK, P., “Ataerkillik ve Şiddet Kültürü, Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumu”, Ankara Tabip Odası Yayınları, Ankara, 2003
- “Siyasal Karar Mekanizmalarında Kadınlar”, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın no: DPT:2358 , “Kadın”, Ankara, 1996, s.64-68
- “Suçla Mücadele Bağlamında Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Ülke Çapında Kriminolojik-Viktimolojik Alan Araştırması ve Değerlendirmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2003
- TALASLI, G., “Siyaset Çıkmazında Kadın”, Ümit yayıncılık, İstanbul, 1996.
- TANSİ, D., “Kadınların Siyasal Temsili ve Katılımı”, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, 1-4 Mart Sempozyum Bildiri Metinleri, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul, 2004, s.111-117.
- TEKELİ, İ., “Modernite Aşılırken Siyaset”, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- TEKELİ, Ş., “Kadın Bakış Açısından Kadınlar”, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990.
- TUNCER, E., “Siyasal Partiler ve Seçim Yasaları”, Asomedia, Nisan, 2001
- TURAN, İ., “Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış”, Der Yayınları, İstanbul, 1976.
- TURAN, Ş., “Türk Devrim Tarihi III, (1923-1938)”, İstanbul, 1995.
- TÜRKDOĞAN, O., “Milli Kimliğin Yükselişi”, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993.
- ÜŞÜR, S., “Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları”, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997.
- WEDEL, H., “Gecekondu Kadınlar ve Yerel Siyaset”, Defter , 1996.
- YAŞA, D., “Atatürkçülüğün Esasları”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2000.
- YILMAZ M., Ertan, T., SARINAY, Y., DAĞISTAN, A., KILINÇKAYA, D., SEZER, A.,

AYTEPE, O., AKTAŞ, A., “Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi”, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998.

YONCA, O., “Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokrasi Bağlamında Son Otuz Yılda Konya’da Dernekler”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2003.

YÜCEKÖK, A. N., “Siyasetin Toplumsal Tabanı”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:565, Ankara, 1987.

ZİHNİOĞLU, Y., “Kadınsız İnkılap”, Metis Yayınları, İstanbul, 1993.

www.geocities.com

www.antalyakentkonseyi.org.tr

www.antalya.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr

<http://aile.gov.tr/gelismeler.html>

<http://www.europarl.eu.int>.

<http://dosya.hurriyetim.com.tr>

<http://www.ttb.org>.

www.ozgurpolitika.org

www.hukukcu.com.tr

www.kssgm.gov.tr

<http://www.genclik.cydd.org.tr>

www.yib.gen.tr

www.fireball.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sıra=273-21k

www.bianet.org

www.die.gov.tr

<http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk>

<http://www.teror.gen.tr/turkce/turkiye/sag/siyasal.htm>

<http://devrimcicozum.org/dergi/txt07.html>

www.focusdergisi.com.tr/kultur/00401/

EK-1

(T.C. Anayasası, 10 uncu ve 11 inci maddeler)

Madde 10

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

Madde 11

“Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yâın organlarını, idare makamlarını ve diğçer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.”

EK-2

(Kadın Hakları)

1843 Tıbbiye mektebi bünyesinde kadınlar ebelik eğitimi almaya başladı.

1847 Kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniye yayımlandı.

1856 Köle ve cariye alınıp satılması yasaklandı.

1858 Arazi Kanunnamesinde mirasın kız ve erkekler arasında eşit olarak paylaşılacağı hükmü yer aldı. Böylece kadınlar ilk kez miras yoluyla mülkiyet hakkını kazandı.

1858 Kız Rüştüleri açıldı.

1869 Kadınlar için ilk sürekli yayın olarak nitelenen (haftalık) Terakk-i Muhadderat dergisi yayımlandı.

1869 Kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlandı.

1870 Kız öğretmen okulu Dar-ül Muallimat açıldı.

1871 Mecelle'nin (Osmanlı Medeni Kanunu) uygulanması için çıkarılan Hukuk-ı Aile Kararnamesi ile; evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması, evlenme yaşının erkeklerde 18, kadınlarda 17 olması, zorla evlendirmelerin geçersiz sayılması düzenlendi.

1876 Kanun-i Esasi (ilk Anayasa) kabul edilerek temel haklar düzenlendi. Kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirildi.

1897 Kadınlar ücretli işçi olarak çalışmaya başladı.

1913 Kadınlar ilk kez devlet memuru olarak çalışmaya başladı

1914 Kadınlar tüccarlık ve esnaflığa başladı.

1914 İnas Darülfünunu adı altında kızlar için bir yüksek öğretim kurumu açıldı.

1921 Darülfünunda karma öğretime geçildi.

1922 Yedi kız öğrenci Tıp Fakültesine kayıt yaptırarak eğitime başladı.

Haziran 1923 Nezihe Muhittin'in başkanlığında ilk kadın partisi olan Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulması girişiminde bulunuldu, kadınlara oy hakkı tanımayan 1909 tarihli Seçim Kanunu gereğince valilikçe partinin kuruluşuna onay verilmediğinden dernekleşmeye gidildi.

29 Ekim 1923 Cumhuriyet ilan edildi. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kadınların kamusal alana girmesini sağlayan yasal ve yapısal reformlar hızlandı.

3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğrenim Birliği) çıkarıldı. Böylece eğitim laikleştirilerek tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı. Kız ve erkekler eşit haklarla eğitim görmeye başladı.

17 Şubat 1926 Türk Medeni Kanunu'nu kabul edildi. Kanun ile erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemeler kaldırıldı, kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanındı. 4 Nisan 1926 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan kanun 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girdi.

1930 Belediye yasası çıkarıldı. Yasa ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.

1930 Kadın ve çocukların korunmasına ilişkin ilk düzenleme Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapıldı.

1930 Doğum izni düzenlendi.

10 Haziran 1933 Kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kuruldu.

26 Ekim 1933 Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verildi.

5 Aralık 1934 Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı.

8 Şubat 1935 Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. Dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girdi, ara seçimlerde bu sayı 18'e ulaştı.

8 Haziran 1936 İş Kanunu yürürlüğe girdi. Kadınların çalışma hayatına düzenleme getirildi.

1937 Kadınların yeraltında ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması 1935 tarihli 45 sayılı ILO sözleşmesi ile yasaklandı.

1945 Analık sigortası (doğum yardımı) 4772 sayılı yasa ile düzenlendi.

1949 Yaşlılık sigortasının kadın ve erkekler için eşit esaslara göre düzenlenmesi 5417 sayılı yasa ile sağlandı.

1950 İlk kadın belediye başkanı (Müfide İlhan) Mersin'den seçildi.

1952 Sağlık Bakanlığı bünyesinde ana çocuk sağlığı hizmetleri vermeye başladı.

1965 Gebeliği önleyici araçların satış ve dağıtımının serbest bırakılmasını ve tıbbi zorunluluk halinde kürtaj hakkı tanınmasını düzenleyen Nüfus Planlaması Hakkında Kanun çıkarıldı.

22 Aralık 1966 Eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlayan 1951 tarihli 100 sayılı ILO sözleşmesi onaylandı.

26.03.1971 İlk kadın bakan (Türkan Akyol) atandı.

1975 Birleşmiş Milletler tarafından Mexico City'de Birinci Dünya Kadın Konferansı düzenlendi ve bunu takiben 1975-85 yılları arasındaki dönem "Kadın On Yılı" olarak ilan edildi.

27 Mayıs 1983 10 haftaya kadar olan gebeliklerin kürtajla sona erdirilmesi ve gönüllü cerrahi sterilizasyon yöntemlerine izin verilmesi Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle sağlandı. Kürtaj için evli kadınlara kocadan izin alma koşulu getirildi.

1985 Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini (CEDAW) imzaladı ve sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girdi.

1985 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kadın konusu ilk kez bir sektör olarak yer aldı ve bu konuda politikalar belirlendi.

1987 Devlet Planlama Teşkilatı'nda Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu kuruldu.

1989 İstanbul Üniversitesi'nde ilk Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kuruldu. Bugün üniversiteler bünyesinde kurulan bu merkezlerin sayısı yurt çapında 13'e ulaştı.

24 Ocak 1989 İçişleri Bakanlığı kaymakamlık sınavlarına kadınların da alınacağını açıkladı.

29 Kasım 1990 Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan Medeni Kanun'un 159. maddesi Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildi. İptal kararı 2 Temmuz 1992 tarih ve 21272 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

1990 Tecavüz mağdurunun hayat kadını olması halinde cezanın indirilmesini öngören Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürürlükten kaldırıldı.

14 Nisan 1990 Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, ilk kadın kütüphanesi ve bilgi merkezini açtı.

1990 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde, şiddete uğrayan kadınlara ve çocuklara destek hizmeti vermek üzere ilk kadın konukevleri açılmaya başlandı. 2000 yılı itibariyle bu sayı yediye yükselirken kapasiteleri 170'e ulaştı.

1990 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kadının statüsü ve Sorunları Başkanlığı kuruldu. 25.10.1990 tarihinde kadın sorunları konusunda ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) 3670 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak kuruldu ve 24.06.1991 tarihinde de Başbakanlığa bağlandı.

Eylül 1990 Yerel yönetimler kadın konusunda özellikle şiddete uğrayan kadınlara yönelik hizmet vermeye başladı. Türkiye'deki ilk kadın sığınma evi Bakırköy Belediyesi tarafından açıldı.

1991 48. Hükümet döneminde ilk kadın vali (Lale Aytaman) Muğla iline atandı.

17-20 Şubat 1992 Birleşmiş Milletler Uluslararası Kadının İlerlemesi İçin Araştırma ve Eğitim Merkezinin (INSTRAW) toplantısında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Türkiye'de kadın konusunda odak noktası olarak kabul edildi.

1993 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı işbirliği ile "Kadının kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal programı Projesi" uygulamaya başlandı. Kadının Statüsü ve Sorunları genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü proje kapsamında; eğitim programları, araştırma projeleri, pilot projeler ve istatistik/yayın faaliyetleri yürütüldü. 16 araştırma projesinin yanı sıra pek çok eğitim programı ve pilot proje desteklendi, araştırma projelerinin bir kısmı ve toplumsal cinsiyet temelinde farklı konularda oluşturulan özet göstergeler kitap haline getirildi.

Ayrıca cinsiyete dayalı veri tabanı oluşturulması amacıyla Devlet İstatistik Enstitüsü'nde Toplumsal Yapı ve Kadın İstatistikleri Şubesi kuruldu.

1993 İstanbul Üniversitesi'nde ilk Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı açıldı ve yüksek lisans programı vermeye başladı. Bugün Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı açarak Yüksek Lisans Programı veren üniversite sayısı dörde ulaştı.

1993 Kadın Dayanışma Vakfı, Altındağ Belediyesinin desteğiyle kadın danışma merkezi ve kadın sığınma evini açtı.

25 Haziran 1993 Türkiye'nin ilk kadın başbakanı (Tansu Çiller) hükümeti kurdu.

5-8 Aralık 1993 Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı ve Ankara Üniversitesi. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi işbirliği ile "Kadın Kimliği Kongresi" düzenlendi. Kongre gündemini; kadın emeğinin biçimleri, siyasette kadın kimlikleri, kadın bedeninin tanınması, kadın imgesinin üretimi ve dolaşımı, sanatın içinden kadın ve kadın örgütlenme biçimleri başlıklı konular oluşturdu.

1993 Halk Bankası'nca kadınları girişimciliğe özendirmek amacıyla kadınlara özel, düşük faizli kredi uygulaması başlatıldı.

1994 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde, şiddete uğrayan kadınlara hukuki ve psikolojik danışmanlık, girişimcilik ve el emeğinin değerlendirilmesi konularında hizmet vermek amacıyla Bilgi Başvuru Bankası (3B) kuruldu.

5 Nisan 1994 Dünya Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan İkraz Anlaşması gereğince başlayan İstihdam ve Eğitim Projesi'nin alt bileşenlerinden Kadın

İstihdamının Geliştirilmesi Projesi (KİG) Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yürütülmeye başlandı. Proje kapsamında on altı araştırma projesi gerçekleştirildi, on üç tanesi kitap haline getirildi.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nde kitap, makale, tez, seminer, konferans dokümanları ve gazete kesiklerinin derlendiği ve Ankara'nın tek kadın kütüphanesi olarak da nitelendirilebilecek bir Dokümantasyon Merkezi kuruldu. 1000 saydamdan ve web sayfasından oluşan "Kadınlara Görsel Tanıklık" adlı kadın fotoğrafları arşivi oluşturuldu. Kadınların çalışma yaşamlarına dair "Kadın Çalıştıkça" adlı bir belgesel/tanıtım filmi yaptırıldı.

Toplumsal cinsiyet yaklaşımını ana plan ve programlara yerleştirmek için resmi, özel ve sivil toplum kuruluşları çalışanlarına yönelik olarak kullanılması planlanan ve modüler bir eğitim materyali olan Toplumsal Cinsiyet Eğitim paketi hazırlandı ve pilot uygulamaları yapıldı. Haziran 2000 tarihinde proje sonuçlandı.

1994 Türkiye Kahire'de yapılan Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansına katıldı. Konferans'da kadının statüsü ve sağlık ilişkisini vurgulayan "üreme sağlığı" kavramı üzerinde duruldu ve kadın sağlığında "bütüncül" bir yaklaşım benimsendi. Bu yaklaşım doğrultusunda Sağlık Bakanlığı koordinatörlüğünde ilgili kesimlerden sağlanan katılımıla "Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Eylem Planı" hazırlandı. 1998 yılında kamuoyuna sunulan Eylem Planı 6 ana çalışma grubu tarafından oluşturuldu. Kadının Statüsü grubunun koordinasyonunu Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü üstlendi.

1995 Kurulduğundan bu yana, açtığı kadın danışma merkezi ile şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık hizmeti veren Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, kadın sığınağını açtı.

1995 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce Dünya Bankası Japon Hibe Fonundan 1993 yılında elde edilen finansman ile ülkemizde kadın girişimcilere sağlanan finans ve finans dışı hizmetlerin neler olduğunu ve kadın girişimcilerin bu hizmetlere ulaşımalarını ortaya koymak üzere bir araştırma projesi olan Küçük Girişimcilik Projesi gerçekleştirildi. Proje kapsamında belli illerde alan çalışmaları yapıldı ve elde edilen bilgiler kitap haline getirildi.

Şubat 1995 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce gönüllü kadın kuruluşları arasındaki iletişim ve dayanışmayı güçlendirmek, bilgiyi yaygınlaştırmak için aylık "Kadın Bülteni" çıkarılmaya başlandı. 11 sayı yayımlandı.

08-11 Haziran 1995 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce Sinop'ta sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları temsilcileri, parlamenterler, gazeteciler ve akademisyenlerin katıldığı, "Türkiye'de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması" konulu dört gün süren bir toplantı düzenlendi. 4. Dünya Kadın konferansı öncesi yapılan bu toplantıda, kurumsallaşma, siyasal alan, çalışma yaşamı, kadın sağlığı ve eğitim konularında kadına yönelik politikalar belirlendi.

17-19 Temmuz 1995 Avrasya ülkeleri kadınları arasındaki işbirliğini geliştirmek, Pekin Konferansında Türkiye ile birlikte hareket edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla KSSGM ve Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı (TİKA) işbirliği ile "Pekin'e Giderken; Avrasya Ülkeleri Kadınları İşbirliği Kongresi" başlıklı bir toplantı gerçekleştirildi. Kongrenin sonuç bildirgesinde bir işbirliği grubu oluşturulması tavsiye edildi. Bu doğrultuda 27-29 Mart 1996 tarihleri arasında Ankara'da "Avrasya Ülkeleri Kadınları İşbirliği Grubu Birinci Toplantısı" gerçekleştirildi. Toplantıda bu işbirliğinin kurumsallaşması için bir protokol hazırlandı, protokolün yürürlüğe girmesi için yedi katılımcı ülkenin imzasının tamamlanması gerekmektedir.

30 Ağustos 8 Eylül 1995 Türkiye Pekin'de yapılan ve 189 ülkenin katıldığı 4. Dünya Kadın Konferansı'na katılarak taahhütleri çekincesiz olarak kabul etti.

Kasım 1995 Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından bölgedeki kadınların durumunun iyileştirilmesi ve kalkınma sürecine entegre edilmesi amacıyla planlanan Çok Amaçlı Toplum Merkezlerinin (ÇATOM) ilki Urfa'da açıldı. 2000 yılı itibariyle bölgedeki sayısı 21'e ulaştı.

1996 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce, 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen eylem planı ve taahhütler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, gönüllü kadın kuruluşları, siyasal partiler, sendikalar, meslek örgütleri ve basının katılımı sağlanarak ulusal eylem planı hazırlandı.

1996 Kadın Çalışmaları alanında ilk yüksek lisans diploması İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı tarafından verildi.

1996 4. Dünya Kadın Konferansında verilen taahhütler gereğince Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda gönüllü kadın kuruluşlarının katılımıyla kadın sorunlarının yoğunlaştığı dört alanda; eğitim, sağlık, hukuk ve istihdam komisyonları oluşturuldu.

29 Haziran 1996 Anayasa Mahkemesi Türk Ceza Kanunu'nun erkeğin zinasını suç olarak düzenleyen 441. maddesini anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti. 27.12.1996 tarih ve 228600 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kararda verilen bir yıllık süre içinde yasal düzenleme yapılmaması nedeniyle erkeğin zinası 27.12.1997 tarihinden itibaren suç olmaktan çıktı.

1996 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde "Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı" kuruldu.

1997 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda 13 il valiliği bünyesinde "Kadının Statüsü Birimleri" kuruldu.

22 Mayıs 1997 Kadının evlendikten sonra kocasının soyadını almakla birlikte, kendi soyadını da kullanabilmesi Medeni Kanun'un 153. maddesinde yapılan değişiklikle sağlandı.

19.11.1997 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün önerisi üzerine İçişleri Bakanlığı'nca nüfus cüzdanlarında medeni hal kısmında "evli/ bekar/ dul/ boşanmış" gibi ifadelerin yerine sadece "evli" veya "bekar" ifadelerinin kullanılmasını düzenleyen genelge yayımlandı.

18 Ağustos 1997 Zorunlu temel eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkaran 4306 sayılı kanun yürürlüğe girdi.

13-14 Kasım 1997 Türkiye Cumhuriyeti, amacı uzman bakanların çalışma alanları ile ilgili konularda Avrupa Konseyi faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmalarını teşvik etmek olan Kadın-Erkek Eşitliğinden Sorumlu Avrupa Bakanlar Konferansı'nın dördüncüsüne ev sahipliği yaptı. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce İstanbul'da gerçekleştirilen konferansa Avrupa Konseyine üye 40 ülkeden 38'i katıldı. 176 kişinin katıldığı konferans sonucunda üye ülkelerin eşitlik politikalarına yön verecek bir deklarasyon hazırlandı.

23 Haziran 1998 Anayasa Mahkemesi kadının zinasını suç olarak düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 440. maddesini anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti. Gerekçeli karar 13.03.1999 tarih ve 23638 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.

17 Şubat 1998 743 sayılı Türk Medeni Kanun'un yerini almak üzere Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısı Adalet Bakanlığı ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün ortaklaşa yaptığı bir toplantı ile kamuoyunun bilgisine sunuldu.

21 Ekim 1998 Adalet Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, ve kadın kuruluşlarının oluşturduğu gündem sonucunda bekaret kontrolünün, ancak takibi şikayete bağlı suçlarda, mağdurun rızası alınarak, ırza geçme gibi re'sen takip edilen suçlarda ancak hakim kararı ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısının yazılı izni ile yapılabileceğini düzenleyen bir genelge yayımlandı.

1998 İçişleri Bakanlığı'nca nüfus cüzdanlarında yapılan düzenlemeye paralel olarak Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nce verilen dul ve yetim tanıtım kartlarındaki "Emekliye Yakınlığı" bölümünde yer alan "dul kadın vb." ifadelerin yerine sadece "eşi, kızı, oğlu, annesi, babası" gibi ifadelerin kullanılması sağlandı.

1998 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin ana hedefleri çerçevesinde Türkiye'de kadının durumunu değerlendirmek amacıyla bir Araştırma Komisyonu kuruldu ve hazırlanan rapor kitap olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yayımlandı.

17 Ocak 1998 Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.

1998 Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle aile reisinin beyanname vermesi esası kaldırılarak kadınların kocalarından ayrı olarak beyanname vermesi sağlandı.

1998 Ankara Barosu Kadın Hukuku Komisyonu tarafından Ankara Adliyesi içinde şiddete uğrayan kadınlara hukuki danışmanlık ve psikolojik destek hizmetleri vermek üzere Kadın Danışma Merkezi kuruldu.

1999 İstanbul Barosu Kadın Hukuku Komisyonu Kadın Hakları Uygulama Merkezi'ni kurdu.

20 Mart 1999 Barolar bünyesindeki Kadın Hakları/Hukuku Komisyonları arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla "Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı (TÜBAKKOM)" kuruldu. Giderek artan komisyonların sayısı 2001 yılı itibariyle kırk

civarındadır.. TÜBAKKOM bünyesindeki Kadın Danışma Merkezlerinin kurumsallaşmış olarak sayısı iki olmakla birlikte pek çok komisyon danışma hizmetleri de vermektedir.

Eylül 1999 Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi'ni onaylarken koyduğu aile hukukunu ilgilendiren 15 ve 16. maddelerine ilişkin çekinceleri kaldırdı.

1999 Kadın erkek eşitliği açısından önemli değişiklikler içeren Medeni Kanun Tasarısı hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuldu.

16 Aralık 1999 Kadınların yaşadığı ayrımcı uygulamaların giderilmesine yönelik kurumsal mekanizmaların oluşturulması çalışmaları çerçevesinde Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Norveç Büyükelçiliği işbirliği ile "Eşitlik Ombudu Ne Kadar İşlevsel? Norveç Deneyimi" konulu bir konferans düzenlendi.

14 Mayıs - 14 Haziran 2000 Kadın sorunlarını gündeme getirmek, tartışmalara her yöredeki kadınların katılımını sağlamak amacıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, valilikler, barolar, üniversiteler ve gönüllü kadın kuruluşlarının işbirliği ile ülke genelinde "2000 Yılı Kadın Toplantıları" adı altında panel, konferans, şenlik, sergi vb. yaklaşık 200 etkinlik gerçekleştirildi.

01 Mart 2000 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yapılan çalışma çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde "Kadın Erkek Eşitliği Daimi Komisyonu" kurulmasına dair hazırlanan teklif, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda görüşülerek, anılan Komisyon yerine "Kadın Erkek Eşitliğini İzleme Kurulu" kurulması yönünde karara varıldı. Kurulun oluşturulması TBMM içtüzüğünde değişiklik yapılmasına dair çalışmaların tamamlanmasını beklemektedir.

16 Mayıs 2000 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonu işbirliği ile Avrupa Birliğine uyum sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından Anayasanın değerlendirildiği "Avrupa Birliğine Giriş sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Kadın Erkek Eşitliği Politikaları" konulu panel düzenlendi.

5-9 Haziran 2000 Türkiye, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun sonuçlarının değerlendirilmesi, tam olarak uygulanmasının sağlanması, yeni eylem ve girişimlerin belirlenmesi amacıyla New York'ta yapılan "Kadın 2000:21.Yüzyıl İçin toplumsal Cinsiyet

Eşitliği, Kalkınma ve Barış" konulu Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumuna katıldı. Türkiye tarafından teklif edilen, kadın erkek eşitliği bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi, kota uygulamaları ve diğer araçlarla olumlu ayrımcılık politikalarının geliştirilmesi, erken ve zorla evlendirme ile namus cinayetlerinin kadınlara yönelik şiddet türleri arasında yer almasının yanısıra diğer temel konulardaki önerilerin Sonuç Belgesinde yer alması sağlandı.

8 Eylül 2000 Ek İhtiyari Protokol Türkiye tarafından imzalandı. Onay aşaması için Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine alındı. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin daha etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Ek İhtiyari Protokol ile Sözleşmenin taraf devletler tarafından ihlali durumunda kişilere ve kişilerden oluşan gruplara başvuru hakkı tanınmakta ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine yapılacak şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

26 Ekim 2000 Kadına yönelik uluslararası sözleşme ve konferanslarda, eşitlikçi bir toplumsal yaşamın gereği olarak vurgulanan ders kitapları ve müfredatın eğitimin ilk basamağından başlayarak cinsiyetçi öğelerden ayıklanması hedefi doğrultusunda Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce "Eğitim Materyallerinde Cinsiyetçi Öğeler" konulu panel ile "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928'den Günümüze" konulu fotoğraf sergisi düzenlendi. Toplantıya ilişkin dokümanların derlendiği "Eğitim Materyallerinde Cinsiyetçi Öğeler" adlı kitap ile ayrıca "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik" adlı bir araştırma kitap olarak yayımlandı.

24 Kasım 2000 Ülkemizde giderek artmakta olan töre cinayetlerine karşı kamuoyu oluşturmak üzere "25 Kasım Kadınlara Karşı Şiddete Hayır Günü" nedeniyle Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Şanlıurfa Valiliği işbirliği ile "Kadına Yönelik Şiddet" konulu bir panel düzenlendi. Panel resmi düzeyde töre cinayetlerine karşı duruşun zeminini oluşturdu.

17 Şubat 2001 Türk Medeni Kanunu'nun yıldönümü nedeniyle TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan Medeni Kanun Tasarısının eşitlikçi özünün korunarak yasalaşması için Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve kadın kuruluşları tarafından kamuoyu oluşturma faaliyetlerinde bulunuldu. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce "Türk Medeni Kanununun'un Kabulünün 75. Yıldönümü 2001 Gündemimiz: Tasarının Yasalaşması" konulu, tasarı ile öngörülen değişikliklerin değerlendirildiği bir panel gerçekleştirildi.

Kadın dernekleri ve diğer sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla "Medeni Yasa Tasarısı İçin Hep Birlikte" yürüyüşü gerçekleştirildi.

Nisan 2001 Kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanlığı ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün katkılarıyla Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Raporu'nda, eşitlik politikaları için bir alt yapı oluşturulması, hazırlanan tüm plan ve politikaların bu madde ile uyumlu olması gerekliliğinin sağlanması, aynı zamanda devletin eşitliği sağlamak için olumlu ayrımcılık dahil her türlü tedbiri almasının yolunu açmak üzere Anayasanın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesine bir fıkra eklenmesi önerisi; ulusal mekanizma olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü teşkilat yarasının çıkarılması; farklı statü hukukuna bağlı olarak çalışanların doğum izinlerine ilişkin farklı düzenlemelere son verecek ve ebeveyn izni müessesesini tesis edecek kanun tasarısının yasalaşmasının yanısıra ilgili her konuda işbirliğine gidilmesini öngören kısa ve uzun vadeli hedeflerin yer alması sağlandı.

16 Mayıs 2001 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce, Kadın-Erkek Eşitliğini Ana Plan ve Politikalara Yerleştirme Stratejisini benimseyen ülke örnekleri konusunda bilgilenmeyi sağlamak üzere Hollanda Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı Devlet Sekreteri'nin deneyimlerini aktardığı "Kadın-Erkek Eşitliğini Ana Plan ve Politikalara Yerleştirme: Hollanda Deneyimi" başlıklı bir konferans düzenlendi.

21 Haziran 2001 TBMM Adalet Komisyonunca kabul edilen Türk Medeni Kanunu Tasarısı Genel Kurula sevk edildi.

27-29 Haziran 2001 Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce, Norveç Büyükelçiliğinin katkılarıyla Ankara'da "Türkiye'de Kadın Politikaları ve Kurumsallaşma" konulu bir toplantı gerçekleştirildi. Toplantıya ilgili kamu kuruluşları, üniversitelerin Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezleri ile gönüllü kadın kuruluşları temsilcileri katıldı. Toplantıda, hukuk, eğitim, çalışma yaşamı ve şiddet başlıkları altında çalışma grupları oluşturularak önümüzdeki dönem için hedefler belirlendi.

22 Kasım 2001 Yeni Türk Medeni Kanununun TBMM tarafından kabulü

1 Ocak 2002 Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi

30 Temmuz 2002 CEDAW Ek İhtiyari Protokolünün Onaylanması

EK-3
(Antalya İlinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması)

Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması				(2003) (81 il içinde).....10			
DEĞİŞKEN DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	YIL	BİRİM	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	TÜRKİYE	SIRA (81 il içinde)	
1 Toplam nüfus	2000	Kişi	1.719.751	8.706.005	67.803.927	7	
2 Şehirleşme oranı	2000	Yüzde	54,45	59,78	64,9	42	
3 Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	1990-2000	Binde	41,79	21,43	18,28	1	
4 Nüfus Yoğunluğu	2000	Kişi/Km2	82,99	98	88	28	
5 Doğurganlık hızı	2000	Çocuk sayısı	1,93	2,58	2,53	70	
6 Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	2000	Kişi	3,98	4,6	4,5	64	
İSTİHDAM GÖSTERGELERİ							
7 Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	49,66	54,97	48,38	64	
8 Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	5,5	8,78	13,35	50	
9 Ticaret İşkolunda çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	18,05	10,46	9,67	2	
10 Mali Kurumlar İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	3,24	2,29	3,11	5	
11 Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	41,37	37,81	43,52	20	
12 Ücretli Çalışan Kadınların Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	9,67	7,37	8,81	11	
13 İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	2000	Yüzde	3,17	2,23	2,61	6	
EĞİTİM GÖSTERGELERİ							
14 Okur Yazar Nüfus Oranı	2000	Yüzde	91,86	88,16	87,3	11	
15 Okur Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusuna Oranı	2000	Yüzde	87,35	81,96	80,62	9	
16 Üniversite Bitirenlerin Okul Bitirenlere Oranı	2000	Yüzde	11,72	8,28	8,42	3	
17 İlköğretim Okullaşma Oranı	2000-2001	Yüzde	99,29	97,69	98,01	37	
18 Liseler Okullaşma Oranı	2000-2001	Yüzde	40,09	42,18	36,92	24	
19 Meslek Liseleri Okullaşma Oranı	2000-2001	Yüzde	17,64	16,55	20,49	49	
SAĞLIK GÖSTERGELERİ							
20 Bebek Ölüm Oranı	2000	Binde	32	37,13	43	77	
21 Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	2000	Kişi	13	10	13	10	
22 Onbin Kişiye Düşen Diş Hekimi Sayısı	2000	Kişi	3	1,4	2,2	5	
23 Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	2000	Adet	3,8	2,8	2,9	7	
24 Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	2000	Hastane Yatağı	16	19	23	53	
SANAYİ GÖSTERGELERİ							
25 Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı	2000	Parsel	195	1.298	28.726	27	
26 Küçük sanayi Sitesi İşyeri Sayısı	2000	Adet	2.151	11.610	81.302	10	
27 İmalat Sanayi İşyeri sayısı	2000	Adet	55	658	11.118	30	
28 İmalat Sanayi Yıllık Çalışanların Ortalama sayısı	2000	Kişi	5.183	77.723	1.130.488	36	
29 İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı	2000	Beygir Gücü	70.873	1.905.901	13.478.078	32	
30 Fert Başına İmalat Sanayi	2000	Kws	193	626	550	43	

	Elektrik Tüketimi						
31	Fert Başına İmalat Sanayi Katma Değeri	2000	Milyon T.L.	49	216	350	53
TARIM GÖSTERGELERİ							
32	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	2000	Milyon T.L.	1.040	1.129	1.124	43
33	Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı	2000	Yüzde	3,05	14,77	100	7
İNŞAAT GÖSTERGELERİ							
34	Daire sayısı	2000	Adet	456.371	2.078.908	16.235.830	7
35	Borulu Su Tesisatı Bulunan Daire Oranı	2000	Yüzde	98	97	97	24
MALİ GÖSTERGELER							
36	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payı	2000	Yüzde	2,5	12,06	100	8
37	Fert Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	2000	Milyon T.L.	1.813	1.726	1.837	23
38	Banka Şube sayısı	2000	Adet	200	784	7786	5
39	Fert Başına Banka Mevduatı	2000	Milyon T.L.	632	475	939	10
40	Toplam Banka Mevduatı İçindeki Payı	2000	Yüzde	1,71	6,5	100	7
41	Toplam Banka Kredileri İçindeki Payı	2000	Yüzde	1,57	6,93	100	9
42	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Kredi Miktarı	2000	Milyon T.L.	126	119	138	14
43	Fert Başına Sınai , Ticari ve Turizm Kredileri Miktarı	2000	Milyon T.L.	216	190	392	11
44	Fert Başına Belediye Giderleri	2000	Milyon T.L.	83	83	82	11
45	Fert Başına Genel Bütçe Gelirleri	2000	Milyon T.L.	178	176	464	19
46	Fert Başına Gelir ve Kurumlar Vergisi Miktarı	2000	Milyon T.L.	86	72	165	17
47	Fert Başına Kamu Yatırımları Miktarı	1995-2000	Milyon T.L.	257	195	248	27
48	Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı	1995-2000	Milyon T.L.	2.915	3.183	2.668	19
49	Fert Başına İhracat Miktarı	1995-2000	ABD Doları	524	1.841	2.249	28
50	Fert Başına İthalat Miktarı	1995-2000	ABD Doları	646	2.944	3.967	25
ALTYAPI GÖSTERGELERİ							
51	Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı	2000	Yüzde	54,38	61,95	45,23	40
52	Yeterli İçme Suyu Götürülen Nüfus Oranı	2000	Yüzde	86,16	86,97	84,98	43
53	TCK Asfalt Yol Oranı	2000	Yüzde	95,2	94,24	91,28	39
DIĞER GÖSTERGELER							
54	Onbin Kişiyeye Düşen Özel Otomobil sayısı	2000	Adet	885	615	652	8
55	Onbin Kişiyeye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	2000	Adet	1.740	1.230	1.056	4
56	Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı	2000	Mws	1,4	1,4	1,4	23
57	Fert Başına Telefon Kontür Değeri	2000	Adet	2.031	1.485	1.852	9
58	Yeşil Kartlı Kişi Oranı	2000	Yüzde	11	16	15	63

EK-4
(ANKET)

Bu anket çalışması Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans tezinde kullanılmak amacıyla yapılmaktadır. Başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Vereceğiniz cevapların doğru olması çalışmanın sağlığı açısından önem taşımaktadır. İsim belirtmeye gerek yoktur.

Katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Gözde Yuva

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : GÖZDE YUVA

Doğum Tarihi ve Yeri : 24.05.1980, Antalya

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Özel Antalya Lisesi

Lisans Diploması : Bilkent Üniversitesi

Yükseklisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi

Tez Konusu : Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak Antalya'da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi

Yabancı Dil/Diller : İngilizce, Almanca

Adres : Çağlayan Mah. Yücedağ Sit. A Blok No:17 Lara ANTALYA

Tel No: : 0242 323 48 94